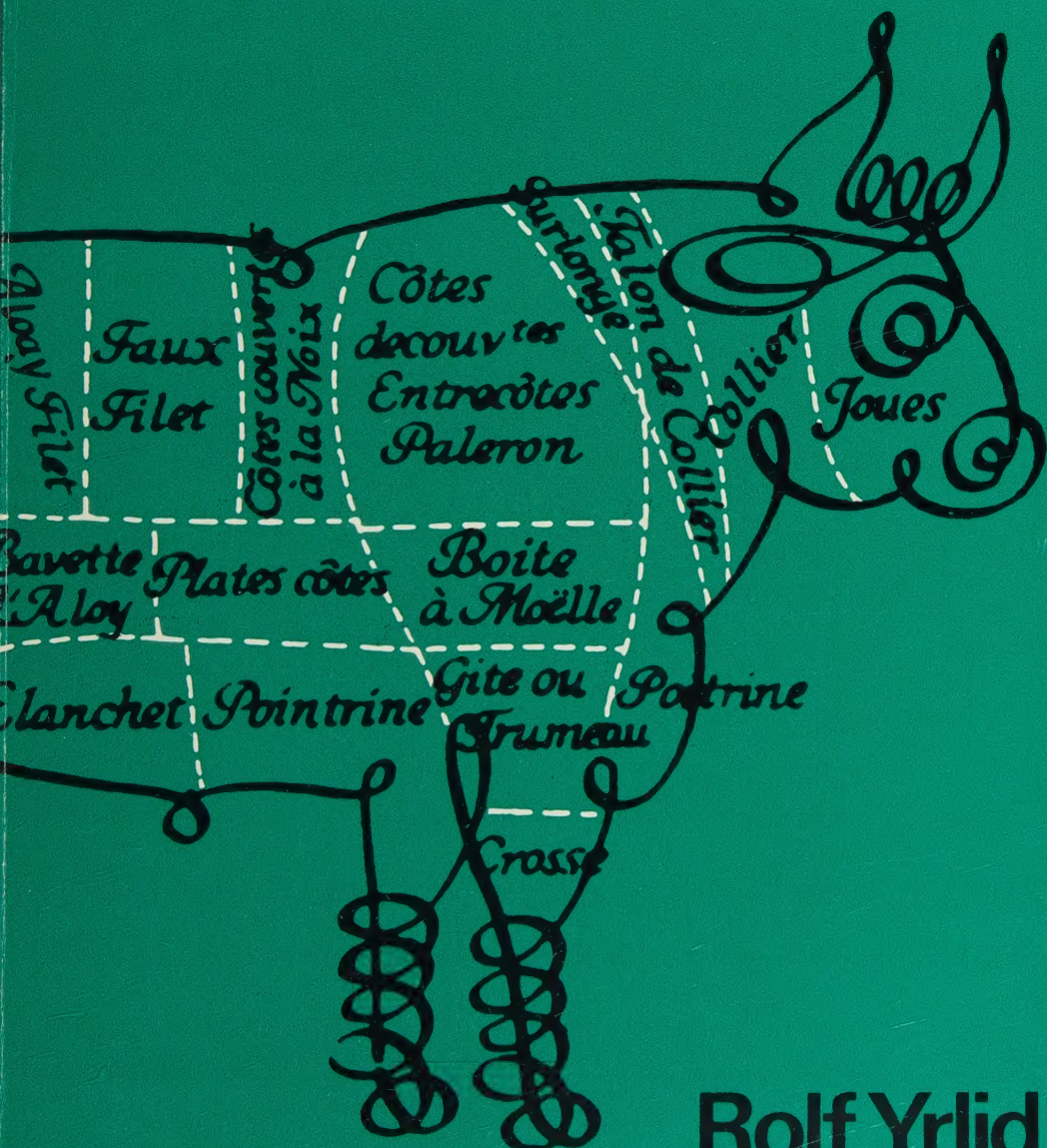

Litteratur recensionens anatomii

Rolf Yrlid

1973

Digitized by the Internet Archive
in 2026

Rolf Yrlið

Litteraturrecensionens anatomi

Dagskritikens utformning och dagskritikernas värdekriterier
vid bedömningen av Pär Lagerkvist

Litteratur Teater Film

Skrifter från Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund

Utg.: Staffan Björck, Carl Fehrman, Ingvar Holm

1. Jan Thavenius, Stil och vokabulär
2. Bo Nordstrand, Bellman och Bacchus
3. Viveka Hagnell, Att läsa litteratur och att se teater
4. Rolf Yrlid, Litteraturrecensionens anatomi

Innehåll

TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING	7
1. INLEDNING	11
1.1. Bakgrunden	11
1.2. Syfte och metod	12
1.3. Materialet	13
2. LITTERATURRECENSIONERNAS UTSEENDE	15
2.1. Några recensionsvarianter	15
2.2. Litteraturrecensionens stoff och form	16
2.3. Stoffkategorierna	19
2.4. Formkategorierna	21
2.5. Kategoriernas exklusivitet och reliabilitet	27
2.6. Pär Lagerkvist-recensionen kvantifierad	28
2.7. Sammanfattning	32
3. SEX BAKGRUNDSFAKTORER OCH DERAS BETYDELSE	34
3.1. Recensionens längd	35
3.2. Den recenserade bokens genre	37
3.3. Tillkomsttiden	40
3.4. Särskilda egenskaper hos den recenserade boken	43
3.5. Recensionstidningens politiska färg	45
3.6. Särskilda egenskaper hos recensenten	47
3.7. Sammanfattning	54
4. LITTERATURRECENSIONERNAS VÄRDEKRITERIER	57
4.1. Litteratur om värderingar	57
4.2. Värdekategorierna	58
4.3. Värdekategoriernas reliabilitet	61
4.4. Värdekategoriernas frekvens	61
4.5. Recensionens längd	65
4.6. Den recenserade bokens genre	67
4.7. Tillkomsttiden	70
4.8. Särskilda egenskaper hos den recenserade boken	73
4.9. Recensionstidningens politiska färg	74
4.10. Särskilda egenskaper hos recensenten	76
4.11. Sammanfattning	81

5. AVSLUTANDE KOMMENTAR	84
5.1. Olika gruppers värdekriterier	84
5.2. Värdekriterier som kritiskt instrument	87
5.3. Litteraturrecensionen som genre	89
TEKNISKT APPENDIX	91
1. Materialinsamlandet	91
2. Det bearbetade recensionsmaterialet	92
3. Kodningen av texten	93
4. Exempel på en kodad recension	95
5. Beräkningen av stoff- och formkategoriernas reliabilitet	96
6. Kodningen av värderingssatserna	101
7. Beräkningen av värdekategoriernas reliabilitet	104
8. Metodologiska erfarenheter	107
TABELLAPPENDIX	109
EXKURS	164
Pär Lagerkvist i recensionernas spegel	164
LITTERATURFÖRTECKNING	174
1. Recensionsmaterialet	174
2. Övrig litteratur	186
SUMMARY	188

Tabell- och figurförteckning

TABELLER

2:1	Medelrecensionen. Värdena anger kategoriomfånget i procent av totala recensionsomfånget	29
2:2	Antal recensioner med visst stoffomfång	30
2:3	Antal recensioner med visst formomfång	30
3:1	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av olika längd	36
3:2	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av olika längd	36
3:3	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av böcker tillhörande olika genrer	38
3:4	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av böcker tillhörande olika genrer	39
3:5	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av böcker med olika tillkomsttid	41
3:6	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av böcker med olika tillkomsttid	42
3:7	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker	44
3:8	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker	44
3:9	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner i tidningar med olika politisk färg	46
3:10	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner i tidningar med olika politisk färg	47
3:11	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av sju namngivna Lagerkvist-kritiker	48
3:12	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av sju namngivna Lagerkvist-kritiker	49

4:1	Värdekategoriernas förekomst i hela materialet	62
4:2	Värdekategoriernas samband. Tabellen anger i form av frekvenstal kategorifördelningen i ett antal recensionsgrupper som bildats genom att samtliga recensioner innehållande ett visst värdekriterium förts samman	65
4:3	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för recensioner av olika längd	66
4:4	Det genreuppdelade recensionsmaterialet fördelat på fyra längdkategorier	68
4:5	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för böcker tillhörande olika genrer	69
4:6	Antal värdekategorier i medeltal i recensioner av böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid	70
4:7	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid	71
4:8	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori i tidningar med olika politisk färg	75
4:9	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för fem namngivna Lagerkvist-kritiker	77
5:1	Frekvensen för sex värdekategorier ur tabell 4:1 jämförda med den procentuella andel försökspersoner som anfört motsvarande värdekriterium i Anders Fredholms undersökning "Gymnasisters litterära värderingskriterier" och Lennart Skaarets " <u>God</u> " och " <u>dålig litteratur</u> "	86
T1	Fördelningen av kodmarkeringarna för stoff- och formkategorier vid två olika läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner.	99
T2	Fördelningen av kodmarkeringarna för stoff- och formkategorier vid sex kodares läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner	100
T3	Fördelningen av kodmarkeringarna för värdekategorierna vid två olika läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner	105
T4	Fördelningen av kodmarkeringarna för värdekategorierna vid sex kodares läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner	106
A1	Undersökta tidningar med i undersökningen använda förkortningar	109
A2	De undersökta recensionernas längd och textkategoriernas procentuella andel av recensionsområdet	110

A3	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av olika längd	119
A4	Antal recensioner av olika längd med visst stoffomfång	120
A5	Antal recensioner av olika längd med visst formomfång	122
A6	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av böcker tillhörande olika genrer	124
A7	Antal recensioner med visst stoffomfång av böcker tillhörande olika genrer	125
A8	Antal recensioner med visst formomfång av böcker tillhörande olika genrer	127
A9	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av böcker med olika tillkomsttid	129
A10	Antal recensioner med visst stoffomfång av böcker med olika tillkomsttid	130
A11	Antal recensioner med visst formomfång av böcker med olika tillkomsttid	132
A12	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker	134
A13	Antal recensioner med visst stoffomfång av fem namngivna Lagerkvist-böcker	135
A14	Antal recensioner med visst formomfång av fem namngivna Lagerkvist-böcker	137
A15	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner i tidningar med olika politisk färg	139
A16	Antal recensioner med visst stoffomfång i tidningar av olika politisk färg	140
A17	Antal recensioner med visst formomfång i tidningar av olika politisk färg	142
A18	Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker	144
A19	Antal recensioner med visst stoffomfång av sju namngivna Lagerkvist-kritiker	146
A20	Antal recensioner med visst formomfång av sju namngivna Lagerkvist-kritiker	149
A21	Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker rangordnade efter storleken på kategorin läsning	152

A22	Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker rangordnade efter storleken på kategorin innehållsredovisning	152
A23	Förekomsten av olika värderingskategorier i de undersökta recensionerna	153
A24	Värdekategoriernas samband. Tabellen anger i absoluta tal kategorifördelningen i ett antal recensionsgrupper som bildats genom att samtliga recensioner innehållande ett visst värdekriterium förts samman	159
A25	Antal recensioner av olika längd med visst antal värdekategorier	160
A26	Antal recensioner med visst antal värdekategorier av böcker tillhörande olika genrer	160
A27	Antal recensioner med visst antal värdekategorier av böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid	161
A28	Det genreuppdelade recensionsmaterialets fördelning på decennium och längd	162
A29	Antal recensioner med visst antal värdekategorier i tidningar av olika politisk färg	162
A30	Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för tretton namngivna Lagerkvist-kritiker	163

FIGURER

2:1	En recensionsmodell	18
2:2	Medelrecensionen	31
3:1	Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker grupperade med avseende på den andel av recensionsutrymmet som i medeltal ägnas åt den recenserade texten	51
3:2	Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker grupperade med avseende på den andel av recensionsutrymmet som i medeltal ägnas åt analys/information	52
3:3	Tolv kritikerggrupper ordnade med avseende på den andel av recensionsutrymmet som i medeltal ägnas åt den recenserade texten	55
4:1	Antal utnyttjade värdekategorier per recension för hela materialet	63
4:2	Översikt över de i undersökningen konstaterade sambanden mellan sex orsaksvriabler och litteraturrecensionens utformning respektive litteraturrecensenternas val av värdekriterier	82

1. Inledning

1.1. BAKGRUNDEN

Vår kunskap om den litterära dagskritikens form och funktion måste karaktäriseras som tämligen bristfällig. Det mesta av det som i vårt land skrivits om recenserandet av skönlitteratur har haft karaktären av debattinlägg. Det rör sig om tidnings- och tidsskriftsartiklar av det slag som exempelvis utgör avdelningarna "Litteraturkritik under debatt" i antologin Svensk litteratur i kritik och debatt 1957-70 (1972). Ofta är det de stora, övergripande frågorna om dagskritikens allmänna målsättning och metod som tas upp och debattörerna pläderar för en eller annan nydaning.

I den mån svenska litteraturforskare sysslat med 1900-talets litteraturkritik har de skrivit kritikermonografier, av typ Knut Jaenssons Fredrik Böök som litteraturkritiker (1939), gjort översikter över något decenniums litteraturkritik, till exempel Teddy Brunius "Fyrtiotalets kritik" (1955), eller gått igenom kritiken av ett enstaka verk, som Susanne Frennberg i "Birger Sjöbergs andra genombrott" (1965). Det saknas däremot försök att systematisera dagskritiken under hela perioden, liksom undersökningar som direkt riktar in sig på recensionernas struktur.

Inte heller utanför vårt land tycks forskarna i någon större utsträckning ha intresserat sig för vårt eget århundrades litterära dagskritik. Inom anglosaxisk litteraturforskning finner man visserligen en mängd arbeten om "criticism", men denna term har ju en mycket vidare innebörd än den svenska direktöversättningen "kritik"¹⁾ och man letar förgäves i de verk där "criticism" ingår i titeln efter några uppgifter om den litterära dagskritiken. Ett

1) Se t ex kapitlet "Literary Theory, Criticism and History" i René Welleks Concepts of Criticism (1963). Jfr även Northrop Fries definition i Anatomy of Criticism (1957): "by criticism I mean the whole work of scholarship and task concerned with literature which is a part of humanities" (s.3).

sökande i bibliografier och uppslagsverk under termen "review" ger heller inte mycket. Det förefaller helt symptomatiskt, att denna term först förs in i 1970 års upplaga av standardverket Dictionary of World Literary Terms och att den korta artikeln - författad av J Donald Adams - bara hänvisar till 9 titlar, av vilka den senaste har tryckåret 1945.

Det största intresset för en forskning kring modern litteraturkritik har jag funnit inom det tyskspråkiga området. Till största delen rör det sig visserligen också här om kritikermonografier och genomgångar av kritiken under kortare perioder, men det finns också en del studier som prövar andra grepp. I ett stort upplagt arbete med titeln Die deutsche Buchkritik von der Reformation bis zur Gegenwart (1969) försöker till exempel Anni Carlsson att, med utgångspunkt från olika programmatiska uttalanden, teckna den tyska litteraturkritikens historia fram till våra dagar och i Buchkritik in deutschen Zeitungen (1968) anlägger Peter Glotz, för att ta ytterligare ett exempel, några olika sociologiska aspekter på dagskritikens roll som litteraturförmedlare.

1.2. SYFTE OCH METOD

Recenserandet av skönlitteratur måste uppfattas som ett viktigt led i den litterära kommunikationsprocessen. Detta faktum tillsammans med det förhållandet att litteraturrecensionen som genre inte blivit föremål för någon egentlig forskning, utgör den egentliga motiveringen för denna undersökning.

Som titeln antyder, har jag inte försökt studera dagstidningsrecensionernas roll i det litterära kommunikationsförloppet, utan begränsat mig till att analysera själva recensionen. Det primära syftet med undersökningen har varit, att ta fram och testa en modell för beskrivning av litteraturrecensioner. En sådan modell borde kunna användas vid olika kvantitativt inriktade sociologiska analyser av litteraturkritik, vid en del analyser av litterära värderingar och vid vissa historiskt inriktade beskrivningar av den litterära dagskritiken.

Uppläggningsen av min framställning är denna: Jag skall först presentera ett förslag till schematisk beskrivning av litteraturrecensionen och applicera denna modell på ett avgränsat recensionsmaterial. Därefter skall jag pröva i vad mån ett antal be-

stämbara faktorer har någon betydelse för dessa litteraturrecensioners utseende och slutligen också ta ställning till i vad mån dessa faktorer påverkar recensenternas val av värdekriterier.

Det övervägande flertalet av de hittills gjorda kritik- och kritikerundersökningarna har rent tekniskt tillgått så, att forskaren efter en noggrann genomläsning av ett antal recensioner meddelat och exemplifierat vad han eller hon funnit typiskt. För en undersökning som vill försöka spåra skillnader beroende av olika faktorer i tillkomstsituationen, är ett sådant tillvägagångssätt mindre lämpligt. Jag har istället valt att försöka utnyttja kvantitativ innehållsanalys vid besvarandet av de frågor som uppstälts.

Det finns knappast någon anledning att här än en gång redovisa de allmänna för- och nackdelar som hör samma med ett användande av kvantitativ metodik. Jag nöjer mig därför med att erinra om den diskussion för och emot som förs i antologin Litteraturvetenskap. Nya mål och metoder (1966) och hänvisar till den kortfattade introduktion i kvantitativ innehållsanalys som ges i inledningskapitlet till Stig Hadenius och Lennart Weibulls Press radio tv (1972). För att tillgodogöra sig min framställning och kritiskt bedöma den, behövs inga förkunskaper. Den, som trots allt önskar en något utförligare metodologisk introduktion än ovanstående båda böcker ger, kan hänvisas till Ole Holstis Content Analysis for the Social Sciences and Humanities (1969).

1.3. MATERIALET

Det material som denna undersökning utgår från består av 256 recensioner av verk av Pär Lagerkvist. Inom ett par klart angivna gränser är dessa Lagerkvist-recensioner avsedda att vara en fullständig samling. Det jag velat undersöka är kritiken av Pär Lagerkvists produktion i stockholmspressen. Med kritik menas: recensioner och anmälningar av förstautgåvor, och med stockholmspressen: dagstidningar av rikstidningskaraktär tryckta och utgivna i Stockholm²⁾.

2) Vilka tidningar jag ansett uppfylla detta krav framgår av tabell Al i Tabellappendix. De tidningar som upptas i denna tabell har jag arbetat fram med hjälp av LUB:s kortregister över bibliotekets tidningsbestånd. Jag har i efterhand kunnat konstatera, att

Anledningen till att jag för min undersökning valt ett recensionsmaterial knutet till en bestämd författares produktion är, att jag utom de uppställda huvudmålen för undersökningen var inställd på att studera hur bilden av en författare uppkommer och förändras i recensionerna av denna författares verk. Jag önskade således hitta ett material, som både skulle kunna utnyttjas för en genremässig analys och för en författarskapsanknuten genomgång av ett stycke svensk kritikhistoria. För detta dubbla syfte tycktes mig Lagerkvist-kritiken ovanligt väl lämpad.

Lagerkvists produktion - och därmed också kritiken av densamma - löper som bekant över ett stort skede av 1900-talet. Debutboken Människor kom redan 1912 och diktarens vid detta arbetes igångsättande senaste verk - och därmed det sista som behandlas i undersökningens huvuddel - Det heliga landet, gavs ut 1964. Särskilt under förra delen av denna femtioårsperiod var Lagerkvists produktion synnerligen jämn. Under sina första 33 år som författare publicerade han 31 böcker, på ett par undantag när med ett års mellanrum. Till skillnad från sina flesta svenska författarkollegor med samma jämnhet har Lagerkvist inte hållit sig till en och samma genre, utan man noterar tvärtom en regelbunden växling mellan prosa, lyrik och dramatik.

Under arbetets gång har emellertid den del av undersökningen som avsåg Lagerkvist-bilden skjutits i bakgrunden, helt enkelt därför att den arbetsinsats som innehållsanalysen krävde visade sig betydligt större än jag tänkt mig. Den rekonstruktion av de förändringar som Lagerkvist genomlöpt i recensionernas spegel och försöket att koppla dessa till det kulturella klimatet, som såväl innehållsmässigt som metodiskt var avsett att komplettera den kvantitativa genrestudien, har således bara blivit en skissartad exkurs.

min sammanställning helt överensstämmer med den Lars Furhoff presenterar i tablån "Stockholms tidningar: från 10 till 5" i den av Erik Westerberg redigerade Journalist i press, radio, tv (1967), s. 23.

2. Litteraturrecensionernas utseende

2.1. NÅGRA RECENSIONSVARIANTER

Det stora flertalet recensioner som ingår i det här bearbetade materialet gäller en enskild bok. Ett par andra recensionstyper finns emellertid också företrädde. Den vanligaste av dessa är flerboks- eller samlingsrecensionen. Denna variant kan ibland se ut som två eller flera enkelrecensioner i följd utan något direkt samband mellan de olika delarna. Oftast är emellertid samlingsrecensionen försedd med en sammanfattande inledning och de olika delarna leder mer eller mindre osökt över i varandra. I det här undersökta materialet har Lagerkvist 24 gånger fått dela recension med en eller flera författare och dessutom förekommer 3 recensioner (10a, 160, 197) som samtidigt behandlar två Lagerkvist-böcker.

Även om författaren av samlingsrecensionen vanligen försöker hitta någon form av samband mellan de anmälda böckerna, är detta förfaringssätt sällan särskilt långt drivet. Jag har således bara fått med en enda recension i vilken de recenserade texterna behandlas parallellt genom hela recensionen: Ivar Harries "Dr Jekyll och Mr Hyde" (276). Denna recension är unik även i ett annat avseende. Titlarna på de recenserade böckerna nämns inte i själva recensionstexten och inte heller ges några informationer om förlag och pris. Titeln på Lagerkvists bok, Dvärgen, ges i en bildtext, medan det bara indirekt framgår att den bok som Dvärgen sammanmåls med är Olle Hedbergs Slå dank.

En annan recensionsvariant som sammanlagt förekommer 5 gånger är vad som skulle kunna kallas för följetongsrecensionen, det vill säga en artikelserie publicerad över två eller flera dagar. En följetongsrecension kan naturligtvis också vara en samlingsrecension. En sådan anmälan är David Sprengels av Ordkonst och bildkonst (10ab). Denna recension ingår för övrigt i en ännu längre serie med samlingsrubriken "Bland böcker", en svit som av sin för-

fattare karaktäriseras som "anspråkslösa understreck-kåserier" som sällan ger "tillfälle att ingå på några vidlyftiga fackmässiga analyser över volymer och författare" och därför istället blir "randanteckningar till de utkommande bokhandelsvarorna och till de händelser, som förknippa sig med dem" (10b).

Sprengels Ordkonst och bildkonst-recension kommer också nästan ett halvt år efter det recenserade verket och anledningen till recensionen var uppenbarligen i första hand det faktum, att Lagerkvists essä åstadkommit vad Sprengel uppfattar som "uppståndelse inom recensentfacket". I den första av de båda artiklarna redogör Sprengel för Lagerkvists första böcker, Människor och Två sagor om livet, varefter han i del två utförligt uppehåller sig vid kritikermottagandet av Ordkonst och bildkonst.

Den ovan citerade karaktäristik som Sprengel själv gett sviten "Bland böcker" kan även appliceras på den andra Lagerkvist-recension av honom som ingår i det här studerade materialet, hans anmälan av Det eviga leendet (56ab). Det rör sig även denna gång om ett tvådagarsavsnitt i en längre artikelsvit, nu under samlingsrubriken "Avsikter och kommentarer". I den första av dessa två nya Lagerkvist-artiklar tar Sprengel upp Fredrik Bööks anmälan av Det eviga leendet och låter denna bilda utgångspunkt för en diskussion av den samtida litteraturkritiken i allmänhet. Först artikel nummer två blir en egentlig recension av Lagerkvists egen text.

Med undantag för Ivar Harries Dvärgen-recension och David Sprengels understreckkåserier skiljer sig ändå varken följetongs- eller samlingsrecensionerna beträffande den allmänna uppläggningsfrån normal- eller enkelrecensionen.

2.2. LITTERATURRECENSIONENS STOFF OCH FORM

Ett försök att beskriva litteraturrecensionens utseende kan börja med en uppdelning av det stoff som recensenten tar upp till behandling. Man kan då först skilja mellan litterärt och icke-litterärt stoff, dvs mellan det stoff som utgörs av litterära texter till vilka recensenten hänvisar, och övrigt stoff.

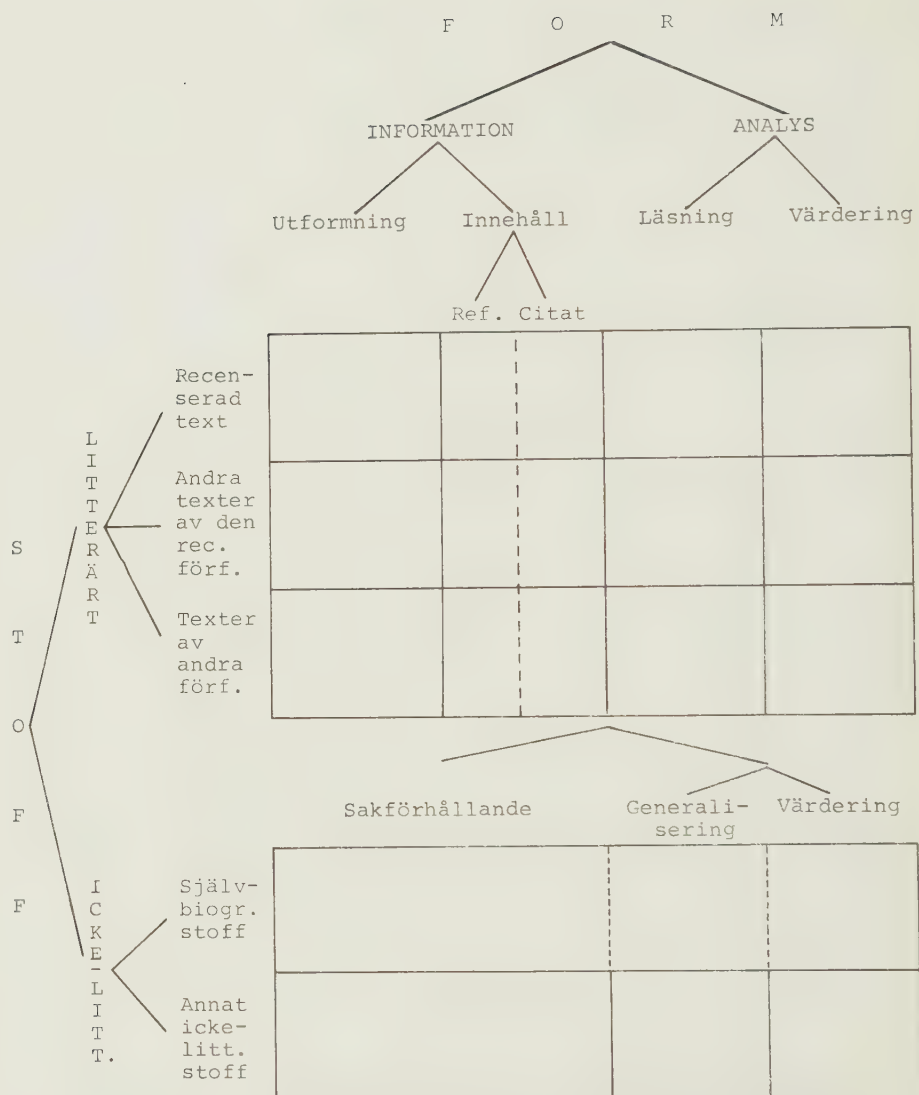
När det gäller det litterära stoffet, har jag skiljt mellan (1) recenserad text, dvs den text som är den direkta anledningen till recensionen, (2) andra texter av den recenserade författaren och (3) texter av andra författare. Det icke-litterära stoffet har

jag på motsvarande sätt spaltat upp i grupperna (4) självbiografiskt stoff, dvs det som har att göra med recensentens egen person och (5) annat icke-litterärt stoff.

Med hjälp av denna uppdelning är det möjligt att besvara frågan vad en recension handlar om. Det återstår nu att hitta en acceptabel indelningsgrund med vars hjälp man kan besvara frågan hur recensionen ser ut. Detta är mera problematiskt. Med en recensions utformning kan ju avses många olika kompositionella grepp. Den formella aspekt som jag uppfattar som den mest betydelsefulla för recensionens vidkommande är vad jag - med ett överfört terminologiskt lån - skulle vilja kalla recensentens närvaror i recensionen.

Det talas ofta om berättarens närvaro i romanen och man skiljer då mellan två principiellt olika möjligheter. I den ena är berättaren dominerande, i den andra romanfigurerna, "orden är deras egna, talade eller tänkta, och berättarens roll inskränker sig till att nedteckna dialogen eller det inre talet och inflika nödvändiga stumpar av relation eller beskrivning" (Staffan Björck, Romanens formvärld, s.10). Detta berättarens förhållningssätt till det berättade kan, menar jag, med fördel överföras till att gälla recensentens attityd till det recenserade verket. De poler som recensenten har att röra sig mellan är vad jag, utan någon värdeladdning, vill kalla information respektive analys. I en informativ recension placerar recensenten det recenserade verket mellan sig själv och läsaren, medan han i en analytisk recension ställer sig själv mellan läsaren och det recenserade verket. Om nu recensionens olika delar kan klassificeras som antingen information eller analys, kan man enkelt bestämma var någonstans mellan de båda polerna recensionen som helhet hör hemma. Jag menar att en sådan klassificering av recensentens närvaro i recensionen är möjlig och säger något väsentligt om denna.

Som information i en recension uppfattar jag (1) redogörelser för texters utformning och (2) redogörelser för texters innehåll genom (a) referat eller (b) citat, medan jag räknar (3) redogörelser för läsoplevelser och (4) redogörelser för värderingar av lästa texter som analys. Vidare uppfattar jag (5) redogörelser för direkta sakförhållanden som informativ framställning, medan jag till analysdelen hänför (6) generaliserande omdömen och (7) värderingar av icke-litterära företeelser.

Figur 2:1. En recensionsmodell.

Den här gjorda uppdelningen av litteraturrecensionens innehåll och form åskådliggörs i figur 2:1.¹⁾ Av denna framgår vilka block som uppstår när de båda indelningssystemen kombineras. Innan jag redovisar resultatet av modellen applicerad på mitt recensionsmaterial, finns det anledning att exemplifiera och kommentera de praktiska svårigheter som möter vid klassifikationen.

2.3. STOFFKATEGORIERN

Som utsagor om den recenserade texten har jag uppfattat inte bara uttalanden om texten i sin helhet eller om någon särskild del, utan även uttalanden om textens författare, om det av sammanhanget verkar troligt att utsagan enbart grundar sig på läsning av den recenserade texten. Ett exempel:

Författaren, Pär Lagerkvist, gör på mig intryck att alls icke vara obegåvad; det finns små stänk av bisarr humor här och där, och en och annan detalj, som förråder vek känsla. (47)²

Liknande uttalanden som däremot kan anses grunda sig på läsning även av författarens övriga produktion har jag på motsvarande sätt räknat till kategorin andra texter av den recenserade författaren. Till denna har jag även fört sammanfattande utsagor om den recenserade författarens hela författarskap, som jag alltså jämfällt med uttalanden om ett eller flera namngivna tidigare verk. Ett exempel på en sådan sammanfattning är följande stycke:

Hos Pär Lagerkvist är man helt och hållet given det visionära i våld. Hans dramatik är kosmisk fantasi. Hans personer kunna visserligen vara tecknade med ganska konkreta drag, ibland,

1) Denna recensionsmodell är givetvis inte den enda tänkbara. En annan kategorindelning prövas t ex i en uppsats av Erik Skøtt Andersen, "Fem anmeldere og deres håndværk" (1966), och jag har själv i en uppsats, "Tre om Enquist" (1967), använt en något annan indelning än den här praktiserade.

2) Hänvisning till i avhandlingen behandlade recensioner sker med recensionsnummer. Anledningen till att högre recensionsnummer än 256 förekommer är, att litteraturförteckningens recensionsnumrering följer numreringen i den av mig utgivna recensionsbibliografin Pär Lagerkvists kritiker (1970), som inte bara förtecknar recensioner i stockholmspressen utan även tar upp recensioner i fem större landsortstidningar.

men i regel tjäna de endast till symboler, begrepp, röster. Det som sker är att en poetisk idé genomföres. (65)

Skulle det emellertid framgå, exempelvis genom ett direkt påpekande, att den recenserade texten inkluderas i utsagan, har jag uppfattat den som ett uttalande om den recenserade texten. Det samma gäller för antaganden om kommande verk och om rekommendationer till författaren. Påpekanden av detta slag har jag sett som uttryck för en läsupplevelse vars grund utgör den recenserade texten. Ett exempel är andra hälften av följande mening:

Något större kan hr Lagerkvist måhända ge; och han, som väl förstår hur det godas ljus bröt in i den åldrande Strindbergs verk, skulle kanske även själv kunna dikta så att läsaren "kan andas och leva och tro också på det goda". (39)

Med avdelningen självbiografiskt stoff har jag avsett sådana uttalanden som, utan att direkt utsäga något om en litterär text, lämnar uppgifter om recensenten. Den enklaste typen av sådana upplysningar är

Jag förstår sålunda inte dem som tala om hans torra, förfrusna maner. (32)

Eller:

Man vill se det antydnda utfördt, känna en artistisk atmosfär skapad genom musik och dekoration för att få en full föreställning om "Sista människans" konstnärliga och dramatiska möjligheter. (32)

Som självbiografiskt stoff har jag också uppfattat avsnitt där recensenten berättar någon episod eller återger innehållet av ett samtal med någon person som inte direkt namnges:

En framstående svensk teaterman säger mig, att fattigdomen snarare sitter hos den svenska skådespelarkonsten, som knappast torde vara i stånd att treva sig fram längs de smala och subtila stigar pjäsen erbjuder den som kan klättra och hålla balansen. (140)

Däremot har jag räknat liknande avsnitt men med namngiven sagesman som annat icke-litterärt stoff. Exempelvis:

Pär Lagerkvist lär, enligt vad han själv en gång har sagt, ibland i snabb takt skriva en hel svit dikter över besläktade motiv. (331)

2.4. FORMKATEGORIERN

Som redogörelse för en texts utformning har jag uppfattat information om dess formella struktur. Det kan vara uppgifter om den vers- tekniska, dramatekniska eller berättartekniska utformningen, uppgifter om genretillhörighet efter en på formella kriterier gjord genreindelning och så vidare. Som ett exempel på en utsaga som jag fört till denna kategori, kan jag anföra följande redogörelse för Lagerkvists versteknik:

I sin vers - och det är ju den som här är på tal - undviker han sålunda avsiktligt alla ovanliga och påträngande rim, och versens uppbyggnad är den enklaste tänkbara: nästan undantagslöst fyrradiga strofer, ofta av den välbekanta typ, där varannan rad består av fyrfotade jamber med manligt rim, varannan av trefotade med kvinnligt. Det artistiska pikanteri som surrealisterna och andra modernistiska poeter eftersträvar, är Lagerkvist fullkomligt främmande; [...]. (246)

De precisa verstekniska uppgifterna i första meningens andra hälft gör, att jag ansett det berättigat att hänföra hela stycket till kategorin redogörelse för en texts utformning. Utan dessa uppgifter skulle jag klassat både första meningen fram till kolon och andra meningen så långt den citeras som redogörelse för läsupplevelse.

Som referat av en texts innehåll har jag uppfattat uppgifter om handling, intrig, personer, miljö, tid och liknande, med undantag för direkta citat. För att ett avsnitt skall betraktas som citat, har jag fordrat att det består av minst två ord och är markerat med citationstecken eller på annat sätt klart angivet som en ordagrann återgivning. Som citat har jag emellertid inte räknat stående uttryck och bevingade ord, som exempelvis Goethe-citatet i följande mening:

Huvudpersonen i "Barabbas" stod utanför det kristna budskapet, men han fängslades av det och kunde inte bli det kvitt: han var "Der Mensch in seinem dunklen Drange" och kände med trubbig häpnad hur det eviga gav eko inom honom. (352)

Som redogörelse för läsupplevelse har jag uppfattat sådan karaktäristik och tolkning av en text som vanligen med en vag term brukar kallas för läsning. Kategorin kommer i det följande för enkelhets skull att gå under denna beteckning och den kan sägas omfatta det innehåll i en recension som är uttryck för recensentens uppfattning eller upplevelse av en texts innehåll eller form. Referatet kan sägas övergå till att bli läsning när recensentens

upplevelse och färgning av framställningen börjar dominera över det återberättade innehållet. Som ett exempel på ett avsnitt där denna övergång skett kan anföras följande stycke ur en recension av Det eviga leendet:

Författaren följer läsaren med en blindlykta genom mörkret - då och då lyser han upp en hopkrupen gestalt, som strax med en automatisk rörelse begynner tala för att med en autotomats punktlighet plötsligt stänga kranen!

På detta vis träffa vi i skuggornas rike ett brokigt galleri av personager. Var och en ruvar över sin tanke, ett intryck, ett personligt minne av det föregående livet. (55)

Även karaktäriseringar av en text har jag ansett berättigat att föra till kategorin läsning:

Geni och dekadens äro blandade om varann. Där möter gripbar och intuitiv lyrik, såsom i arbetarens stillsamma drömmar om dagligrummet hemma, med en solfläck på väggen och det trasiga lokomotivet i en hörna, om sin kvinna och den sömn-druckne sonens ännu röda lilla kind. Där finns också makabra stämningar av otvivelaktig intensitet, med drömlivets mystiska blandning av påtagligt och konturlöst. (55)

Och detsamma har jag ansett om komperativa resonemang som det följande:

Den ledsamme herre, som varannan mening påminner oss att "han bodde vid havet" för osökt tanken till ett känt och uppskattat manér. Det är ju Hasse Z. upp i dagen - vi tycka oss försatta från Lagerkvists makabra evighet till den aktningsvärda, men sannolikt ej sublimt menade miljön i "Hängslena" och andra kvicka historier för bättre herrar. (55)

Till kategorin läsning har jag också fört de betydligt mer obestämda uttalanden, som utan att direkt kunna sägas vara redovisade läsoplevelser ändå får anses ha sin direkta grund i sådana. Jag avser uttalanden som det följande, vilket följer omedelbart efter ett referat av hur de döda i Det eviga leendet sökt upp gud och frågat honom om livets mening, en fråga som gud besvarar med: "Jag har inte menat något särskilt!". Recensionen fortsätter:

Kan det männe ej befaras, att Pär Lagerkvists läsekrets, även om den icke förmådde överväldiga genom sin massa, skulle kunna föranledas till att på likartat manér hänvända sig till författaren i och för klarläggande av bokens mening? Det är möjligt, men icke troligt, att svaret skulle bli detsamma. (55)

Vissa retoriska frågor som "Hur önskar då Lagerkvist rädda oss ur denna dekadans, som hotar?" (14), har jag också ansett bör uppfattas som läsning och det samma gäller uppmaningar till för-

fattaren av typen:

Jag vågar i min ringhet mena, att Lagerkvist skulle ha stor nytta af att på allvar studera Berger [...]. (14)

Kategorin läsning innefattar alltså tämligen olikartade framställningstyper och en finfördelning av kategorin, med ty åtföljande möjlighet att åstadkomma en mer differentierad bild av litteraturrecensionens utseende, är givetvis fullt möjlig. I det här sammanhanget har jag emellertid inte ansett det lämpligt att företa en sådan indelning.

Jag inledde min redogörelse för kategorin läsning med att dra upp en gräns mellan läsning och referat. Jag uppgav, att referatet övergick till läsning "när recensentens upplevelse och färgning av framställningen börjar dominera över det återberättade innehållet". Denna definition är emellertid säkert i behov av konkretiserande exempel, som visar när jag ansett att denna övergång sker. Låt mig börja med ett avsnitt ur en recension av Järn och människor där jag uppfattat första meningen som läsning, men ansett fortsättningen vara referat:

Det är något av den skräckens och fasans natt, som nu sverper över Europa, uti Pär Lagerkvists lilla novellsamling, det är något av detta namnlösa vilda och opersonligt brutala. Grå och tung ruvar luften över de skrämselslagna städerna, från av röken från ammunitionsverkstäderna och svart av farans aning - framför den grå stenväggen står den trötte gamle arbetaren, stavande sönerns namn på förlustlistan ännu doftande av det färska klistret - uti det omedvetna hatets rus sätter den gamle sin grova sko på bröstet av den drunknade fientliga marinsoldaten, ur det röda gapet flyta lungorna som en musslas blöta mantelflikar ur de åtskilda skalén. (19)

Men övergången kan ske ännu omärkligare. Ett stycke som följande ur den tidigare flitigt citerade recensionen av Det eviga leendet, har jag uppfattat som både referat och läsning:

Och den dåsiga, rent animala mättnad, som vilar över vissa tavlor, bytes i en slags fasans impressionism, så praktfull som drömmarens fall genom dammluckan, under det mjölnaren, be-lyst av stjärnorna, fäktar med armarna och skriker ut sin jublande lust! (55)

När det gäller gränsen mellan referat och läsning hänger problemet ibland samman med svårigheten för recensionsläsaren att avgöra, när till exempel en symbol i det recenserade verket är så tydlig att en inläsning av symbolfunktionen måste anses vara ett referat. Men sådana oklarheter kan naturligtvis alltid lösas genom

att man konsulterar den recenserade texten. I en anmälan av Onda sagor heter det sålunda med en anspelning på inledningsnovellen "Far och jag":

Spöktåget som med släckta vagnar rusar förbi i natten - det skulle ej komma tåg då! - symboliserar för den lille gossen allt det kommande okända. (79)

Utan direkt kännedom om den recenserade texten uppfattas säkert denna mening som recensentens läsning. Men går man tillbaka till den äsyftade novellen finner man, att författaren uttryckligen gett tåget denna symbolfunktion. Det heter således hos Lagerkvist:

Men jag skälvde i hela kroppen. Det var ju för mig, för min skull. Jag anade vad det betydde, det var den ångest som skulle komma, allt det okända, det som far inte visste något om, som han inte skulle kunna skydda mig för. (Onda sagor s. 15)

Klassificeringen av föregående recensionscitat blir med andra ord helt beroende av recensensgranskarens beläsenhet.

Som värdering av litterära texter har jag uppfattat uttalanden som direkt innebär en betygsättning. Som värdering har jag till exempel räknat:

Det finns i "Aftonland" [...] dikter som förmodligen kommer att räknas till höjdpunkterna i Lagerkvists lyrik. Bilder får liv i den, ord får rymd, enkla tonfall fylls med all livets, och all poesins gåtfullhet. Det är förbluffande: en bok som på några av sina sämsta sidor är färglös och menlös som ett julpoem i en hembygdstidning når på några av sina bästa en höghet som kan påminna om den gammaltestamentliga poesins. (334)

Däremot har jag uppfattat följande i och för sig värderande yttrande som ett generaliserande påstående plus läsning:

Rikedomen på övertoner är ett av geniets särmärken och i Lagerkvists lyrik har varje ord en räckvidd långt över den vanliga. (260)

Trots att jag som värdering bara räknat explicita eller uttalade värderingar är det inte helt oproblematiskt att avgöra, om ett visst stycke skall klassificeras som läsning eller värdering. Svårigheten kan exemplifieras med ett avsnitt ur en recension av Järn och människor. Avsnittet behandlar novellen "En broder söker sin broder":

Det är en episk och plastisk stil över de rader, som berätta om hur brodern bär sin döende broder genom slagfältets mörker och jämmerskri.

I dylika tavlor når Lagerkvists konst den visuella makt, som samlar och åskådliggör just genom sträng enkelhet. Här är allt förtätat i en enda klar och energisk syn. Allt onödigt är bortskuret. Ljuset faller på en punkt. Denna strävan mot det koncisa står illa tillsammans med författarens jakt efter originella bilder, som alltför ofta hamna i det krystade och ibland bära rent på tok. (22)

Vad recensenten här gör är ju att han låter ett referat övergå i en läsning som leder vidare till en värdering. Jag har - med viss tvekan - karaktäriserat avsnittet som läsning fram till sista meningen, som jag markerat som en värdering.

När en läsning däremot inte direkt utvecklas, utan endast antyds har jag inte gjort någon sådan specificering. Följande mening har jag alltså i sin helhet klassificerat som värdering:

Hans "Motiv" voro skäligen enkla, men skisserna "Järn och människor" hade onekligen en viss säregen charme, hur enformigt blottade på alla accessoarernas och litteraturpsykologiens sirater de än voro. (28)

Vissa satser måste givetvis uppfattas som såväl läsning som värdering. Ett exempel på detta är följande mening, där läsningen alltså gäller textens form:

Själva den monotona och enkla satsbildningen i de dödas tal når ofta god verkan, ofta, icke alltid! (55)

Som redogörelse för direkta sakförhållanden om annat icke-litterärt stoff än det självbiografiska har jag uppfattat faktauppgifter om andra företeelser än litterära texters utformning och innehåll. Det kan vara uttalanden om en författares biografi, en boks yttre utformning eller plats i en författares produktion, uppgifter om en faktiskt existerande miljö, den faktiska tidpunkten för en viss händelse, en direkt angiven estetisk, psykologisk eller litteraturhistorisk teori.

Till denna kategori har jag också fört uttalanden om förhållanden vid tidpunkten för författandet av den aktuella recensionen. Dessa utsagor tenderar visserligen ofta mot kategorin generaliserande påståenden, men jag har för enkelhets skull valt att godta recensentens utsagor om den egna samtiden som uppgifter om ett sakförhållande. Det kan exempelvis vara fråga om ett angivande av författarens ställning i den samtida litteraturen:

I modern svensk vitterhet har Pär Lagerkvist en egenartad ställning. För vissa kategorier är han redan den unge guden med lagerkrönt panna, med rätta redan vid ynglingaår glorifierad med en biografi av en litteraturstuderande. Av andra

åter betraktas han alltså som den lovande författaren, även om det härvidlag gärna insmyger sig en liten skytt av tvivel. (136)

Eller det kan gälla tidsläget i största allmänhet:

Reaktionens mörker har sänkt sig över Europa. Frihetens, sanningens och förnuftets talesmän ha bringats till tystnad i Tyskland, som en gång betraktades som ett kulturens och bildningens land. Men i dag har Tyskland förhålls: när det talas om kultur, då osäkra Hitlers förtroendemän revolvrarna. (182)

Som generaliserande påståenden har jag uppfattat allmänsteoretiska utsagor rörande exempelvis estetik, psykologi, religion och politik, under förutsättning att direkta källangivelser saknats. Som ett generaliserande påstående har jag alltså klassificerat:

Varje konstnär, varje diktare hämtar sitt stoff och sina uttrycksmedel ur den fantasi, som bearbetar och omskapar hans intryck. (81)

Och den kategoriska försäkran:

All denna dramatik har sin yttersta rot i Strindberg. (123)

Till denna kategori har jag också räknat sådana retoriska frågor som kan uppfattas som maskerade generaliseringar:

Skall en stor författare som Pär Lagerkvist dikta, skapa människor och öden och återge verkligheten, den inre och den yttre i en gestalt som är intensivare, mer meningsfull och verkligare än verkligheten själv? (297)

Denna fråga har jag uppfattat dels om en värdering, dels som ett generaliserande påstående. Citatet skulle ju kunna omskrivas på följande sätt:

Pär Lagerkvist är en stor författare. Stora författare skall dikta, skapa människor och öden och återge verkligheten, den inre och den yttre, i en gestalt som är intensivare, mer meningsfull och verkligare än verkligheten själv.

Som icke-litterär värdering har jag slutligen uppfattat betygssättningar av andra företeelser än litterära texter. Exempelvis:

Vår tids jältar är de kämpande proletära revolutionärerna. (172)

Som framgår av figur 2:1 anser jag, att även det självbiografiska stoffet kan spaltas upp i sakupplysning, generalisering och värdering. En recensent kan ju dels lämna rena sakuppgifter

om sig själv och sin situation, dels formulera självbiografiska utsagor i vilka han generaliserar genom att inkludera förslagsvis hela recensentkåren, eller komma med värderingar. Då emellertid en förundersökning visade, att kategorin självbiografiskt stoff som helhet blev mycket liten, avstod jag från att i huvudundersökningen företa denna uppsplätning. I de fall då jag angett hur stor andel av en recensjons totala omfång som använts för analys respektive information, har jag tillåtit mig att helt mekaniskt klyva kategorin självbiografiskt stoff i två lika delar och föra den ena till analytisk framställning och den andra till informativ.

2.5. KATEGORIERNAS EXKLUSIVITET OCH RELIABILITET

För att en kategoriuppdelning av det slag som jag här presenterat skall kunna användas för meningsfulla kvantitativa beräkningar, måste kategorierna vara exklusiva, dvs varje mätenhet får i princip bara kunna hänföras till en av de uppställda kategorierna. När jag i föregående avsnitt noterar och exemplifierar, att vissa satser kan uppfattas som såväl läsning som värdering, innebär inte det att jag skulle ha förbisett detta krav. De kategorier som räknas upp i avsnitt 2.2 - antingen tagna stoff- och formkategorier var för sig eller i de kombinationer som åskådliggörs i figur 2:1 - är exklusiva i ovan nämnda bemärkelse om man använder ord som kodningsenhet. Vid den praktiska tillämpningen har jag emellertid tillåtit mig, att arbeta med en grövre enhet, nämligen den grammatiska satsen, och därvid ibland tvingats koda denna som en kombination av två eller flera kategorier.

Tillvägagångssättet har varit detta: Medan jag vid kodningen av recensionen använt den grammatiska satsen som kodningsenhet har jag vid beräkningen av recensionens omfång och den procentuella andel av detta omfång som är att hänföra sig till de olika kategorierna, utgått från ord som minsta enhet. I de fall då jag uppfattat en sats som en kombination av flera kategorier - exempelvis som en kombination av läsning och värdering - har jag vid summeringen gjort den approximeringen, att jag delat orden lika mellan de företrädda kategorierna.³⁾

3) Se vidare avsnitt 3 i Tekniskt appendix.

Det enda praktiska problem som detta förfaringssätt medför inträffar vid reliabilitetsberäkningen. För denna och de komplikationer som berodde på kombinationskodningen redogörs i Tekniskt appendix avsnitt 5. Här nöjer jag mig med att notera, att jag för att få en uppfattning om den grad av tillförlitlighet med vilken stoff- och formklassificeringen kunde ske, gjorde två reliabilitetskontroller. Den första av dessa avsåg att bestämma i vilken utsträckning jag själv vid två olika tillfällen lyckades klassificera en viss sats på samma sätt, medan den andra syftade till att klarlägga skillnaden mellan mitt eget och fem försökspersoners sätt att fördela ett antal recensionsmeningar på de olika kategorierna. Överensstämmelsen i det första fallet visade sig vara 0,80 och i det andra 0,70. I 80 fall av 100 kan man alltså förvänta sig att jag vid två läsningar av en sats gör samma bedömning av dess klasstillhörighet och i 70 fall av 100 bör min klassificering vara densamma som läsarens.

2.6. PÄR LAGERKVIST-RECENSIONEN KVANTIFIERAD

Efter att ha gått igenom och klassificerat undersökningsmaterialet sats för sats, bestämde jag således de olika kategoriernas procentuella andel av recensionsutrymmet för varje recension utgående från antalet ord i varje kategori. Resultatet av dessa beräkningar redovisas i tabell A2. Genom att summera hela materialet kategori-vis och dividera summorna med totala antalet recensioner, fick jag slutligen fram ett medelvärde för varje kategori. Vid denna summering tog jag för teaterrecensionernas del bara med kategori-värdena för den del av recensionen som behandlar själva pjäsen, dvs de värden i tabell A2 som anges inom parentes. Sammanställningen av de olika kategoriernas medelvärden kan sägas utgöra Lagerkvist-kritikens medelrecension. Den återfinns i tabell 2:1.

Värdena i denna tabell får naturligtvis inte tolkas så, att flertalet recensioner i det undersökta materialet har just detta medelrecensionens utseende. Medelrecensionen är en konstruktion, mot vilket det genomgångna materialet emellertid tenderar. Att det förhåller sig så framgår av tabellerna 2:2 och 2:3 som visar recensionsmaterialets spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier. Samligen kring kategorimedelvärdena är genomgående tydlig. Alldeles på samma sätt som det går att leta rätt

Tabell 2:1. Medelrecensionen. Värdena anger kategoriomfånget i procent av totala recensionsomfånget. Beträffande kategorin "Övrigt" se Tekniskt appendix: 3. 4) n = 256

DEN RECENSERADE TEXTEN

Utformning	<1	%
Innehåll		
Referat	16	
Citat	11	
Läsupplevelse	38	
Värdering	14	

ANDRA TEXTER AV DEN RECENSERADE FÖRFATTAREN

Utformning	<1
Innehåll	
Referat	1
Citat	1
Läsupplevelse	6
Värdering	2

TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE

Utformning	<1
Innehåll	
Referat	<1
Citat	<1
Läsupplevelse	1
Värdering	<1

SJÄLVBIOGRAFISKT STOFF 2

ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF

Sakförhållande	3
Generalisering	4
Värdering	<1

ÖVRIGT 1

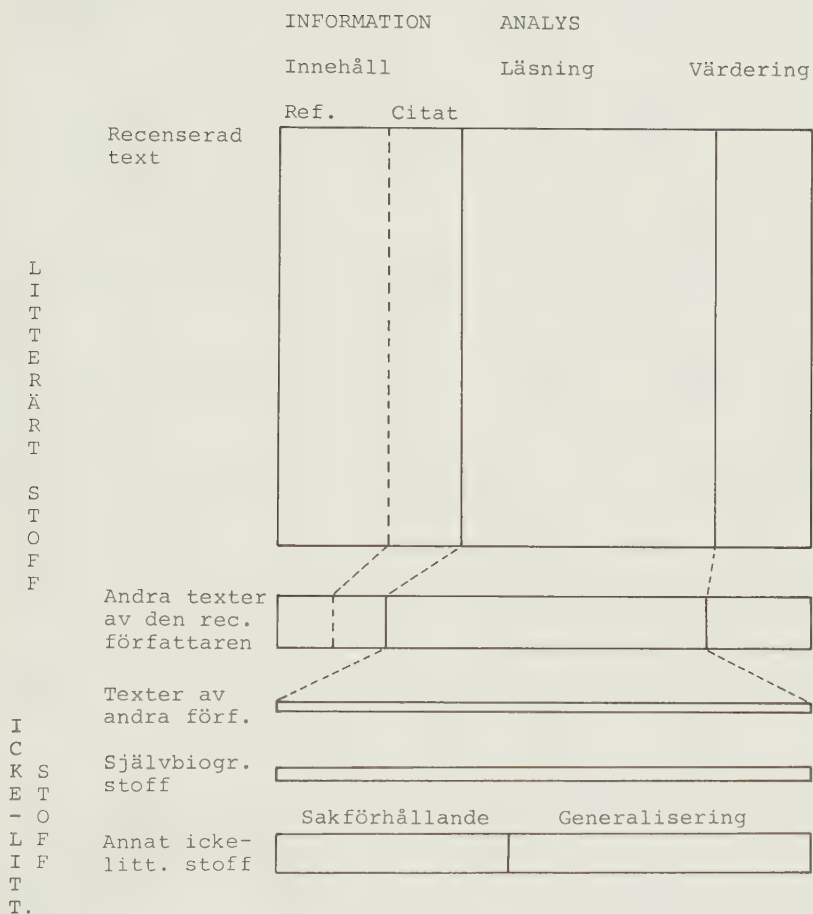
4) I samtliga tabeller med undantag av tabell A2 inkluderar <1 även 0. Procentvärdena i tabell A2 beräknades och avkortades först till två decimaler. Jag beslöt mig sedan för att nöja mig med en decimal och gjorde ytterligare en förkortning, för att slutligen inse att det var fullt tillräckligt att arbeta med hela tal. Detta innebär att den undre gränsen för 1 i tabell A2 går vid 0,445. Vid summeringarna har jag tillåtit mig följande oegentlighet: <1 + <1 = <1. Detta innebär att <1 någon gång möjligen kan vara ≈ 1 .

Tabell 2:2. Antal recensioner med visst stoffomfång. Värdena inom parentes anger andelen i procent. n = 256

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
	(m = 79%)	(m = 10%)	(m = 1%)	(m = 9%)
<1	0	81 (32)	175 (68)	40 (16)
1- 10	1	91 (36)	68 (27)	133 (52)
11- 20	1	47 (18)	10 (4)	53 (21)
21- 30	2 (1)	19 (7)	3 (1)	19 (7)
31- 40	6 (2)	10 (4)	0	7 (3)
41- 50	6 (2)	4 (2)	0	2 (1)
51- 60	16 (6)	2 (1)	0	1
61- 70	34 (13)	1	0	1
71- 80	49 (19)	0	0	0
81- 90	75 (29)	1	0	0
91-100	66 (26)	0	0	0

Tabell 2:3. Antal recensioner med visst formomfång. Värdena inom parentes anger andelen i procent. n = 256

omfång i %	formkategori			
	utformning (m = <1%)	innehåll (m = 31%)	läsning (m = 45%)	värdering (m = 16%)
<1	199 (78)	11 (4)	1	4 (2)
1- 10	57 (23)	22 (9)	5 (2)	92 (36)
11- 20	0	45 (18)	16 (6)	82 (32)
21- 30	0	78 (30)	28 (11)	54 (21)
31- 40	0	43 (16)	51 (20)	16 (6)
41- 50	0	34 (13)	59 (23)	6 (2)
51- 60	0	18 (7)	46 (18)	2 (1)
61- 70	0	4 (2)	33 (13)	0
71- 80	0	0	11 (4)	0
81- 90	0	0	6 (2)	0
91-100	0	1	0	0

Figur 2:2. Medelrecensionen.

på en familjen Medelsvensson, är det naturligtvis också möjligt att hitta recensioner som kommer medelrecensionen tämligen nära. En sådan recension är Herbert Grevenius anmälan av Konungen (140), som i sin helhet återges som exempel på en kodad recension i Tekniskt appendix avsnitt 4.

Med avseende på medelrecensionens stoff kan man konstatera, att den recenserade texten svarar för 79 procent av recensionens omfång och att det litterära stoffet totalt upptar 90 procent av texten. Kategorin andra texter av den recenserade författaren upptar 10 procent av utrymmet och blir därmed ungefär lika stor som de icke-litterära stoffkategorierna tillsammans. Kategorin texter av andra författare visar sig vara helt obetydlig, omfattande bara 1 procent av det totala recensionsomfånget.

När det gäller fördelningen mellan information och analys noteras, att de analytiska framställningssätten dominerar och tillsammans upptar 66 procent av recensionsutrymmet. Den i särklass största formkategorin är redovisning av läsupplevelse som totalt svarar för 45 procent av texten. Förhållandet mellan redovisning av läsupplevelse och redovisning av värdering blir 3:1 och förhållandet mellan redovisning av läsupplevelse och redovisning av textinnehåll 3:2.

Medelrecensionens utseende kan också åskådliggöras grafiskt. Det sker i figur 2:2.

2.7. SAMMANFATTNING

Den beskrivning av Pär Lagerkvist-recensionens utformning som detta kapitel lett fram till gör naturligtvis inga anspråk på att vara uttömmande. Som jag tidigare påpekat, är det ett relativt grovmaskigt nät som lagts över de undersökta recensionerna och flera aspekter på såväl recensionernas stoff som form har förblivit oobserverade. I all sin ofullständighet ger emellertid de data som presenterades i avsnitt 2.6 en viss uppfattning om Lagerkvist-kritikernas tillvägagångssätt.

Till allra största delen upphåller sig dessa vid den bok som initierat recensionen. När annat stoff dras in är det i första hand fråga om Lagerkvists tidigare produktion. De jämförelser och relateringar som sker är interna. Endast i obetydlig omfattning relateras Lagerkvists verk till några större litterära sammanhang.

Man noterar vidare, att det huvudsakligen är läsupplevelser av de tidigare Lagerkvist-böckerna som dras in. De jämförelser som främst kommer ifråga blir med andra ord tematiska och motiviska, medan åtskilligt mindre utrymme ägnas såväl åt de rent innehålls-
liga som åt de värderande jämförelserna. Som komplement till föregående avsnitts data kan man ur tabell A2 lätt ta fram, att det i 3 av 5 Lagerkvist-recensioner ägnas åtminstone något utrymme åt kategorin läsning av andra texter av Lagerkvist, att det i 2 av 5 ägnas visst utrymme åt värderingar av Lagerkvists föregående produktion och att det endast i 1 av 5 ägnas utrymme åt information om tidigare Lagerkvist-texters innehåll. I detta sammanhang noterar man vidare, att det endast är en försvinnande liten del av recensionsutrymmet som sysslar med de behandlade texternas formella utformning. Denna kategori har emellertid definierats tämligen snävt.

Vill man utsträcka den här gjorda beskrivningen till att gälla svensk 1900-talskritik i allmänhet, måste det bli i form av en hypotes. Jag är personligen böjd att vilja generalisera de gjorda iakttagelserna, men det är naturligtvis fullt möjligt att Lagerkvists författarskap i större utsträckning än de flesta andras inbjuder till interna jämförelser. Erik Hjalmar Linder menar ju t ex i Fyra decennier av 1900-talet (1958) att Lagerkvist måste "betraktas som helhet - varje enskilt verk måste ses i sitt samband med andra" (s.416) och vidare brukar ju Lagerkvist allmänt uppfattas som - för att ytterligare citera Linders litteraturhistoria - "något av en enstöring" och "en djupt självständig författare" (s.374). Detta senare skulle således kunna vara en orsak till de få utblickarna i recensionerna, men innan ytterligare jämförelsematerial finns att tillgå, kan de uteblivna översikterna lika väl förmodas bero på ett allmänt ointresse hos kritikerna för detta slag av textrelatering.

3. Sex bakgrundsfaktorer och deras betydelse

Det finns anledning att förmoda, att de proportionsförhållanden mellan Pär Lagerkvist-recensionens delar som räknats fram i föregående kapitel är beroende av vissa bakgrundsfaktorer. Den recenserade bokens plats i författarens produktion bör således rimligtvis ha betydelse för hur mycket utrymme, som ägnas åt författarens tidigare böcker. Om recensenten tvingas eller väljer att skriva en kort recension, kan man misstänka, att han nöjer sig med att referera den förelagda boken, osv.

Detta kapitel startar i denna allmänna hypotes. Jag utgår från sex faktorer, vars eventuella betydelse för Lagerkvist-recensionens utseende jag ämnar försöka fastställa, genom att ordna mitt recensionsmaterial i olika kombinationer och sedan jämföra de olika gruppernas medelvärden och spridning sinsemellan och med medelrecensionen. De sex faktorerna är: (1) recensionens längd, (2) den recenserade bokens genre, (3) tillkomsttiden för bok och recension, (4) särskilda egenskaper hos den recenserade boken, (5) recensionstidningens politiska färg och (6) särskilda egenskaper hos recensenten.

Fyra av dessa variabler - längd, genre, tillkomsttid och politisk färg - är vad man skulle kunna kalla bundna variabler. För var och en gäller, att undersökningen av dem måste starta med att man bestämmer hur recensionsmaterialet skall grupperas och därefter försöker fastställa likheter och olikheter mellan gruppernas recensioner. De båda återstående variablerna - särskilda egenskaper hos den recenserade boken respektive recensenten - är däremot öppna. Här blir uppgiften närmast, att från ett eller flera noterade anatomiska särdrag föreslå en relevant gruppering.

En genomgång och typologisering av detta slag är inte ett självändamål. Varje recensent måste rimligtvis med jämna mellanrum ta ställning till vad det är han gör och vad han vill göra. På samma sätt måste också recensionsläsaren då och då fråga sig varför de recensioner han läser ser ut som de gör och fundera över hur

han egentligen skulle vilja ha dem. Undersökningar av det här slaget kan bidra till att öka medvetenheten hos såväl kritiker som läsare om litteraturkritikens betingelser. Det är så jag hoppas att mitt eget arbete skall fungera.

3.1. RECENSIONENS LÄNGD

En prövning av den förmodan, att litteraturrecensionens längd skulle inverka på recensionens övriga utformning bör givetvis begränsas till att gälla normal- eller enkelrecensionen. Från dessa finns det dessutom anledning att ta bort teaterrecensionerna, eftersom dessa behandlar såväl pjäs som föreställning. Det på detta sätt rensade materialet omfattar 201 recensioner som i längd varierar mellan 65 och 2227 ord. Jag delade in dessa i fyra grupper: (1) recensioner med en längd upp till och med 500 ord, (2) recensioner mellan 501 och 1000 ord, (3) recensioner mellan 1001 och 1500 ord och (4) recensioner över 1500 ord. Den första av dessa grupper kom att bestå av 30 recensioner, grupp 2 av 103, grupp 3 av 58 och grupp 4 av 10. Medelvärdet för de olika kategorierna beräknades inom varje grupp och har sammanförts i tabell A3. I tabellerna A4 och A5 anges recensionernas spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier.

Om man först studerar förhållandet mellan litterärt och icke-litterärt stoff och mellan information och analys, finner man att längden uppenbarligen inte har någon betydelse för dessa övergripande kategorier. Avvikelserna från medelrecensionens värden är små. Först vid en ytterligare uppdelning noterar man vissa anmärkningsvärda skillnader. Spaltar man således upp det textliga stoffet i sina tre underavdelningar - den recenserade texten, andra texter av den recenserade författaren och texter av andra författare - finner man, att det inom det textliga stoffet sker en omstrukturering som uppenbarligen sammanhänger med recensionens längd. Av tabell 3:1¹⁾ framgår hur det utrymme som ägnas åt den recenserade texten avtar när recensionslängden ökar. Undan för undan får istället andra texter av författaren och texter av andra författare en större andel av recensionen, såväl procentuellt som absolut.

1) Värdena i tabellerna 3.1 - 3.12 har räknats fram genom summering av de procentvärden som anges i respektive medelvärdestabell i tabellappendix.

Tabell 3:1. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av olika längd.

recensions- längd i ord	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf. stoff	icke-litt. stoff	n
65- 500	83	6	<1	10	(30)
501-1000	80	10	<1	8	(103)
1001-1500	75	12	2	8	(58)
1501-2227	72	15	3	10	(10)
medelrecensionen	79	10	1	9	(256)

Tabell 3:2. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av olika längd.

recensions- längd i ord	utformning	innehåll	läsning	värdering	n
65- 500	1	28	41	19	(30)
501-1000	<1	29	45	16	(103)
1001-1500	<1	29	47	13	(58)
1501-2227	<1	27	51	12	(10)
medelrecensionen	<1	29	45	16	(256)

Tendensen är klart märkbar också i tabell A4.

På motsvarande sätt visar en uppdelning på formkategorierna läsning och värdering, att också dessa är beroende av recensio-
nens längd. Av tabellerna 3:2 och A5 framgår, att medan utform-
nings- och innehållsredovisningen i stort sett håller sig kon-
stant, ökar kategorin läsning på bekostnad av kategorin värdering.
Det bör kanske framhållas, att denna värderingskategorins minskning
är procentuell och inte absolut. Medan en procentuell ökning i
tabeller 3:1 och 3:2 hela tiden innebär en ännu större absolut
ökning, behöver ju en procentuell minskning inte innebära en ab-
solut minskning. 19 procent värdering i en 500-ordsrecension inne-
bär till exempel 95 ord, medan 16 procent värdering i en 1000-ords-
recension blir 160 ord. Man kan alltså inte utan vidare säga, att
värderingsutrymmet avtar samtidigt som recensionslängden ökar.

Ett liknande resonemang måste även föras om kategorin utformningsredogörelse. Enligt tabell 3:2 är det bara recensioner under 501 ord som här uppnår enprocentstrecket. 1 procent av 500 ord innebär emellertid bara 5 ord. Tabellvärdet får alltså inte tolkas så, ätt recensenterna genomgående skulle vara mest inriktade på det anmälda verkets utformning i de kortaste recensionerna. Detta stöds av spridningstabellen A5. Av denna framgår att bara 20 procent av recensionerna i gruppen 65-500 ord ägnar minst 1 procent av utrymmet åt den tekniska utformningen, jämfört med 25 respektive 24 procent för grupperna 501-1000 och 1001-1500 ord.

Det man alltså här främst kan konstatera är att två stoff- och en formkategori ökar samtidigt med recensionslängden, nämligen andra texter av den recenserade författaren, texter av andra författare och läsning. Detta innebär, att medan de korta recensionerna utmärks av en snäv inriktning på den recenserade texten, sätts denna i de längre recensionerna oftare in i olika litterära och utomlitterära sammanhang, utförligare ju längre recensionen är. Detta är inte ointressant, eftersom recensionslängden inte alltid bestäms av recensenten utan kan vara uttryck för en redaktionell politik. Med stöd i ovan gjorda iakttagelser torde man kunna slå fast, att det finns en allvarlig risk att den orienterande överblicken kommer bort med en redigeringsprincip som genomgående föredrar korta recensioner framför långa.²⁾

3.2. DEN RECENSERADE BOKENS GENRE

För att få en uppfattning om i vad mån den recenserade bokens genre påverkat recensionernas utformning, gjorde jag en indelning av mitt material med utgångspunkt från verkets genretillhörighet. De fem genrer jag räknade med var (1) lyrik, (2) dramatik, (3) be-

2) De här påtalade kategoriförändringarna, som jag velat förklara som avhängiga av recensionslängden, skulle naturligtvis primärt kunna vara beroende av tillkomsttiden. En uppsplättning av recensionerna med avseende på denna ger också vid handen, att den unge Pär Lagerkvist ofta fick kortare recensioner än nobelpristagaren och akademiledamoten. Recensionerna t o m 1938 fördelar sig på de fyra längdkategorierna enligt 22:63:26:5 jämfört med 8:40:32:5 för recensionerna fr o m 1939. Tidsfaktorns inverkan torde emellertid kunna avvisas, med hänvisning till resultatet av den prövning av tidsfaktorns betydelse som redovisas i avsnitt 3:3.

Tabell 3:3. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av böcker tillhörande olika genrer.

genre	recense- rad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf. stoff	självbiogr. stoff	annat icke-litt. stoff	
lyrik	79	12	1	2	4	(
dramatik	82	7	2	2	7	(
berättande						
prosa	80	10	1	2	6	(
icke-berättande						
prosa	66	8	3	4	16	(
flera genrer						
blandade	70	11	3	1	11	(
medelrecen- sionen	79	10	1	2	7	(

rättande prosa, (4) icke-berättande prosa och (5) flera genrer blandade.³⁾ Lyrikgruppen kom att omfatta 51 recensioner, dramatikgruppen 70, gruppen berättande prosa 94, gruppen icke-berättande prosa 25 och gruppen flera genrer blandade 16. Medelvärde för de olika textkategorierna inom varje grupp har sammanförts i tabell A6. I tabellerna A7 och A8 anges recensionernas spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier.

När det gäller fördelningen mellan de olika stoffkategorierna finns det ingen större skillnad mellan lyrik-, dramatik- och berättande prosa-recensioner. Som framgår av tabell 3:3 ligger dessa tre recensionstypers värden också tämligen nära medelrecensionens.

3) Till lyrikgruppen förde jag Ängest, Den lyckliges väg, Hjärtats sånger, Vid lägereld, Genius, Sång och strid, Hemmet och stjärnan och Aftonland. Till dramatikgruppen: Sista människan, Den osynlige, Han som fick leva om sitt liv, Konungen, Mannen utan själ, Sejer i mörker, Midssommardröm i fattighuset, De vises sten, Låt människan leva och Barabbas (1953). Till gruppen berättande prosa: Människor, Två sagor om livet, Järn och människor, Det eviga leendet, Önda sagor, Gäst hos verkligheten, Kämpande ande, Bödeln, I den tiden, Dvärgen, Barabbas (1950), Sibyllan, Ahasverus död, Pilgrim på havet och Det heliga landet. Som icke-berättande prosa räknade jag Ordkonst och bildkonst, Det besegrade livet, Den knutna näven och Den befriade människan. Och som flera genrer blandade: Motiv, Teater och Kaos. Till gruppen flera genrer blandade förde jag dessutom recensionerna nr 160 och 197, dvs Hans Larssons recension av Konungen och Vid lägereld respektive Ture Nermans av Den knutna näven och I den tiden.

Tabell 3:4. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av böcker tillhörande olika genrer.

genre	utformning	referat	citats	innehåll	läsning	värdering	n
dramatik	<1	3	+	25 = 28	46	18	(51)
berättande prosa	<1	19	+	7 = 26	48	17	(70)
icke-berättande prosa	<1	22	+	7 = 29	48	14	(94)
andra genrer blandade	<1	13	+	16 = 29	37	11	(25)
delrecensionen	<1	14	+	17 = 31	33	19	(16)
	<1	17	+	12 = 29	45	16	(256)

När det däremot gäller fördelningen på de olika formkategorierna, noterar man en skillnad som uppenbarligen har att göra med genrevariabeln. Som sammanställningen i tabell 3:4 visar, är de innehållsåtergivande kategorierna sammantagna ungefär lika stora för de tre ovan nämnda recensionstyperna. I fråga om uppdelningen mellan referat och citat skiljer sig emellertid lyrikgruppen markant från dramatik- och berättande prosa-anmälningarna, genom att till 25 procent bestå av citat.

Överensstämmelsen mellan dramatik- och berättande prosa-recensionerna kan för övrigt anses ännu större än vad som omedelbart framgår av tabell 3:4. 10 av de 70 dramatik-anmälningarna som ligger bakom tabellens värden utgörs nämligen av recensioner av skådespelet Barabbas. En genomgång av dessa 10 recensioner visar, som man kunde misstänka, mycket låga referatvärden. Skådespelet Barabbas utkom ju bara tre år efter romanen med samma namn och recensenterna kunde på goda grunder anse innehållet som allmänt bekant. Räknar man nu fram referatmedelvärdet för dramatik-recensionerna med undantag för Barabbas-recensionerna blir detta 3 procent högre än tabellvärdet, dvs dramatik-recensionerna får exakt samma referatmedelvärde som recensionerna av berättande prosa.

Om således huvudgenrernas recensioner överensstämmer väl i alla avseenden utom ett, så skiljer sig dessa tre profiler påfallande från de båda återstående. För såväl icke-berättande prosa som flera genrer blandade gäller, att de uppvisar höga värden för det icke-litterära stoffet och låga för redogörelse för den recenserade texten. Vidare konstaterar man med avseende på formkategorierna, att kategorin läsning får ett lågt värde.

När det gäller flera genrer blandade är de noterade skillnaderna något förvånande. Eftersom lyrik-, dramatik- och berättande prosa-recensionerna inbördes uppvisar stora likheter, vore det väl rimligt att vänta, att det skulle råda en hög grad av överensstämmelse mellan denna grupp och flera genrer blandade.

Men så är alltså inte fallet. Det kan naturligtvis bero på, att vi har att göra med en slumpavvikelse, gruppen är ju tämligen liten. Mera trolig är väl emellertid förklaringen, att avvikelserna har att göra med att det är olika genrer som blandats i de tre verk som ingår i gruppen och att denna närmast måste uppfattas som en restkategori för verk som inte kunnat föras till någon av de övriga kategorierna.

Gruppen icke-berättande prosa bereder mindre bekymmer. Den domineras i Lagerkvists fall av debatt- och tankeböcker. Det rör sig med andra ord om litterära verk som direkt inbjuder till polemik och meningsutbyte. Det förefaller mig utifrån detta helt följdriktigt, att recensenterna som anmäler dessa böcker låter redovisningen av läsupplevelser stå tillbaka för motförslag och invändningar, som leder till att de i större utsträckning än annars för in icke-litterärt stoff i sina recensioner.

3.3. TILLKOMSTIDEN

För att pröva om tidpunkten för en boks utgivning - eller om man så vill: tidpunkten för recensionens författande - påverkar recensionen, delade jag in mitt material med avseende på det decennium då den recenserade boken gavs ut. För att undvika genrevariabelns inverkan uteslöt jag först recensionerna av icke-berättande prosa och flera genrer blandade, eftersom jag i föregående avsnitt kunnat konstatera, att dessa recensioner i flera väsentliga avseenden skiljer sig från övriga.

Samtliga decenniegrupper med undantag för 60-talet innehöll efter denna rensning recensioner av lyrik, dramatik och berättande prosa i följande proportioner. 10-talet omfattade 16 recensioner fördelade 2:4:10, 20-talet omfattade 44 recensioner fördelade 12:15:17, 30-talet 58 recensioner fördelade 14:21:23, 40-talet 42 recensioner fördelade 13:20:9 och 50-talet 37 recensioner fördelade 10:10:17. De 18 recensionerna från 60-talet hänförde sig däremot enbart till gruppen berättande prosa.

Tabell 3:5. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av böcker med olika tillkomsttid.

tidsperiod	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff	n
10-tal	82	12	<1	6	(16)
20-tal	80	10	1	7	(44)
30-tal	81	7	<1	10	(58)
40-tal	84	8	<1	6	(42)
50-tal	79	8	3	9	(37)
60-tal	75	20	<1	5	(18)
medelrecensionen	79	10	1	9	(256)

Medelvärdena för de olika textkategorierna under respektive årtionde har sammanförts i tabell A9 och i tabellerna A10 och A11 anges recensionernas spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier. Bortsett från vad som gäller tabell A9:s värden rörande fördelningen mellan citat och referat bör de gjorda uppställningarna kunna avslöja en eventuell inverkan av tidsvariabeln.

Den uppdelning med avseende på stoffkategoriernas värden som gjorts i tabell 3:5 uppvisar inga avvikelser av trendkaraktär. De skillnader som finns är vidare, på ett undantag när, små och därigenom också osäkra. Undantaget utgör andelen andra texter av den recenserade författaren under 60-talet. Det höga värdet under detta decennium för denna kategori kan emellertid säkert ses som en direkt följd av att Lagerkvists produktion under dessa år dominerades av romansviten Ahasverus död (1960), Pilgrim på havet (1962) och Det heliga landet (1964). Det förhåller sig alltså inte så, att det utrymme som recensenterna ägnar åt tidigare Lagerkvist-verk ökar i takt med författarens produktion, något som eventuellt skulle kunna förmodas utifrån det i avsnitt 2.7 återgivna citatet från Erik Hjalmar Linders litteraturhistoria.

När det gäller övriga avvikelser ligger det visserligen nära till hands, att se förändringen mellan de fyra mittendecenniernas värden för kategorin redogörelse för texter av andra författare än den recenserade, som en följd av den avmattning på det litterära området som skedde i Europa under andra världskriget. Och att på motsvarande sätt uppfatta det höga värdet för kategorin icke-litte-

Tabell 3:6. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av böcker med olika tillkomsttid.

tidsperiod	utformning	innehåll	läsning	värdering	n
10-tal	1	29	41	23	(16)
20-tal	<1	27	45	19	(44)
30-tal	<1	27	43	18	(58)
40-tal	1	27	48	16	(42)
50-tal	<1	25	52	13	(37)
60-tal	1	32	55	7	(18)
medelrecensionen	<1	29	45	16	(256)

rärt stoff under 30-talet som uttryck för detta decenniums livaktighet på det politiskt-ideologiska området. Men eftersom avvikelserna, som redan framhållits, är små och osäkra, måste varje tolkning av detta slag förses med starka reservationer.

Den sammanställning av formkategorierna som gjorts i tabell 3:6 visar två förändringstendenser. Med undantag för 30-talet ökar kategorin läsning undan för undan, samtidigt som kategorin värdering sjunker. Det är frestande, att se denna förskjutning som betingad av att en normativ, betygssättande kritik generellt viker för en mer deskriptiv och utredande. Då det undersökta recensionsmaterialet hänför sig till en enda författare kan man emellertid inte utan vidare påstå, att de framräknade värdena är karaktäristiska för respektive decennium. En annan - och kanske troligare - möjlighet är, att tabellen återger en tendens hos recensenterna att i takt med att Lagerkvist konstituerar sin ställning, hålla igen de direkta värderingarna och istället presentera allt utförligare tolkningar.

Det är emellertid också möjligt, att de berörda tendenserna helt enkelt är uttryck för den systematiska förskjutning vid kodningen som jag tyvärr kunnat konstatera. (Se Tekniskt appendix avsnitt 5.) I varje fall måste man räkna med att denna förskjutning verkat tendensförstärkande. När det gäller det extremt låga värdet på kategorin värdering under 60-talet, bör det också anföras som en tänkbar, bidragande orsak, att denna decenniegrupp i större utsträckning än övriga påverkats av genrevariabeln. Eftersom recensionerna av berättande prosa enligt tabell 3:4 i före-

gående avsnitt har ett något lägre värderingsvärde än lyrik- och dramatikrecensionerna, kan detta ha slagit igenom här.

Vad slutligen det påfallande låga värdet på innehållsredovisning för 50-talsgruppen beträffar, finns det än en gång anledning att hänvisa till de referatfattiga recensionerna av skådespelet Barabbas. Om man nämligen utesluter dessa recensioner ur decenniegruppen, får 50-talet exakt samma värde som efterföljande årtionde. Detta betyder visserligen att ett extremvärde i kategorin ersätts med ett annat, men det innebär också att kategorins variationsvidd minskar.

3.4. SÄRSKILDA EGENSKAPER HOS DEN RECENSERADE BOKEN

När jag i det föregående velat förklara vissa avvikelser från ett väntat medelvärde med en hänvisning till att recensioner av ett visst verk ingår i gruppen, har jag utgått från att det skulle finnas andra egenskaper hos verket än genre och tillkomsttid som påverkar recensionens utseende. Riktigheten av detta antagande bör emellertid styrkas något mer än vad som hittills skett.

De verk som jag ansett ge speciella recensioner har varit skådespelet Barabbas och romanerna Pilgrim på havet och Det heliga landet. Kategorimedelvärdena för dessa återges i tabell A12 och recensionernas spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier förtecknas i tabellerna A13 och A14. Jag har i dessa tabeller för jämförelsens skull också tagit med Midsommar-dröm i fattighuset - den Lagerkvist-pjäas närmast före Barabbas som huvudsakligen recenserats i samband med teaterpremiären - och Ahasverus död - den roman med vilken Lagerkvist inledde Pilgrimstrilogin.

Någon detaljerad jämförelse är knappast meningsfullt att göra. De grupper som här står till förfogande består av så få recensioner - mellan 6 och 10 - att de framräknade värdena måste betecknas som ytterst osäkra. Ett par iakttagelser kan ändå göras i tabellerna 3:7 och 3:8. I den förstnämnda noterar man, hur stoffkategorin andra texter av den recenserade författaren får nästan dubbelt så stort utrymme i Pilgrimstrilogins andra del som i dess första, för att i den sista delen vara nästan tre gånger så stor. I tabell 3:8 är det påfallande, hur lite utrymme i Barabbas-recensionerna som ägnas åt innehållsredovisning, både i jämförelse med

Tabell 3:7. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker.

verk	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff	n
Midsommardröm	93	4	<1	4	(8)
Barabbas II	69	12	3	16	(10)
Ahasverus död	80	11	1	9	(6)
Pilgrim på havet	77	20	<1	5	(6)
Det heliga landet	66	30	<1	4	(6)
medelrecensionen	79	10	1	9	(256)

Tabell 3:8. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker

verk	utformning	innehåll	läsning	värdering	n
Midsommardröm	<1	32	48	17	(8)
Barabbas II	1	5	58	21	(10)
Ahasverus död	<1	27	59	6	(6)
Pilgrim på havet	1	31	57	8	(6)
Det heliga landet	<1	38	50	8	(6)
medelrecensionen	<1	29	45	16	(256)

medelrecensionen och anmälningarna av Midsommardröm i fattighuset.

De särskilda egenskaper hos det recenserade verket som det i dessa fall varit fråga om, har båda varit verkets avhängighet av eller relation till tidigare verk. Att ett sådant beroende i vissa fall finns, måste betecknas som självklart. En jämförelse mellan det recenserade verket och andra texter av den recenserade författaren är ju till exempel en omöjlighet i de fall då författaren är debutant. Det förefaller mig emellertid troligt, att det även skulle finnas andra egenskaper hos ett verk som så att säga predestinerar för en viss recensionsutformning. Jag föreställer mig sålunda, att ett formellt komplicerat eller ett i formellt avseende okonventionellt verk driver fram ett högre värde på kategorin redogörelse för verkets utformning än ett konventionellt gestaltat. Även vissa innehållsliga egenskaper bör på liknande sätt

kunna inverka på recensionen.

I någon mån kan dessa förmodanden underbyggas med hänvisning till det här förefintliga materialet. En genomgång av tabell A2 visar således, att samtliga recensenter av Kaos - det ur form-synpunkt mest heterogena av Lagerkvists böcker med prosabetraktelsen "Den fordringsfulla gästen", enaktsdramat "Himlens hemlighet" och diktsviten "I stället för tro" - ägnar åtminstone något utrymme i sina recensioner åt det recenserade verkets utformning, vilket inte gäller om någon annan recensionssvit. På motsvarande sätt kan man konstatera, att annat icke-litterärt stoff än det självbiografiska ligger över kategorimedelvärdet i samtliga recensioner utom en av prosasatirerna I den tiden, det 30-talsverk av Lagerkvist som enligt Erik Hjalmar Linder når längst i fråga om "slående aktuell kraft" (Fyra decennier av 1900-talet, s.405).

3.5. RECENSIONSTIDNINGENS POLITISKA FÄRG

Bakom antagandet att recensionstidningens politiska färg skulle kunna ha betydelse för litteraturrecensionens utformning, ligger givetvis misstanken att recensentens politiska uppfattning påverkar recensionsskrivandet. Det är visserligen inte möjligt, att utan vidare sätta likhetstecken mellan en tidnings politiska partitillhörighet och medarbetarnas politiska uppfattning. Dock torde man kunna förmoda, att tendensen till en sådan samhörighet tilltar i styrka ju längre bort från den politiska mitten tidningen ligger. Den politiska heterogenitet som sannolikt råder bland medarbetarna i den liberala pressen, måste emellertid också den ses som uttryck för en viss politisk ideologi.

Av de variabler som kommit till användning är recensionstidningens politiska färg den, som erbjudit de största praktiska svårigheterna. Under en så pass lång tidsperiod som femtio år, har ju den politiska grupperingen i flera avseenden förändrats. Jag är alltså medveten om att den indelning jag gjort kan diskuteras: (1) konservativa tidningar, (2) kristet liberala, (3) liberala och (4) vänsterorienterade. Den första av dessa grupper omfattar 78, den andra 22, den tredje 89 och den fjärde 67 recensioner. Vid klassificeringen har jag i första hand utgått från tidningens egen uppgift om politisk tillhörighet sådan den redovisas i Skandinavisk annonstaxa, Svensk annonstaxa och TS-boken, samt i andra hand

Tabell 3:9. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner i tidningar med olika politisk färg.

politisk färg	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff	n
konserverativa	79	11	1	9	(78)
kristet liberala	79	9	2	8	(22)
liberala	77	10	1	10	(89)
vänsterorienterade	78	10	1	11	(67)
medelrecensionen	79	10	1	9	(256)

Sven Tollins uppgifter i Svensk dagspress 1900-1967 (1967).⁴⁾

I tabell A15 har medelvärde för de olika kategorierna inom varje grupp sammanförts och i tabellerna A16 och A17 anges recensionernas spridning med avseende på fyra stoff- och fyra formkategorier. Avvikelserna från medelrecensionens värden är genomgående mycket måttliga. Detta framgår även av sammanställningarna i tabell 3:9 och 3:10. Den enda markanta avvikelsen som således noteras är värderingsvärdet för de kristet liberala tidningarna. Av

4) Som konserverativa tidningar har jag räknat Aftonbladet t o m 1931, Dagens Tidning, Dagsposten, Nya Dagligt Allehanda, Stockholms Dagblad, Svenska Dagbladet, (Vårt land och folk), som kristet liberala Dagen (1945-) och Svenska Morgonbladet/Morgonbladet, som liberala Aftonbladet fr o m 1932 t o m oktober 1956, Afton-tidningen, Dagen (1912-1915), Dagens Nyheter, Expressen, Stockholms-Tidningen t o m oktober 1956, som vänsterorienterade Aftonbladet fr o m november 1956, AT, Arbetaren/Dagstidningen Arbetaren, Ny Dag, Politiken/Folkets Dagblad Politiken/Folkets Dagblad, Social-Demokraten/MT, Stockholms-Tidningen fr o m november 1956.

En politisk kursändring av det slag som Aftonbladet och Stockholms-Tidningen utsattes för vid månadsskiftet oktober-november 1956 genomförs givetvis inte över en natt. Om kravet på exakthet ställts högre än vad jag här ansett motiverat, borde dessa båda tidningar efter omläggningen för en viss tid ha uteslutits ur materialet. Ett citat ur E W Lundgrens avsnitt "Den stora tidningsaffären" i Svenska Dagbladets årsbok (1957) kan här vara på sin plats: "Vid månadsskiftet oktober-november /1956/ övertogs Aftonbladet och Stockholms-Tidningen definitivt av LO. Svenska Dagbladet (h) yttrade då, att detta lappkast från borgerlig till socialistisk opinionsbildning på sina håll, främst av dem som har accepterat att bli galjoner på de nya socialistiska skutorna, försökt fördöljas eller smusslas undan, givetvis i syfte att behålla de borgerliga tidningsläsarna. Det ingick, som Svenska Dagbladet framhöll, i planen, att omvandlingsproceduren skulle ske gradvis, så omärkligt som möjligt, så att massflykt bland medarbetare och läsekrets kunde undvikas." (s. 85f)

Tabell 3:10. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner i tidningar med olika politisk färg.

politisk färg	utformning	innehåll	läsning	värdering	n
konserverativa	<1	29	44	18	(78)
kristet liberala	<1	31	48	11	(22)
liberala	<1	27	47	14	(89)
vänsterorienterade	<1	26	46	17	(67)
medelrecensionen	<1	29	45	16	(256)

åtminstone två anledningar måste emellertid hela denna tidningskategori betraktas med stor försiktighet. Dels är gruppen liten och dels svarar en enda recensenten, Erik Hjalmar Linder, för hela 7 av gruppens 22 recensioner.

3.6. SÄRSKILDA EGENSKAPER HOS RECENSENTE

De variabler vars inverkan på litteraturrecensionens utseende som hittills studerats kan naturligtvis samtliga knytas till recensenten. En viss recensent kan ju föredra recensioner av en bestämd längd, helst skriva om en speciell genre eller ett speciellt slag av böcker, förlägga sin verksamhet till en viss typ av tidningar och inskränka sin verksamhet till en kortare tidsperiod. Med särskilda egenskaper hos recensenten avser jag emellertid inte de egenskaper som kan tänkas ligga bakom just dessa val, utan istället en tänkt uppsättning av andra recensentegenskaper som skulle kunna påverka recensionsskrivandet. För att pröva riktigheten av antagandet, att en sådan uppsättning egenskaper existerar och inverkar på recensionens utformning, delade jag in mitt material med avseende på recensent, efter att först ha rensat ut de problematiska recensionerna av icke-berättande prosa och flera genrer blandade.

När det resterande materialet systematiserats visade det sig, att 17 recensenter hade anmält minst 4 Lagerkvist-böcker.⁵⁾ Den

5) Nämligen: Sten Selander (12 recensioner), John Landquist (11), Anders Österling (11), Bo Bergman (10), Herbert Grevenius (9), Ivar Harrie (8), Erik Hjalmar Linder (8), Olle Holmberg (7),

Tabell 3:11. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika stoffkategorier i recensioner av sju namngivna Lagerkvist-kritiker.

recensent	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff	n
Sten Selander	85	4	<1	10	(12)
John Landquist	88	5	<1	8	(11)
Anders Österling	90	4	<1	5	(11)
Bo Bergman	82	12	1	5	(10)
Herbert Grevenius	85	7	<1	7	(9)
Olof Lagercrantz	69	28	<1	4	(4)
Artur Lundkvist	86	10	<1	4	(4)
medelrecensionen	79	10	1	9	(25)

flitigaste Lagerkvist-recensenten var Sten Selander med 12 recensioner. Därefter följde John Landquist och Anders Österling med vardera 11, Bo Bergman med 10 och Herbert Grevenius med 9. I tabell A18 ges medelvärdena för samtliga 17 recensenter med minst 4 Lagerkvist-anmälningar. När det gäller spridningsmått i tabellerna A19 och A20 har jag nöjt mig med att ange dessa för de fem recensenterna med minst 9 anmälningar, samt för Olof Lagercrantz och Artur Lundkvist. Sammanställningarna i tabellerna 3:11 och 3:12 omfattar på samma sätt Sten Selander, John Landquist, Anders Österling, Bo Bergman, Herbert Grevenius, Olof Lagercrantz och Artur Lundkvist. Alla statistiska beräkningar gjorda på så små grupper som det här är fråga om, måste naturligtvis tolkas med mycket stor försiktighet.

Anledningen till att Olof Lagercrantz och Artur Lundkvist förts in i ovan nämnda tabeller är, att jag velat ta ställning till den karaktäristiska skillnad mellan dessa båda kritiker som Birger Christofferson anser sig kunna urskilja i Svenska kritiker och deras metoder (1962). Om Lundkvist heter det där, att hans "teknik är till synes enkel intill torftighet: han refererar" (s.88), medan Lagercrantz recensioner karaktäriseras som "starkt metaforisk lyrik, där bilderna har sitt underlag i det recenserade verket men

Fredrik Vetterlund (7), Nils Beyer (6), Erik Blomberg (6), Nils Erdmann (6), Gustaf Fredén (5), Kjell Strömberg (5), Olof Lagercrantz (4), Axel Liffner (4) och Artur Lundkvist (4).

Tabell 3:12. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas olika formkategorier i recensioner av sju namngivna Lagerkvist-kritiker.

recensent	utformning	innehåll	läsning	värdering	n
Sten Selander	<1	17	50	22	(12)
John Landquist	<1	42	39	12	(11)
Anders Österling	1	30	41	22	(11)
Bo Bergman	<1	21	55	19	(10)
Herbert Grevenius	<1	28	52	11	(9)
Olof Lagercrantz	<1	22	68	7	(4)
Artur Lundkvist	<1	42	46	8	(4)
medelrecensionen	<1	29	45	16	(256)

ändå i hög grad är recensentens egna" (s.49). Ett studium av tabellerna 3:11 och 3:12 kan lämpligen utgå från dessa båda citat.

Den skillnad som Christofferson noterar mellan Olof Lagercrantz och Artur Lundkvist gäller alltså recensionens form. I min kvantifierade genomgång borde denna yttra sig så, att Olof Lagercrantz har ett högt värde i den analytiska kategorin redogörelse för en läsupplevelse, medan Artur Lundkvist föredrar den informativa kategorin innehållsredovisning. En blick på tabell 3:12 visar också just denna skillnad. Medan Olof Lagercrantz ägnar tre gånger så mycket utrymme åt läsning som åt innehållsredovisning, är fördelningen för Artur Lundkvists del ungefär lika mycket innehållsredovisning som läsning. En jämförelse inom hela den grupp av 17 kritiker som anmält minst 4 Lagerkvist-böcker visar för övrigt, att Olof Lagercrantz har det högsta värdet som uppnåtts inom kategorin läsning, medan Artur Lundkvist på motsvarande sätt toppar kategorin innehållsredovisningen. Förhållandet framgår enklast av tabellerna A21 och A22.

Christoffersons iakttagelse om det stoff som bildar underlag för Lagercrantz "metaforiska lyrik" kan inte på samma sätt verifieras av tabell 3:11. Christofferson konstaterar ju, att Lagercrantz i sin kritik utgår från "det recenserade verket". Sammanställningen i tabell 3:11 visar emellertid, att Lagercrantz i ovanligt hög grad drar in den recenserade författarens tidigare produktion i sina recensioner. Som redan framhållits baserar sig denna sammanställning på mycket få recensioner, men man vågar kanske ändå se Lagercrantz som representant för en författarskapsinriktad kritikerattityd, som kan ställas i motsats till en helt på 'det recense-

rade verket inriktad - i mitt material främst representerad av Fredrik Vetterlund, som i medeltal ägnar 93 procent av recensensutrymmet åt det recenserade verket. Detta skulle i sin tur kunna tyda på, att den i avsnitt 2.7 återgivna uppfattning som Erik Hjalmar Linder framfört som typisk för attityden till Pär Lagerkvist, nämligen att varje verk måste sättas i samband med övriga, snarare är en attityd företrädd av vissa läsare.⁶⁾ I vilken utsträckning de här analyserade 17 kritikerna är inriktade på den recenserade texten framgår av figur 3:1. Märk att ett lågt värde inte nödvändigtvis behöver innebära en författarskapsinriktad kritikerattityd. Kjell Strömberg ägnar således nästan lika stort utrymme i sina recensioner åt texter av andra författare än Lagerkvist, som åt dennes tidigare produktion.

I figur 3:2 har en motsvarande inprickning gjorts med avseende på de 17 Lagerkvist-kritikernas inriktning på analys respektive information. Med utgångspunkt från de värden som återges i tabell A18 har andelen analys/information bestämts för varje kritiker. I de fall då summan av dessa båda kategorier, på grund av att de värden som återges i tabell A18 är förkortade, inte blivit exakt 100 procent, har de båda delvärdena justerats lika uppåt eller nedåt, så att summan uppnått detta tal - således har t ex Sten Selanders värden för analys respektive information justerats från 78 och 21 procent till respektive 78,5 och 21,5 - varefter avprickning skett.

Av figur 3:2 framgår, att Olof Lagercrantz och Artur Lundkvist som väntat hamnar långt ifrån varandra och på var sin sida om medelvärdespunkten. Ingen av dem intar emellertid någon av de absoluta ytterpositionerna. Den mest analytiskt inriktade kritikern är således inte Olof Lagercrantz utan Sten Selander och en kritiker som ägnar ännu mer utrymme åt information än Artur Lundkvist visar sig vara John Landquist.

I detta sammanhang har jag tittat lite närmare på de extremgrupper som förekommer i materialet i syfte att komma åt och ytterligare precisera vad jag här kallat för särskilda egenskaper hos recensenten. Som en extremgrupp har jag till exempel uppfattat de

6) Jämför Carl Magnus von Seths artikel "Dagskritikens svek" återgiven i Svensk litteratur i kritik och debatt 1957-70 (s.133ff), där författaren kritiserar det han kallar "jämförelsesjukan [...]" en åkomma som i recensionstider sprider sig som en feber över dagspressens kultursidor".

RE C E N S E R A D

T E X T

93%

Fredrik Vetterlund

91%

Nils Beyer / Gustaf Fredén

90%

Anders Österling

88%

John Landquist

86%

Artur Lundkvist

85%

Herbert Grevenius / Sten Selander

82%

Bo Bergman

81%

Nils Erdmann / Erik Hjalmar Linder

79%

Olle Holmberg / medelrecensionen

77%

Ivar Harrie

72%

Kjell Strömberg

70%

Erik Blomberg

69%

Olof Lagercrantz / Axel Liffner

Figur 3:1. Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker grupperade med avseende på den andel av recensionsutrymmet som i medeltal ägnas åt den recenserade texten.

ANALYS /
INFORMATION

78,5 / 21,5%	Sten Selander
76,5 / 23,5%	Bo Bergman / Olof Lagercrantz
75,5 / 24,5%	Olle Holmberg
75 / 25%	Erik Blomberg
74 / 26%	Ivar Harrie
72,5 / 27,5%	Kjell Strömberg
69,5 / 30,5%	Erik Hjalmar Linder
66,5 / 33,5%	medelrecensionen
66 / 34%	Anders Österling
65 / 35%	Herbert Grevenius
63,5 / 36,5%	Nils Beyer
63 / 37%	Gustaf Fredén
60,5 / 39,5%	Nils Erdmann
60 / 40%	Axel Liffner
56,5 / 43,5%	Artur Lundkvist / Fredrik Vetterl.
56 / 44%	John Landquist

Figur 3:2. Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker grupperade med avseende på den andel av recensensutrymmet som i medeltal ägnas åt analys/information.

30 recensioner som enligt spridningstabell 2:2 fått minst 21 procent av utrymmet anslaget åt icke-litterärt stoff och som en annan ytterlighetsgrupp de 24 recensioner som enligt tabell 2:3 består till minst 31 procent av värderingar. Jag har vidare kombinerat vissa av de extrema stoff- och formkategorierna med varandra.

Jag nöjer mig med att återge en av dess uppställningar, nämligen gruppen författarskapsinriktade och analytiska recensioner - författarskapsinriktad definierad som en recension där den recenserade texten ägnats mindre än 91 procent men där denna tillsammans med andra texter av den recenserade författaren upptar minst 96 procent av utrymmet och analytisk definierad som en recension med minst 71 procent läsning och värdering. Denna grupp omfattar 18 recensioner: recension nummer 51 (skriven av Kjell Strömberg 1920 och bestående av 90 procent recenserad text plus 10 procent andra texter av den recenserade författaren, samt 84 procent läsning och värdering), 65 (Bo Bergman 1923, 59+41/91), 82 (Herbert Grevenius 1925, 72+28/96), 94 (John Landquist 1926, 83+16/72), 102 (Olle Holmberg 1927, 36+60/83), 118 (Carl Björkman 1928, 89+8/81), 134 (Ingeborg Björklund 1930, 68+28/88), 204 (Karin Boye 1936, 84+15/86), 213 (Ture Janson 1937, 74+27/79), 228 (Nils Beyer 1939, 89+10/74), 245 (Gunnar M. Silfverstolpe 1940, 71+28/74), 263 (Sten Selander 1942, 88+8/77), 271a (Ingemar Wizelius 1944, 83+17/72), 272 (Per-Olov Zennström 1944, 71+28/71), 329 (Olof Lagercrantz 1953, 63+36/77), 352 (Gunnar Brandell 1956, 86+12/78), 369 (Ivar Harrie 1962, 80+17/74) och 371 (Olof Lagercrantz 1962, 73+28/73).

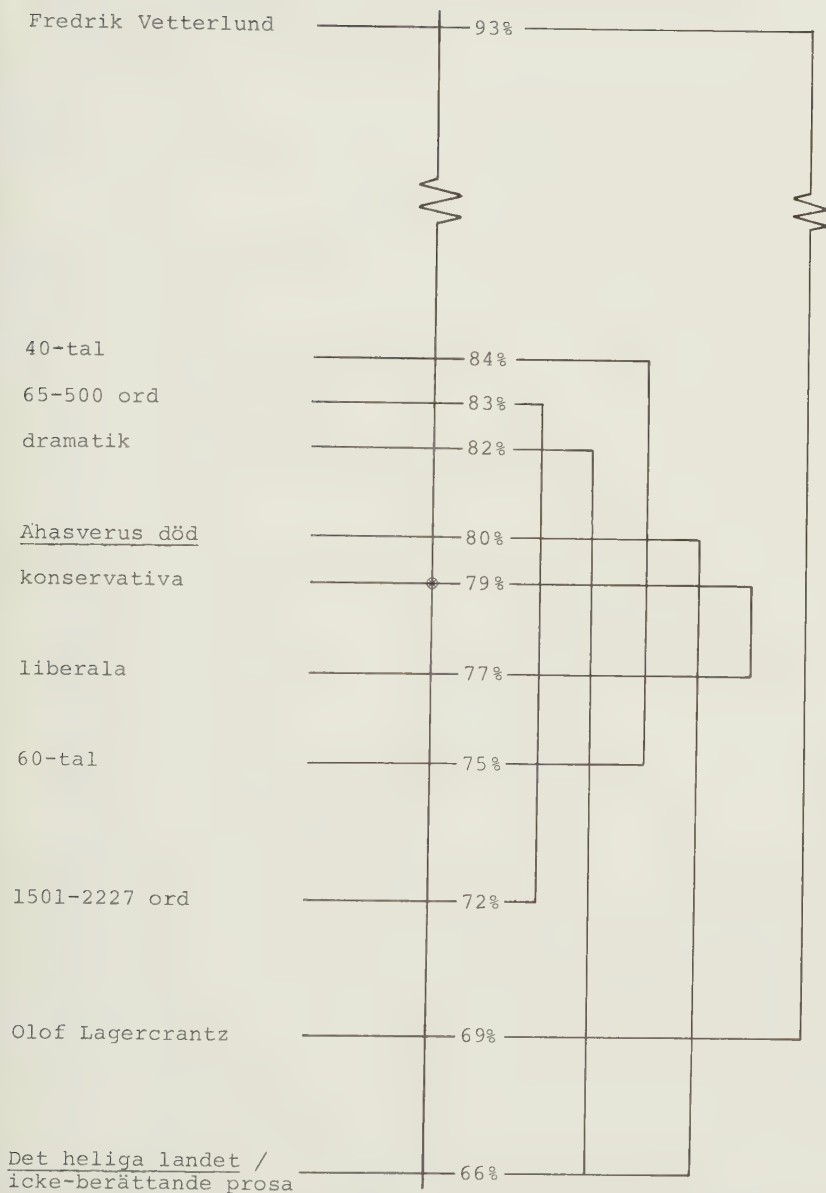
Det faktum, att 10 av recensionerna i denna grupp är skrivna av kritiker med högre akademisk examen skulle möjligen kunna tyda på, att kombinationen författarskapsinriktad och analytisk utmärker en akademisk kritikerattityd. I övrigt har jag inte fått ut något direkt nytt ur de gjorda extremsammanställningarna och kombinationerna. Däremot har flera tendenser som noterats i det föregående åter kunnat konstateras. 19 av de 24 recensionerna med minst 31 procent värdering visade sig till exempel ha tillkommit före 1939, vilket ju helt svarar mot iakttagelsen i avsnitt 3.3 om en successiv minskning av denna kategori under perioden.

3.7. SAMMANFATTNING

Efter denna genomgång av de sex orsaksvariablerna en efter en kan det vara lämpligt att koppla sammanfattningen av resultatet till den i föregående kapitel presenterade recensensionsmodellen. I denna skiljde jag mellan i första hand recensienens stoff och recensienens form. Stoffet spaltades upp i litterärt och icke-litterärt. Inom den förstnämnda gruppen urskiljde jag recenserad text, andra texter av den recenserade författaren och texter av andra författare, medan jag delade upp det icke-litterära stoffet i självbiografiskt och annat icke-litterärt stoff. Formkategorin klövs i information och analys. Informationsdelen lät jag omfatta kategorierna redogörelse för texters utformning, redogörelse för texters innehåll - i sin tur delad på referat och citat - och redogörelse för direkta sakförhållanden, medan analysdelen fick underavdelningarna redogörelse för läsupplevelser, redogörelse för värderingar av litterära texter, generaliserande omdömen och värderingar av icke-litterära företeelser.

Beträffande recensienens stoff har inga större differenser mellan de övergripande kategorierna litterärt och icke-litterärt stoff kunnat förmärkas när materialet spaltats med avseende på de sex framtagna bakgrundsvariablerna. Den enda förändring i detta avseende som kunnat noteras är, att recensioner av debatt- och tankeböcker visar en tendens att omfatta mindre litterärt och följaktligen mera icke-litterärt stoff än andra recensioner. Underkategorierna av det litterära stoffet påverkas däremot såväl av recensienens längd som av särskilda egenskaper hos den recenserade boken och särskilda egenskaper hos recensenten. Det som i första hand sker är, att proportionerna ändras mellan det utrymme som ägnas åt den recenserade texten respektive andra texter av den recenserade författaren. I figur 3:3 ges extremvärdena för kategorin recenserad text inom varje variabelgrupp med undantag av den recenserade bokens genre. För denna variabel ges istället differensen inom den så kallade Pilgrimstrilogin.

När det gäller recensienens form, har recensentpersonligheten uppenbarligen en mycket stor betydelse för fördelningen mellan information och analys. Inom den övergripande kategorin analys anser jag mig vidare ha konstaterat ett samband mellan recensienens längd och proportionerna mellan redogörelse för läsupplevelse och redogörelse för värdering. Och på motsvarande sätt menar jag, att

Figur 3:3. Tolv kritikgrupper ordnade med avseende på den andel av recensionsutrymmet som i medeltal ägnas åt den recenserade texten.

proportionerna mellan de båda varianterna av informationskategorin innehållsredogörelse, citat och referat, kan anses beroende av den recenserade bokens genre.

4. Litteraturrecensenternas värdekriterier

4.1. LITTERATUR OM VÄRDERINGAR

Litteraturen om värderingar av estetiska objekt är omfattande och svåröverskådlig. Sedan 1971 finns emellertid en lättåtkomlig, översiktlig framställning av de viktigaste bidragen i den värde-teoretiska diskussionen i John Chr. Jørgensens bok Litteraer vurderingsteori og vurderingsanalys. Jørgensen går här igenom de olika huvudalternativ som kommit till användning i försöken att teoretiskt förklara värderingsprocessen: värdeobjektivism, värde-subjektivism, värderelativism och värdenihilism. Framställningen avslutas med en utmärkt selektiv bibliografi som vid behov kan kompletteras med den betydligt omfångsrikare, men samtidigt åtskilligt svåröverskådligare, stencilerade litteraturlistan "Litteratur om värderingar av litterära texter" (1969) som sammanställts av Tomas Forser och Arne Fredholm.

Jørgensens bok är inte bara en genomgång av ett antal värde-teoretiska arbeten, utan författaren försöker också med utgångspunkt från de tidigare gjorda systematiseringsförsöken uppställa ett normsystem, som han avslutningsvis applicerar på recensionerna av Klaus Rifbjergs produktion fram till och med Camouflage (1961). Ett liknande normsystem presenterar även den amerikanske litteraturpedagogen Alan Purves i Elements of writing about a literary work (1968), vars schema utnyttjats i ett par svenska undersökningar. Arne Fredholm har således utgått från Purves kategorier i uppsatsen "Gymnasisters litterära värderingskriterier" (1970) och det samma gäller för Lennart Skaaret i "God" och "dålig" litteratur (1971).

Eftersom varken Jørgensens eller Purves kategorischema fanns tillgängliga när jag påbörjade min undersökning, har jag inte kunnat utnyttja något av dem. I princip skiljer sig emellertid inte dessa schema från de tidigare försök att systematisera de litterära värderingarna som gjorts av exempelvis Monroe Beardsley

i Aesthetics (1958) och Leonard Beriger i Die Literarische Wertung (1938). De strävar alla efter att åstadkomma ett systematiskt uppbyggt, fullständigt täckande indelningssystem för samtliga tänkbara värderingar av litteratur.

4.2. VÄRDEKATEGORIerna

För att kunna besvara frågan i vad mån recensentens val av värdekriterier påverkas av vissa variabler, har jag ansett det tillräckligt att åstadkomma en i flera avseende mycket grov indelning. Givetvis måste denna indelning vara adekvat, dvs uppfylla vissa validitetskrav, men för att detta skall ske behöver inte kategorierna kunna ordnas i ett fullständigt systembygge eller differentieras lika långt i alla delar.

Det jag försökt åstadkomma är ett arbetsredskap med vars hjälp det skall vara möjligt att konstatera om en förändring inträffar under vissa omständigheter. Ett anatomistudium som företas med flintkniv och blotta ögat kan givetvis inte ge samma fullständighet eller samma exakthet som ett studium med hjälp av skalpell och mikroskop, men det betyder inte att de begränsade resultat som uppnås med primitiva redskap behöver visa sig felaktigt när hjälpmedlen förfinas.

I min undersökning av recensionernas värdeomdömen har jag direkt utgått från de satser som i föregående kapitel klassats som redogörelser för värderingar av en text. Detta innebär en klar materialavgränsning. Man räknar ju rent allmänt med två slag av värderingar, explicita eller uttalade och implicita eller underförstådda. När jag i det följande talar om värdeomdömen, rör det sig hela tiden om värdeomdömen uttryckta i direkta värdesatser. Om de värdeomdömen som finns uttryckta implicit i recensionerna kan jag inte göra några påståenden. Att jag även i detta avsnitt håller de ofta klart värderande rubrikerna utanför hanteringen beror på att dessa ofta inte är recensentens egna.

Det kategorischema jag arbetat fram omfattar 21 kategorier. Två huvudgrupper i schemat kan urskiljas. Den första består av värdeomdömen utan angivet värdekriterium och den andra av värdeomdömen med angivet värdekriterium. Den sista gruppen kan sedan ytterligare spaltas upp i två avdelningar, utgående från om kriteriet är estetiskt eller icke-estetiskt.

Gruppen värdeomdömen utan angivet värdekriterium består främst av de helt opreciserade värdeutsagorna, dvs värdeomdömen där recensenten helt allmänt talar om exempelvis ett "mästerverk", en "övertygande" återkomst eller negativt om en "svag" debut. Ett konkret exempel ur materialet på denna kategori som jag kallat (1) opreciserad egenskap är:

Men riktigt fullödiga som poesi tycks mig en stor del av dikterna i "Genius" ändå inte ha blivit [...]. (218)

Till gruppen värdeomdömen utan angivet värdekriterium hör också vad som skulle kunna kallas för funktionella värdeomdömen, dvs opreciserade värderingar men med värdeomdömet angivet i termer av (2) verkningsfullhet. Jag syftar på utsagor där recensenten framhåller en text som "gripande", "suggestiv", "ointressant" o likn, t ex:

Men det finns i framställningssättet och den dramatiska utvecklingen saker som både intressera och förarga. (1)

Värdeomdömena med angivet estetiskt värdekriterium har jag delat in på följande sätt allt eftersom texten ansetts uppvisa: (3) originalitet, (4) klassicitet, (5) skönhet, (6) verklighetstrohet, (7) fantasifullhet, (8) sensibilitet, (9) klarhet, (10) sammansatthet, (11) äkthet, (12) planmässighet, (13) humor, (14) allvar, (15) koncentration och (16) variationsrikedom. För de olika kategorierna redogörs vidare i avsnittet "Kodningen av värderingssatserna" i Tekniskt appendix. Där återfinns inte kategorin planmässighet, men väl en kategori genomarbetad. För att uppnå språklig kongruens har jag i efterhand föredragit den förstnämnda benämningen.

Värdeomdömen med angivet icke-estetiskt värdekriterium har jag delat in efter följande tre egenskaper, nämligen (17) moralisk kvalitet, (18) religiös kvalitet och (19) politisk kvalitet. För samtliga dessa tre kategorier gäller, att värderingen avser textens innehåll. Detta innehåll relateras av recensenten till vissa bestämda moraliska, religiösa respektive politiska normer som ligger bakom värderingen. Som exempel på en värdering från var och en av dessa tre icke-estetiska kategorier kan anföras:

Det säges här så många goda, innerligt vädjande ting, att

stycket blir en hälsosam predikan av den sort, som teatern icke kan umbära, om den vill adressera sig icke blott till öga och öra, utan också till samvetet. (122)

Man kan utan överdrift påstå, att Pär Lagerkvist har varit och är en av de starkaste religiösa begåvningarna inom hela vår lyrik. Ingen har som han tolkat de odödliga metafysiska behoven, ingen har i sådan förtvivlan slagit pannan blodig mot olösliga problem. Ingen har som han hävdad nödvändigheten av att tro. (154)

Men när han förklarar att just denna frihetstanke är den djupaste traditionen i den västerländska kulturen och att undertryckandet av friheten är en sjukdom, som gripit denna kultur och vanställt dess ansikte, då rör han sig med orealistiska talesätt, som ha sitt berättigande som stilistiskt verkkningsfullt bildspråk men ingenting säga i sak. (176)

Som komplement till dessa nitton kategorier har jag slutligen använt två restkategorier (20) annan estetisk egenskap och (21) annan icke-estetisk egenskap. Ett exempel på värdeomdömen som förts in under den sistnämnda kategorin är värderingar som avser ett teaterstyckes spelbarhet, exempelvis:

Hans pjäser äro ingalunda lätta att spela. (249)

En annan likaledes lätt urskiljbar typ av icke-estetiska värderingar utgörs av utsagor som skattar betydelsen av olika delar inom en text i förhållande till varandra, exempelvis:

Golgataskildringen i "Det heliga landet" är en höjdpunkt i romanen. (386)

En klassificering av recensionernas värdeomdömen kan ta fasta på tre saker: förekomst, frekvens och riktning. Jag har av praktiska skäl ansett det lämpligt att i denna undersökning inskränka mig till att studera värdeomdömena enbart med hänsynstagande till deras förekomst. Jag kommer således i det följande enbart att undersöka om de ovan uppräknade kategorierna används eller ej och inte hur många referenser som i de olika recensionerna görs till varje använd kategori eller i vad mån den använda kategorin anges som uppfylld eller ej.

4.3. VÄRDEKATEGORIERNAS RELIABILITET

Den grad av tillförlitlighet med vilken klassificeringen av värdekriterierna kunnat ske bestämdes, alldeles som när det gällde textkategorierna, genom två reliabilitetskontroller. Överensstämmelsen mellan två av mig själv utförda kodningar vid olika tidpunkter kan således anges som 0,86 och överensstämmelsen mellan min bedömning och den som utförts av fem kontrollkodare till 0,70. För denna reliabilitetsprövning redogörs utförligt i avsnitt 7 i Tekniskt appendix, där också själva beräkningssättet diskuteras.

4.4. VÄRDEKATEGORIERNAS FREKVENNS

Ett försök att bestämma bakgrundsfaktorernas betydelse för valet av värdekriterier måste, med den här använda metoden, börja med en beräkning av de olika kriteriernas förekomst i hela materialet. Resultatet av min genomgång recension för recension lämnas i tabell A23 och de olika värdekategoriernas totala förekomst i materialet och deras frekvens redovisas i tabell 4:1. Frekvensen har beräknats enligt formeln $f = \frac{n \cdot 100}{N}$, där n betecknar antalet recensioner som innehåller kategorin och N det totala antalet recensioner. Kategorifrekvensen f anger således den procentuella andelen recensioner med en viss värdekategori.

Denna genomgång av recensionsmaterialet med avseende på värdekategoriernas förekomst säger som tidigare framhållits inget om hur recensenterna graderar de olika kriterierna i de olika recensionerna eller om ett visst kriterium anges som uppfyllt eller ej. I tabell A23 noteras således endast vilka kategorier som utnyttjats i en viss recension, inte hur många hänvisningar till samma kategori som förekommer. I någon mån kommer de här utelämnade aspekterna på värdeomdömena att behandlas i exkursen "Pär Lagerkvist i recensionernas spegel".¹⁾

Frekvenssammanställningen i tabell 4:1 kan lämpligen kombineras med en redovisning av det antal värdekategorier som utnyttjats i genomsnitt per recension. Detta medelvärde blir 4,8 och sprid-

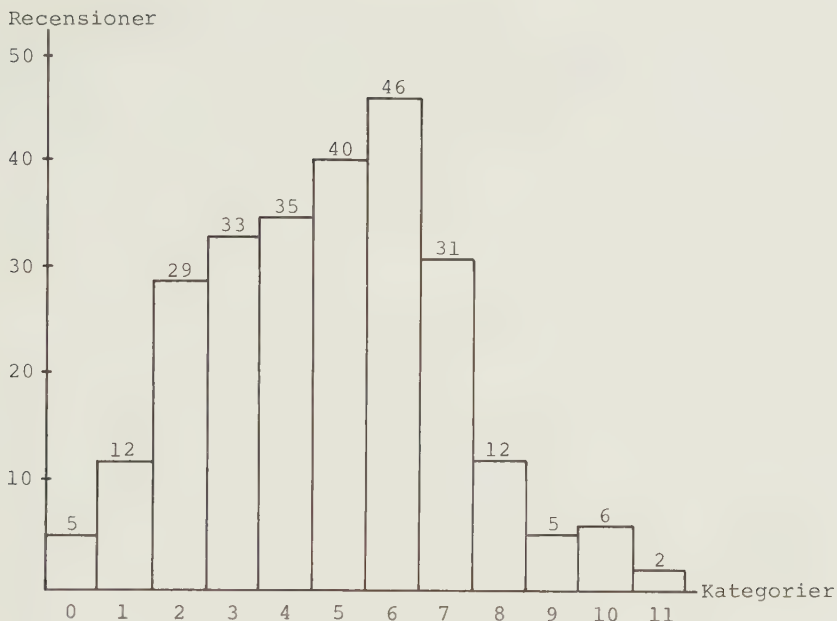
1) Ett försök att med hjälp av kvantitativ metodik gradera ett antal (lyrik)recensioner med avseende på hur positivt kritikerna värderat det recenserade verket har gjorts av Bengt Nordberg i Recensenter och läsare (1968).

Tabell 4:1. Värdekategoriernas förekomst i hela materialet. Frekvensvärdena anger den procentuella andelen recensioner med respektive värdekategori. n = 256

värdekategori	antal	frekvens
UTAN VÄRDEKRITERIUM		
Opreciserad egenskap	217	85
Verkningsfullhet	143	56
ESTETISKT VÄRDEKRITERIUM		
Skönhet	149	58
Klarhet	128	50
Originalitet	99	39
Äkthet	80	31
Sammansatthet	77	30
Planmässighet	57	22
Verklighetstrohet	54	21
Sensibilitet	30	12
Allvar	15	6
Koncentration	15	6
Variationsrikedom	15	6
Fantasifullhet	14	5
Humor	12	5
Klassicitet	2	1
Annan estetisk egenskap	24	9
ICKE-ESTETISKT VÄRDEKRITERIUM		
Moralisk kvalitet	23	9
Politisk kvalitet	19	7
Religiös kvalitet	17	7
Annan icke-estetisk egenskap	35	14

ningen presenteras i form av ett stapeldiagram i figur 4:1. Det framgår av detta diagram, att medan det normala antalet kategorier per recension ligger mellan 2 och 7, finns det 2 recensioner i materialet där hela 11 kategorier kommer till användning och 5 helt utan värdekategorier. Detta sistnämnda innebär naturligtvis inte, att dessa 5 recensioner skulle vara värderingsfria, utan får bara tolkas som att de saknar explicita värdeomdömen.

Den mest frekventa kategorin utgörs enligt tabell 4:1 av opreciserad egenskap. Även den andra kategorin som jag i avsnitt 4.2 fört upp under beteckningen värdeomdömen utan värdekriterium, verkningsfullhet, ligger högt. Dessa frekvensvärden säger emellertid inget om hur ofta dessa båda kategorier uppträder gemensamt. Ur tabell A23 kan man emellertid ta fram, att i 125 av de 143 recensioner som innehåller kategorin verkningsfullhet förekommer också kategorin opreciserad egenskap. Detta kan också uttryckas så,

Figur 4:1. Antal utnyttjade värdekategorier per recension för hela materialet.

att i 235 av de 256 recensioner som undersökningen omfattar utnyttjas åtminstone en av de två kategorierna utan värdekriterium, dvs i 92 procent.

Av figur 4:1 framgår att recensenterna i 12 recensioner endast utnyttjar 1 värdekategori och att de i 29 utnyttjar 2. En genomgång av tabell A23 med avseende på dessa recensioner ger vid handen, att i 6 av de 12 enkategorirecensionerna används kategorin opreciserad egenskap och i 1 verkningsfullhet. I de fall då endast en värdekategori kommer till användning, utgörs alltså denna i drygt hälften av fallen av ett värdeomdöme utan värdekriterium. Av de 29 tvåkategorirecensionerna är det emellertid bara 3 som utgörs av en kombination av opreciserad egenskap och verkningsfullhet. Trots de höga frekvensvärdena på de kriterielösa kategorierna är det således sällan som recensenterna nöjer sig med enbart detta slag av värdering.

Som framgår av tabell 4:1 tillhör alla de tre icke-estetiska värdekriterierna de relativt lågfrekventa. Tabellen torde emellertid suggerera fram ett intryck av att de som grupp används mindre

ofta än vad som faktiskt är fallet. Av den sammanställning av tabell A23 som gjorts i tabell A24 framgår, att kategorierna religiös kvalitet och politisk kvalitet inte förekommer tillsammans i någon enda recension och att det samma gäller för kombinationen politisk kvalitet och moralisk kvalitet. Eftersom moralisk kvalitet och religiös kvalitet förekommer kombinerat i 3 recensioner, innebär detta att 56 av de genomgångna 256 recensionerna innehåller åtminstone ett preciserat icke-estetiskt värdekriterium.

I syfte att möjliggöra några jämförelser mellan de olika kriterierna med avseende på sambandet mellan dem, har jag räknat om de absoluta talen i tabell A24 till frekvensvärden. Dessa frekvenstal har sammanförts i tabell 4:2. Restkategorierna annan estetisk respektive icke-estetisk egenskap har inte medtagits i denna sammanställning, lika lite som de tre kriteriekategorier som förekommit i mindre än 15 recensioner. För att underlätta jämförelsen mellan de olika kategorigruppernas frekvensfördelningar och de frekvensmedelvärden som redovisas i tabell 4:1 upprepas detta medelvärde för de aktuella kategorierna i tabell 4:2.

Ett studium av tabell 4:2 kan lämpligen ske med utgångspunkt från detta frekvensmedelvärde. Om användandet av ett visst kriterium varken medför eller utesluter användandet av ett annat kriterium, bör ju övriga kriterier i de recensioner där detta kriterium utnyttjas förekomma med samma frekvens som i hela det genomgångna recensionsmaterialet. Eftersom dessa frekvensvärden i flera fall, som framgår av tabell 4:1, har beräknats på tämligen små grupper, måste vissa av värdena i tabell 4:2 anses som osäkra. Dessutom måste man säkert räkna med vissa slumpavvikelser i en så stor matris som det här är fråga om. En avvikelse från frekvensmedelvärdet är alltså inte liktydigt med ett statistiskt säkert ställt samband.

Dessa reservationer bör man ha i minnet, när man konstaterar att det ovan påtalade förhållandet, att inga recensioner samtidigt innehåller kriterierna religiös kvalitet och politisk kvalitet inte är vad man kunde förvänta sig utifrån den gjorda beräkningen av frekvensmedelvärdena. Enligt denna beräkning borde åtminstone 1 recension med dessa båda kategorier förekommit. På motsvarande sätt borde kombinationen moralisk kvalitet och politisk kvalitet förekommit i 2 recensioner, medan 3 recensioner med både kriteriet moralisk kvalitet och religiös kvalitet alltså är en för mycket. Den starkaste tendensen för ett kriterium att dra med

Tabell 4:2. Värdekategoriernas samband. Tabellen ger i form av frekvenstal kategorifördelningen i ett antal recensionsgrupper som bildats genom att samtliga recensioner innehållande ett visst värdekriterium förts samman. Medelfrekvensen = värdekategoriernas frekvens i hela recensionsmaterialet enligt tabell 4:1. Märk att denna tabell inte är symmetrisk på samma sätt som tabell A24, eftersom recensionsgrupperna har olika n-värden.

recensionsgrupp	värdekategori																n
	oprec	verkn	orig	skön	verkl	sens	klar	samman	äkt	plan	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	
preciserad	-	58	41	60	22	13	53	31	31	24	6	7	7	8	7	8	217
erkningsfullhet	87	-	40	67	26	15	55	36	33	25	6	8	8	11	8	7	143
originalitet	90	58	-	70	19	14	57	44	43	28	6	6	4	9	7	6	99
könhet	88	64	46	-	24	15	53	34	37	28	5	8	8	10	7	5	149
erklighetstrohet	89	69	35	67	-	13	56	32	28	24	4	7	6	11	7	6	54
ensibilitet	93	70	47	73	23	-	57	37	43	27	3	13	10	7	0	3	30
larhet	90	61	44	62	23	13	-	38	35	27	6	9	6	10	8	7	128
sammansatthet	87	66	57	65	22	14	64	-	47	30	7	7	8	10	7	11	77
äkt	84	59	54	69	19	16	56	45	-	28	9	8	6	13	9	5	80
planmässighet	91	61	49	74	23	14	61	40	39	-	5	12	9	11	9	4	57
allvar	87	60	40	53	13	7	53	33	47	20	-	7	7	13	7	27	15
oncentration	100	80	40	80	27	27	80	33	40	47	7	-	13	13	13	0	15
ariationsrikedom	93	80	27	80	20	20	53	40	33	33	7	13	-	7	7	0	15
pralisk kvalitet	74	65	39	65	26	9	57	35	44	26	9	9	4	-	13	0	23
eligiös kvalitet	82	70	41	59	24	0	54	29	41	29	6	11	6	18	-	0	17
olitisk kvalitet	90	53	32	42	16	5	47	47	21	11	21	0	0	0	0	-	19
edelfrekvensen	85	56	39	58	21	12	50	30	31	22	6	6	6	9	7	7	256

sig ett annat tycks emellertid föreligga inom gruppen estetiska kriterier och i ett fall mellan ett estetiskt och ett icke-estetiskt kriterium. De största avvikelserna från de väntade värdena finner man således i skärningarna mellan sammansatthet och äkthet, planmässighet och koncentration samt mellan politisk kvalitet och allvar.

4.5. RECENSIONENS LÄNGD

När jag i avsnitt 3.1 tog ställning till i vad mån litteraturrecensionens längd hade betydelse för recensionens utformning, utslöt jag teater-, följetongs- och samlingsrecensionerna. Återstoden delades in i (1) recensioner med en längd upp till 500 ord, (2) recensioner mellan 501 och 1000 ord, (3) recensioner mellan

Tabell 4:3. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för recensioner av olika längd. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	recensionslängden i ord			
	65- 500 (n = 30)	501-1000 (n = 103)	1001-1500 (n = 58)	1501-2227 (n = 10)
UTAN VÄRDEKRITERIUM				
Opreciserad egenskap	83	83	90	90
Verkningsfullhet	53	50	67	70
ESTETISKT VÄRDEKRITERIUM				
Skönhet	40	59	71	70
Klarhet	57	53	48	40
Originalitet	33	44	52	40
Äkthet	27	36	34	30
Sammansatthet	20	30	48	30
Planmässighet	3	24	28	50
Verklighetstrohet	20	19	26	0
Sensibilitet	10	11	10	0
Allvar	10	6	7	0
Koncentration	0	6	9	10
Variationsrikedom	0	5	5	0
Fantasifullhet	0	6	9	10
Humor	3	5	3	0
Klassicitet	0	2	0	0
Annan estetisk egenskap	7	8	14	0
ICKE-ESTETISKT VÄRDE- KRITERIUM				
Moralisk kvalitet	10	8	10	20
Politisk kvalitet	3	11	9	10
Religiös kvalitet	0	6	14	10
Annan icke-estetisk egen- skap	0	13	21	20

1001 och 1500 ord samt (4) recensioner över 1500 ord. När det här gäller att undersökta recensionslängdens betydelse för de olika värdekriteriernas frekvens, förefaller det mig rimligt att behålla denna indelning.

En beräkning av antalet värdekategorier som genomsnittligen kommer till användning i respektive omfångsgrupp visar, att recensionsgrupp 1 i medeltal innehåller 3,8 värdekategorier per recension, recensionsgrupp 2 i medeltal 4,9 och recensionsgrupp 3 i medeltal 5,8.²⁾ Så långt tenderar med andra ord antalet värdekategorier att öka i takt med recensionslängden.

2) Spridningen se tabell A25.

I omfångsgrupp 1501-2227 ord har emellertid denna trend brutits. Det genomsnittliga antal värdekategorier som utnyttjas per recension i recensionsgrupp 4 är endast 5,0. Nu måste detta värde betraktas med större försiktighet än övriga grupper, eftersom det baserar sig på iakttagelser från endast 10 recensioner. Jag anser alltså inte, att man får tolka detta värde så, att det är i omfångsgrupp 3 som antal utnyttjade värdekriterier når sin kulmen för att sedan i omfångsgrupp 4 åter sjunka. En rimligare tolkning förefaller mig vara, att den kontinuerliga ökningen av antalet värdekategorier avstannar någonstans mellan 1001 och 1500 ord. En grafisk framställning av förhållandet recensionslängd/antal värdekategorier per recension skulle således resultera i en jämnt stigande kurva som tämligen plötsligt planar ut.

I tabell 4:3 presenteras kriteriernas frekvens inom respektive längdkategori beräknad enligt den i avsnitt 4.4 anförda formeln $f = \frac{n \cdot 100}{N}$. Exakt den ovan utifrån medelvärdesberäkningarna skisserade utvecklingen uppvisar bara kategorierna skönhet, koncentration, fantasifullhet och annan icke-estetisk egenskap. Men de uppträdande avvikelserna är genomgående små och till synes slumpvis förekommande. Inget i tabellen tycks mig rimligt att tolka så, att ökad recensionslängd skulle påverka kritikerns kriterieval på annat sätt, än till en ökad benägenhet att utnyttja allt fler värdekategorier ju längre recension han skriver.

4.6. DEN RECENSERADE BOKENS GENRE

Utgångspunkten för detta försök att komma åt betydelsen av den recenserade bokens genre för kritikernas val av värdekriterier, har varit den i avsnitt 3.2 gjorda genreindelningen i (1) lyrik, (2) dramatik, (3) berättande prosa, (4) icke-berättande prosa och (5) flera genrer blandade.

En medelvärdesberäkning av antalet värdekategorier per recension visar, att detta antal varierar ganska kraftigt mellan de olika genregrupperna. I lyrikrecensionerna utnyttjas således i medeltal 5,7 kategorier, i recensionerna av flera genrer blandade 5,4, i dramatikrecensionerna 4,7, i recensionerna av berättande prosa 4,5 och i recensionerna av icke-berättande prosa 3,5.³⁾ Den uppdelning

3) Spridningen se tabell A26.

Tabell 4:4. Det genreuppdelade recensjonsmaterialet fördelat på fyra längdkategorier. Inom parentes anges den procentuella fördelningen inom varje genre. n = 256

längd i ord	genre				
	lyrik	dramatik	b.prosa	i-b.prosa	flera
65- 500	11 (21)	25 (36)	19 (20)	3 (12)	1 (6)
501-1000	23 (45)	36 (51)	46 (49)	12 (48)	7 (4)
1001-1500	14 (27)	9 (13)	25 (27)	7 (28)	4 (2)
1501-2227	3 (6)	0	4 (4)	3 (12)	4 (2)

av det genreindelnade materialet med avseende på recensjonslängd som redovisas i tabell 4:4 visar, att den noterade skillnaden knappast låter sig förklaras som utslag av variabeln recensjonslängd. Recensjonerna av lyrik och berättande prosa fördelar sig ju nästan på exakt samma sätt över de fyra längdgrupperna. Åtminstone mellan dessa båda grupper måste skillnaden vara genrebestämd.

I tabell 4:5 redovisas frekvensvärdena inom varje genregrupp. Det höga värdet för kategorin annan estetisk egenskap inom lyrikgruppen tyder på, att recensenterna av lyrik inte bara utnyttjar relativt många värdekategorier i sina anmälningar, utan att de också håller sig med en större uppsättning kategorier än övriga recensenter. För lyrikgruppens vidkommande noterar man vidare, att det framför allt är tre estetiska kategorier som jämfört med medelfrekvensen för hela materialet ligger anmärkningsvärt högt, nämligen kategorierna skönhet, äkthet och planmässighet. Relativt höga lyrikvärden noteras vidare för originalitet, klarhet och sammanfattethet, medan kriteriet verklighetstrohet ligger lågt.

När det gäller recensjonerna av dramatik och berättande prosa noterar man, att kategorivärdena för dessa båda genrer överensstämmer ganska väl såväl med varandra som med totalmaterialets medelvärden. Tre avvikelser skall jag något kommentera. Dramatikrecensjonerna har tämligen höga värden för kategorierna verkningsfullhet, verklighetstrohet och annan icke-estetisk egenskap. Förklaringen till det höga värdet på den sistnämnda kategorin är enklast att finna. Som påpekats i avsnitt 4.2 ingår i denna kategori sådana värderingar som gäller ett teaterstyckes spelbarhet. En genomgång av de 17 teaterrecensioner i vilka kategorin icke-estetisk egenskap ingår visar också, att det i 11 fall rör sig om just detta slag av värdering.

Tabell 4:5. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för böcker tillhörande olika genrer. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	genre					M
	lyrik (n = 51)	dramatik (n = 70)	b.prosa (n = 94)	i-b.prosa (n = 25)	flera (n = 16)	
UTAN VÄRDEKRITERIUM						
Öppreciserad egenskap	86	86	88	64	88	85
Verkningsfullhet	55	66	51	28	88	56
EST. VÄRDEKRITERIUM						
ÖSkönhet	80	51	53	32	88	58
ÖKlarhet	59	50	51	32	44	50
ÖOriginalitet	49	26	38	40	63	39
ÖÄkthet	61	17	23	32	44	31
ÖSammansatthet	39	24	27	36	38	30
ÖPlanmässighet	41	17	23	4	6	22
ÖVerklighetstrohet	6	39	24	4	0	21
ÖSensibilitet	14	11	12	4	19	12
ÖAllvar	6	6	4	16	0	6
ÖKoncentration	8	10	3	0	6	6
ÖVariationsrikedom	10	9	4	0	0	6
ÖFantasifullhet	2	1	9	4	19	5
ÖHumor	0	6	7	0	6	5
ÖKlassicitet	0	0	2	0	0	1
ÖAnnan est. egenskap	22	10	6	0	0	9
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM						
ÖMoralisk kvalitet	12	9	5	8	25	9
ÖPolitisk kvalitet	2	6	10	16	6	7
ÖReligiös kvalitet	6	6	5	16	6	7
ÖAnnan icke-est. egenskap	16	24	7	12	0	14

Även det höga värdet på kategorin verkningsfullhet förefaller mig för dramatikrecensionernas del tämligen lättförklarligt. Värderingar i termer av verkningsfullhet ligger naturligtvis nära till hands vid bedömningen av en text som recensenten sett framföras på scen eller - när det gäller ett drama i bokform - tänkt sig uppföras på detta sätt. På samma sätt kan man förmodligen också förklara dramatikrecensenternas förkärlek för kategorin verklighetstrohet. En genomgång av de teaterrecensioner där detta kriterium kommit till användning visar nämligen, att det används i ungefär samma utsträckning vid värderingen av Lagerkvists expressionistiska teaterstücken som vid bedömningen av hans realistiska.

När det gäller genregruppen icke-berättande prosa tycks det mig helt i överensstämmelse med vad man kunde förvänta sig, att finna låga värden för de estetiska kriterierna och höga för de icke-estetiska. Den bild detta ger av anmälningar som främst uppehåller sig vid det recenserade verkets innehåll, stämmer väl överens med den bild jag i avsnitt 3.2 gav av en genre dominerad av debatt- och tankeböcker.

Vad slutligen den resterande gruppen flera genrer blandade angår, så gäller om denna att den istället för att uppvisa ungefärliga medelvärden för en sammanslagning av genrerna lyrik, dramatik och berättande prosa visar sig ha en helt egen profil. Beträffande möjliga förklaringar till detta förhållande, hänvisas till vad som anförts om denna grupp i avsnitt 3.2.

4.7. TILLKOMSTTIDEN

När jag i avsnitt 3.3 diskuterade tidsvariabelns inverkan på recensionernas utformning, kunde jag decennium för decennium slå samman genregrupperna lyrik, dramatik och berättande prosa. När det nu gäller att ta ställning till tillkomsttidens betydelse för recensentens val av värdekriterier är läget annorlunda. I avsnitt 4.6 har ju genrevariabelns inverkan på valet av värdekategorier kunnat konstateras.

I tabell 4:6 redovisas medeltalet värdekategorier som används per recension efter en uppdelning som tar hänsyn till såväl genre som tillkomsttid.⁴⁾ Det måste emellertid framhållas, att dessa

Tabell 4:6. Antal värdekategorier i medeltal i recensioner av böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid.

genre	tidsperiod						hel mt
	10-tal	20-tal	30-tal	40-tal	50-tal	60-tal	
Lyrik	3,0	5,4	5,5	7,1	5,2	-	5,
Dramatik	4,8	5,1	5,4	4,7	2,8	-	4,
B.prosa	5,1	4,9	4,8	4,7	4,7	3,4	4,

4) Spridningen se tabell A27.

Tabell 4:7. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	tidsperiod						M
	10-tal	20-tal	30-tal	40-tal	50-tal	60-tal	
A. <u>LYRIK</u>		(n=12)	(n=14)	(n=13)	(n=10)		
UTAN VÄRDEKRITERIUM							
Opreciserad egenskap	-	83	93	85	90	-	85
Verkningsfullhet	-	58	50	62	50	-	56
EST. VÄRDEKRITERIUM							
Skönhet	-	92	71	100	70	-	58
Klarhet	-	67	57	62	50	-	50
Originalitet	-	42	50	62	50	-	39
Äkthet	-	58	57	69	60	-	31
Sammansatthet	-	25	36	54	40	-	30
Planmässighet	-	42	43	54	30	-	22
Verklighetstrohet	-	8	0	8	10	-	21
Sensibilitet	-	25	21	8	0	-	12
Allvar	-	8	0	15	0	-	6
Koncentration	-	0	7	15	10	-	6
Variationsrikedom	-	8	7	23	0	-	6
Fantasifullhet	-	0	7	0	0	-	5
Humor	-	0	0	0	0	-	5
Klassicitet	-	0	0	0	0	-	1
Annan est. egenskap	-	17	21	31	10	-	9
ICKE-EST. VÄRDEKRI- TERIUM							
Moralisk kvalitet	-	0	21	15	10	-	9
Politisk kvalitet	-	0	0	8	0	-	7
Religiös kvalitet	-	0	7	15	0	-	7
Annan icke-est. egen- skap	-	8	0	23	40	-	14
B. <u>DRAMATIK</u>		(n=15)	(n=21)	(n=20)	(n=10)		
UTAN VÄRDEKRITERIUM							
Opreciserad egenskap	-	80	86	90	80	-	85
Verkningsfullhet	-	73	67	70	40	-	56
EST. VÄRDEKRITERIUM							
Skönhet	-	67	43	50	30	-	58
Klarhet	-	33	76	50	30	-	50
Originalitet	-	40	29	15	0	-	39
Äkthet	-	20	38	5	0	-	31
Sammansatthet	-	20	43	20	10	-	30
Planmässighet	-	20	19	10	20	-	22
Verklighetstrohet	-	47	29	60	0	-	21
Sensibilitet	-	27	10	5	0	-	12
Allvar	-	13	5	5	0	-	6
Koncentration	-	7	19	5	10	-	6

Tabell 4:7, forts.

värdekategori	tidsperiod						M
	10-tal	20-tal	30-tal	40-tal	50-tal	60-tal	
Variationsrikedom	-	27	0	5	10	-	
Fantasifullhet	-	7	0	0	0	-	
Humor	-	0	5	15	0	-	
Klassicitet	-	0	0	0	0	-	
Annan est. egenskap	-	0	10	15	20	-	
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM							
Moralisk kvalitet	-	13	5	15	0	-	
Politisk kvalitet	-	0	14	5	0	-	
Religiös kvalitet	-	7	14	0	0	-	
Annan icke-est. egenskap	-	7	33	30	30	-	11
<u>C. BERÄTTANDE PROSA</u>							
	(n=10)	(n=17)	(n=23)	(n=9)	(n=17)	(n=18)	
UTAN VÄRDEKRITERIUM							
Opreciserad egenskap	90	94	96	78	88	78	8
Verkningsfullhet	90	47	57	22	47	44	5
EST. VÄRDEKRITERIUM							
Skönhet	40	65	57	44	59	44	5
Klarhet	60	41	52	67	65	33	5
Originalitet	50	53	35	44	29	28	3
Äkthet	50	47	22	11	6	11	3
Sammansatthet	40	24	26	44	29	11	3
Planmässighet	10	35	13	56	18	22	2
Verklighetstrohet	60	6	9	33	47	17	2
Sensibilitet	10	35	9	0	12	0	1
Allvar	0	0	13	11	0	0	
Koncentration	0	0	4	0	6	6	
Variationsrikedom	0	0	9	11	6	0	
Fantasifullhet	0	18	9	11	12	0	
Humor	0	12	17	0	6	0	
Klassicitet	0	6	0	0	0	6	
Annan est. egenskap	0	0	4	11	6	17	
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM							
Moralisk kvalitet	0	0	13	11	6	0	
Politisk kvalitet	0	0	30	11	0	6	
Religiös kvalitet	0	0	4	0	24	0	
Annan icke-est. egenskap	10	6	0	0	6	22	1

medelvärden är beräknade på så små grupper, att de samtliga måste betraktas med största försiktighet. I tre fall representeras dessutom ett helt decennium av recensioner av ett enda verk: 40-talets prosa utgörs således enbart av recensionerna av Dvärgen, 50-talets lyrik av recensionerna av Aftonland och 50-talets dramatik av recensionerna av skådespelet Barabbas.

Med dessa reservationer i minnet kan man emellertid konstatera, att avvikelserna inte sammanfaller med avseende på decennium. Tabellen tycks mig alltså inte ge något stöd för en förmodan, att tidsvariabeln skulle inverka på det antal värdekriterier som recensenten utnyttjar, allra helst som åtminstone det låga värdet för 50-talsdramatiken eventuellt kan förklaras med en hänvisning till den bakomliggande variabeln längd. Det genreuppdelade recensionsmaterialets fördelning på decennium och längd ges i tabell A28.

I tabell 4:7 ges frekvensvärdesberäkningarna för det på decennium och genrerna lyrik, dramatik och prosa uppdelade materialet. Trots ovan gjorda reservationer som givetvis har lika stor giltighet för tabell 4:7 som för tabell 4:6, tycks det mig möjligt att här se två tidstendenser: De politiska värderingarna förefaller att höra 30- och 40-talen till, medan kategorin sensibilitet framför allt verkar vara ett 20- och 30-tals kriterium.

Det är frestande att generalisera detta till att kritiken skulle vara präglad av den allmänna kulturella miljön. Sensibilitet som litterärt värdekriterium förefaller ju helt adekvat i en period präglad av sinnlighet och under vilken sinnesförnimmelserna får företräde framför intellektet, liksom kriteriet politisk kvalitet utmärkt väl passar in på en tid vars politiska motsättningar mynnade ut i ett världskrig. Men det kan ju också förhålla sig så, att kritiken bara återspeglar den förändring från en huvudsakligen i rent personliga upplevelser framsprungna diktning till en av tidshändelserna allt mer beroende, som gör sig märkbar i Lagerkvists författarskap under dessa decennier.

4.8. SÄRSKILDA EGENSKAPER HOS DEN RECENSERADE BOKEN

Om man dröjer något vid de tre enskilda verk som i föregående avsnitt visade sig sammanfalla med Lagerkvists totala produktion i en viss genre under ett decennium noterar man, att kategorivärdena för Dvärgen (= 40-tal/prosa) och Aftonland (= 50-tal/lyrik)

ganska väl håller sig inom den ram, som man med tanke på verkens genretillhörighet kunde vänta sig. Däremot avviker skådespelet Barabbas (= 50-tal/dramatik) något mera från genregenomsnittet. Som en tänkbar förklaring till detta pekade jag på längdvariabeln, men avvikelserna skulle naturligtvis också kunna hänga samman med särskilda egenskaper hos det recenserade verket.

Som en antydning om att det skulle förhålla sig så kan man kanske uppfatta det faktum, att samtliga recensioner av Teater har värdekategorierna originalitet och skönhet gemensamt och att samtliga recensioner av Hemmet och stjärnan utnyttjar kategorierna skönhet och äkthet. Dessutom förekommer i materialet ytterligare sex Lagerkvist-verk vars recensioner har kategorin skönhet gemensamt och ett, Den osynlige, där originalitet genomgående utnyttjas.

Innan man stannar för denna tolkning, finns det emellertid anledning att komma ihåg, att denna uppdelning med avseende på det recenserade verket genomgående leder till så små grupper, att varje avvikelse måste misstänkas vara en slumpavvikelse. De ovan nämnda kategorierna tillhör också de mest frekventa.

4.9. RECENSIONSTIDNINGENS POLITISKA FÄRG

Vid prövningen av hur recensionstidningens politiska färg påverkar kritikernas val av värdekategorier har jag alldeles som i avsnitt 3.5 arbetat med följande gruppindelning: (1) konservativa tidningar, (2) kristet liberala, (3) liberala och (4) vänsterorienterade.

Antalet värdekategorier som i medeltal utnyttjas inom varje grupp är för de konservativa och liberala tidningarna exakt det samma: 5,1. De kristet liberala tidningarna uppvisar ett något lägre värde - 4,6 - medan de vänsterorienterade inte kommer upp i mer än 4,1.⁵⁾ En uppspaltning av den sistnämnda gruppen med avseende på recensionslängd avslöjar emellertid, att 25 av gruppens sammanlagt 67 recensioner tillhör längdkategorin 65-500 ord, vars totalmedelvärde ligger på 3,8. Eftersom 28 av de resterande 32 recensionerna vidare återfinns i längdkategori 501-1000, kan det låga värdet för de vänsterorienterade tidningarnas recensioner tämligen tveklöst förklaras med en hänvisning till variabeln

5) Spridningen se tabell A29.

Tabell 4:8. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori i tidningar med olika politisk färg. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	recensionstidning				M
	konservativ (n = 78)	krist.lib. (n = 22)	liberal (n = 89)	vänster (n = 67)	
UTAN VÄRDEKRITERIUM					
Opreciserad egenskap	87	73	85	85	85
Verkningsfullhet	65	59	56	43	56
EST. VÄRDEKRITERIUM					
Skönhet	68	50	66	39	58
Klarhet	56	50	49	43	50
Originalitet	44	27	46	27	39
Äkthet	38	32	33	21	31
Sammansatthet	23	32	39	25	30
Planmässighet	23	27	27	13	22
Verklighetstrohet	19	18	17	30	21
Sensibilitet	21	0	10	7	12
Allvar	10	5	2	6	6
Koncentration	9	5	3	6	6
Variationsrikedom	5	0	7	7	6
Fantasifullhet	3	0	13	0	5
Humor	4	0	8	3	5
Klassicitet	1	0	0	1	1
Annan est. egenskap	4	14	16	6	9
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM					
Moralisk kvalitet	9	27	9	3	9
Politisk kvalitet	4	0	3	19	7
Religiös kvalitet	4	50	1	3	7
Annan icke-est. egenskap	9	5	16	19	14

längd.

I tabell 4:8 redovisas frekvensvärdena inom respektive tidningskategori. En jämförelse mellan dessa frekvensvärden och hela materialets medelvärden visar relativt stor överensstämmelse när det gäller de konservativa och de liberala tidningarna. De enda påfallande skillnaderna mellan dessa båda grupper finns i kategorierna sammansatthet, sensibilitet och fantasifullhet. Dessa skall jag inte försöka förklara. Det vill jag däremot göra med de mest påfallande egenheterna i de båda återstående grupperna.

De kristet liberala tidningarnas recensionsprofil uppvisar först och främst ett påfallande högt värde för kategorin religiös kvalitet. Detta kriterium utgör således tillsammans med kategorierna

skönhet och klarhet de vanligaste preciserade kategorierna för recensenterna i denna tidningsgrupp. Även det höga värdet för kategorin moralisk kvalitet är emellertid värt att lägga märke till. I avsnitt 4.4 noterade jag en viss koppling mellan kategorierna religiös kvalitet och moralisk kvalitet. Här noterar man nu, att det är i de kristet liberala tidningarna som dessa båda kriterier oftast förekommer. Med hjälp av de i avsnitt 4.4 angivna uppgifterna om dessa båda kriteriers frekvens och koppling till varandra, kan man ur tabell 4:8 räkna fram, att det i 7 av 10 Lagerkvist-recensioner i kristet liberala tidningar förekommer åtminstone ett av kriterierna religiös kvalitet respektive moralisk kvalitet.

Recensionerna i de vänsterorienterade tidningarna utmärks på motsvarande sätt av höga värden för kategorierna politisk kvalitet och verklighetstrohet. Med tanke på den förgrundsställning som realismkriteriet intar i den marxistiskt orienterade litteraturkritiken är detta föga överraskande. Då förvånar det väl mera, att det i tabell 4.2 inte kunde förmärkas någon koppling mellan dessa båda kriterier. Men detta kan säkert enkelt förklaras med en hänvisning till det faktum att förhållandevis få recensioner med kriteriet politisk kvalitet förekommer i materialet.

4.10. SÄRSKILDA EGENSKAPER HOS RECENSENTEN

När det gäller att försöka fastställa i vad mån valet av värdekriterier präglas av vad jag kallat för särskilda egenskaper hos recensenten, har jag tagit fram de recensenter som anmält minst 4 av Lagerkvists böcker. Värdena för de fem recensenter som står för minst 10 recensioner presenteras i tabell 4:9, medan värdena för de 13 recensenter som anmält mellan 4 och 9 böcker återfinns i tabell A30.

Den sistnämnda av dessa båda tabeller upptar ett namn, som inte återfinns i tabellerna i anslutning till avsnitt 3.6, där jag försökte ta ställning till recensentpersonlighetens betydelse för recensionens utformning. Tillskottet beror på att jag vid detta tillfälle uteslöt de för utformningen problematiska recensionerna av flera genrer blandade och icke-berättande prosa, en uteslutning som jag här inte anser vara nödvändig. Detta innebär också, att antalet recensioner som respektive författarvärden grundar sig på i flera fall ökat jämfört med avsnitt 3.6. Trots detta baserar sig

Tabell 4:9. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för fem namngivna Lagerkvist-kritiker. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	recensent					M
	John Landquist (n=13)	Anders Österling (n=13)	Bo Bergman (n=12)	Sten Selander (n=12)	Erik Hj Linder (n=10)	
UTAN VÄRDEKRITERIUM						
Opreciserad egenskap	85	92	92	100	80	85
Verkningsfullhet	54	54	58	75	70	56
EST. VÄRDEKRITERIUM						
Skönhet	62	54	75	92	30	58
Klarhet	54	77	33	92	70	50
Originalitet	54	62	75	42	50	39
Äkthet	31	77	17	33	40	31
Sammansatthet	31	31	50	33	40	30
Planmässighet	15	62	42	42	60	22
Verklighetstrohet	31	15	8	33	0	21
Sensibilitet	15	31	25	17	0	12
Allvar	0	8	0	8	0	6
Koncentration	0	8	0	33	10	6
Variationsrikedom	0	8	0	0	0	6
Fantasifullhet	23	8	8	8	0	5
Humor	8	8	0	0	0	5
Klassicitet	0	8	0	0	0	1
Annan est. egenskap	23	0	17	8	30	9
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM						
Moralisk kvalitet	8	15	0	17	10	9
Politisk kvalitet	8	0	0	0	0	7
Religiös kvalitet	0	8	0	8	80	7
Annan icke-est. egenskap	0	0	8	25	10	14

värdena fortfarande på så få observationer, att de måste betraktas med största försiktighet. Jag ämnar också nöja mig med att ta ställning till och kommentera de minst osäkra värdena, dvs de som förts upp i tabell 4:9.

Kategorivärdena i denna tabell varierar starkt från recensent till recensent, som alla tycks ha utnyttjat sin personliga upp-

sättning värdekriterier. Innan man emellertid oreserverat stannar för denna tolkning, måste man något begrunda vilka bakgrundsvariabler som betytt vad för de olika kritikerna. Av föregående avsnitt har ju framgått, att framför allt recensionslängd, den recenserade bokens genre och recensionstidningens politiska färg i ett eller annat avseende påverkat kritikernas val av kriterier. Problemet är emellertid, att materialets omfång här inte gör det möjligt att företa en jämförelse där man håller dessa bakgrundsvariabler under kontroll. Jag måste alltså nöja mig med att kritiker för kritiker diskutera dennes kategoriprofil.

Om man först försöker ta ställning till vilka bakgrundsfaktorer av de här aktuella som kan ha satt sin prägel på John Landquists val av kategorier, noterar man först att medellängden för Landquists recensioner och det totala medelvärdet överensstämmer nära nog exakt - 867 ord/recension respektive 868 för hela materialet. Genrefördelningen avviker något mera. Landquists recensioner fördelar sig på lyrik, dramatik, berättande prosa, icke-berättande prosa och flera genrer blandade enligt 2:2:7:1:1 medan det totala materialet fördelar sig 51:70:94:25:16 eller förkortat ungefär enligt förhållandet 5:7:9:3:2. När det gäller den tidsmässiga spridningen ligger Landquists Lagerkvist-recensioner utspridda över fem av de sex årtionden som hela materialet omfattar, och uppdelat med avseende på recensionstidningens politiska tillhörighet har 9 av Landquists recensioner publicerats i den liberala, 3 i den konservativa och 1 i den vänsterorienterade pressen.

Med tanke på den nära nog exakta överensstämmelsen mellan medellängden för Landquists recensioner och totalmedelvärdet, är det föga förvånande att notera en nästan exakt överensstämmelse även med avseende på antalet använda värdekategorier per recension. Landquist använder 4,9, totalmedelvärdet är 4,8.

Även själva fördelningen på de olika kategorierna kommer relativt nära hela materialets medelvärde. Ingen av de bakomliggande variablerna bör ju rimligen enligt ovan gjorda genomgång ha haft någon större genomslagskraft med undantag av recensionstidningens politiska färg. Denna variabel skulle sålunda kunna motivera Landquists höga värden i kategorierna originalitet och fantasi-fullhet, två kategorier som enligt tabell 4:8 favoriseras i de liberala tidningarnas recensioner.

Anders Österlings recensioner har med sina 712 ord/recension ett något lägre värde när det gäller genomsnittslängden än hela

materialet och genrefördelningen skiljer sig ännu påtagligare: 4:3:4:2:0. Tidsmässigt är Österlings recensioner koncentrerade till åren 1922 - 1944 och 10 av de 13 recensionerna har publicerats i konservativa tidningar.

Österling använder sig i genomsnitt av hela 6,3 värdekriterier per recension och hans kategoriprofil utmärks framför allt av höga värden för kategorierna äkthet och planmässighet. Vi vet nu från avsnitt 4.6 att lyrikrecensioner är den genregrupp som har det högsta värdet när det gäller antal utnyttjade värdekriterier per recension - 5,7 - och likaså att man där finner de klart högsta värdena för kategorierna äkthet och planmässighet. Dessutom vet vi från avsnitt 4.9, att det är de konservativa tidningarnas recensioner som har de högsta värdena när det gäller kategorin äkthet. Dessa fakta förklarar givetvis inte varför Österling väljer sina kategorier som han gör, men de gör det ändå möjligt att uppfatta honom som representant för ett par kritikergrupper.

Bo Bergmans recensioner har i genomsnitt en längd på 685 ord och ligger därmed ett stycke under det totala materialets medelvärde. Genrefördelningen är 4:3:3:0:2, tillkomsttiden är koncentrerad till 10- och 20-talen, då 9 av de 12 recensionerna skrevs, medan de 3 återstående härrör från åren 1937 - 40. Samtliga Bergmans recensioner publicerades i den liberala pressen.

Med sina 5,1 värdekriterier per recension avviker Bergman relativt lite från hela materialets medelvärde. Avvikelsen från medelvärderecensionens kategorivärden är större. Bergmans kritikerprofil utmärker sig således främst med avseende på kategorin originalitet, men även sammansatthet och planmässighet ligger högre än värdena i tabell 4:1. En viss favorisering av dessa kategorier är emellertid allmän bland recensenterna i den liberala pressen enligt tabell 4:8 och de utgör samtidigt tillsammans med kategorierna skönhet och äkthet enligt tabell 4:5 typiskt lyriska kategorier. Det för lyrikrecensionerna utmärkande kriteriet skönhet ligger för övrigt också tämligen högt hos Bergman, medan kategorivärdet för äkthet inte alls slagit igenom.

Sten Selanders recensioner är genomgående långa. Medellängden ligger för hans vidkommande på 1176 ord. Genremässigt dominerar lyriken och dramatiken. Selanders genreserie har följande utseende 5:5:2:0:0. Den kronologiska spridningen sträcker sig från 1932 till 1953 och Selanders Lagerkvist-recensioner hör alla hemma i

den konservativa pressen.

Med tanke på recensionslängd, lyrikens dominans och kritikernas hemortsrätt i den konservativa pressen är det föga överraskande att finna, att Selander utnyttjar många värdekategorier per recension. Siffran 6,7 är emellertid detta till trots anmärkningsvärt hög. Jämför man Selanders kategoriprofil med hela materialets, finner man de största avvikelserna för kategorierna skönhet, klarhet, planmässighet och koncentration. Åtminstone beträffande skönhet, klarhet och koncentration framstår Selander vid en jämförelse med tabell 4:8 likväl närmast som en något utrerad representant för den konservativa litteraturkritiken.

Även Erik Hjalmar Linders recensioner är långa, 1093 ord i genomsnitt. Dramarecensionerna dominerar. Linders genreserie är 2:5:1:2:0. Recensionerna har tillkommit mellan 1932 och 1956. I 7 fall av de 10 har de publicerats i kristet liberala tidningar.

Linder använder också han relativt många värdekriterier per recension, närmare bestämt 5,8. Med tanke på genomsnittslängden är ju ett högt tal också vad man kunde vänta. Kriterieprofilens extremvärden utgörs av kategorierna klarhet, planmässighet och religiös kvalitet, alla markant över medelrecensionens värden, och kategorierna skönhet och verklighetstrohet, som båda ligger markant under.

Inga av dessa extremvärden blir direkt väntade om man går till genremedelvärdet för dramatik. Däremot reduceras samtliga frekvensvärden åtskilligt om man jämför dem med de kristet liberala tidningarnas medelvärden. En sådan jämförelse är dock inte meningsfull att göra. Hittills har jag ansett det möjligt att bortse från det faktum, att kritikernas egna recensioner ingått i de grupper med vilka de jämförts. Vid samtliga tidigare jämförelser har ju kritikernas andel varit så liten, att jag inte ansett det mödan värt att vid varje jämförelse räkna från kritikerns egen andel. När det emellertid gäller Erik Hjalmar Linder och de kristet liberala tidningarna blir en sådan operation ofrånkomlig, eftersom Linders andel av kategorin är så stor som 7 av 22. Vissa överensstämmelser finns utan vidare mellan Linders kategoriprofil och den som uppvisas av de resterande 15 kristet liberala recensionerna, men överensstämmelsen är långt ifrån total.⁶⁾ Av de här kommen-

6) Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori i kristet liberala tidningar med undantag av recensioner skrivna av Erik Hjalmar Linder (n = 15): UTAN VÄRDEKRITERIUM: Oprec-

terade kritikerna är det utan tvekan svårast att foga in Linder i en grupp. Men anledningen till detta kan givetvis vara, att den adekvata gruppen kristet liberala tidningar här är så liten att dess värden måste anses som högst osäkra.

Min tolkning av tabell 4:9 skulle alltså innebära, att kritiker-
nas gruppstillhörighet är avgörande vid valet av värdekriterier. Detta får naturligtvis inte tolkas så, att jag vill reducera eller nedvärdera kritikern som individ. Vad jag hävdar är bara, att valet av värdekriterier kan kopplas samman med ett antal andra val som kritikern gör och behandlas som avhängigt av dessa, nämligen valet av recensionslängd, valet av litterär genre att recensera och valet av recensionstidning. Men jag är fullt medveten om att jag på grund av undersökningsmaterialets litenhet inte har kunnat leda detta i bevis och att de ovan förda resonemangen kan uppfattas som pressade.

4.11. SAMMANFATTNING

När jag i detta kapitel försökt komma underfund med vilken betydelse recensionens längd, den recenserade bokens genre, tillkomsttiden, särskilda egenskaper hos den recenserade boken, recensionstidningens politiska färg och särskilda egenskaper hos recensenten haft för recensenternas val av värdekriterier, är det två saker jag studerat. Jag har således undersökt dels i vad mån antalet olika kriterier växlar i olika recensionsgrupper, dels i vad mån kritikerna under vissa betingelser favoriserar bestämda kriterier.

När det gäller de studerade variabelernas inverkan på antalet skilda värdekriterier per recension, menar jag mig ha kunnat konstatera, att detta antal är direkt beroende av recensionens längd och den recenserade bokens genre. Även om det undersökta materialet begränsar sig till recensioner av Pär Lagerkvist, anser jag det inte finnas någon rimlig anledning att anta, att dessa iakttagelser endast skulle gälla för recensioner av denne specielle

serad egenskap 67, Verkningsfullhet 47, ESTETISKT VÄRDEKRITERIUM: Skönhet 53, Klarhet 40, Originalitet 13, Äkthet 20, Sammansatthet 20, Planmässighet 13, Verklighetstrohet 27, Sensibilitet 0, Allvar 7, Koncentration 0, Variationsriкеdom 0, Fantasifullhet 0, Humor 0, Klassicitet 0, Annan estetisk egenskap 7, ICKE-ESTETISKT VÄRDEKRITERIUM: Moralistisk kvalitet 33, Politisk kvalitet 0, Religöus kvalitet 27, Annan icke-estetisk egenskap 0.

ORSAKSVARIABLER	UTFORMNING		VÄRDEKRITERIER	
	Stoff	Form	Antal	Slag
1. Recensionens längd	X	X	X	
2. Den recenserade bokens genre	X	X	X	X
3. Tillkomsttiden	(X)	(X)		(X)
4. Särskilda egenskaper hos den rec. boken	X			
5. Recensionstidningens politiska färg				X
6. Särskilda egenskaper hos recensenten	X	X		

Figur 4:2. Översikt över de i undersökningen konstaterade sambanden mellan sex orsaksvariabler och litteraturrecensionens utformning respektive litteraturrecensenternas val av värdekriterier. (X) anger ett osäkert samband.

författare. Man bör kunna anta, att antalet utnyttjade värdekriterier generellt ökar med recensionslängden, samt att det rent allmänt förekommer fler värdekriterier i lyrikrecensioner än i motsvarande recensioner av böcker tillhörande någon annan genre.

Beträffande de val av kriterier som kritikerna gör, menar jag mig ha noterat ett beroendeförhållande mellan detta val och den recenserade bokens genre, recensionstidningens politiska färg samt eventuellt också tillkomsttiden. Åtminstone vad beträffar iakttagelserna om betydelsen av recensionsbokens genre och recensionstidningens politiska profil för valet av värdekategorier, tror jag att dessa gäller generellt för svenskt material. Däremot är det mera tveksamt när det gäller tidsvariabelns inverkan.

I figur 4:2 har jag gjort en sammanställning av de samband som jag menar mig ha kunnat konstatera i detta och föregående kapitel. Ur figuren kan man alltså utläsa, att jag anser att recensionens längd, den recenserade bokens genre och - mera tveksamt - tillkomsttiden påverkat såväl Lagerkvist-recensionens utformning som Lagerkvist-kritikernas kriterieval. Recensionstidningens politiska färg har däremot enbart haft betydelse för valet av värdekriterier, me-

dan de särskilda egenskaperna hos den recenserade boken och de särskilda egenskaperna hos recensenterna bara påverkat recensio-
nens utformning.

5. Avslutande kommentar

5.1. OLIKA GRUPPERS VÄRDEKRITERIER

Trots att John Chr. Jørgensen i sin analys av Rifbjerg-kritiken i Litteraer vurderingsteori og vurderingsanalyse inte är ute efter att "give noget statistisk gyldigt slutfacit om dagblads- og tidsskriftskritik i al almindelighed," (s.233), utan mer är inriktad på att via värderingarna komma fram till "en - måske ikke saerlig dyptgående - ANALYSE af VAERKENE" (s.233), så gör han ett par försök att gruppera de analyserade kritikerna med avseende på ålder och politiska sympatier. Beträffande Jørgensens intryck, "at der fornemmes et svagt (generations)skel mellem en gruppe aeldre kritikere (Hans Brix, Frederik Nielsen och Emil Frederiksen) og en gruppe yngre kritikere (Torben Brostrøm, Niels Barfoed, Thomas Bredsdorff o.a.)" (s.232) har jag inga relevanta jämförelsedata, eftersom kritikernas ålder inte är någon variabel som jag arbetat med. Däremot kan jag med hänvisning till avsnitt 4.9 instämma i hans uppfattning att det inte märks "saerlig tydeligt på de enkelte anmeldere, hvilken avis de skriver for" (s.232, min kursivering).

Medan Jørgensen analyserar ett likartat material men med en annan metod än den jag använt, så kan man om Arne Fredholm och Lennart Skaaret säga det omvända. Det som i dessa fall försvårar en jämförelse mellan Lagerkvist-kritikernas värdekriterier och de av Fredholm respektive Skaaret undersökta försökspersonernas är, att vi klassificerat värdekriterierna efter olika scheman. Som redan påpekats i avsnitt 4.1 har Fredholm i "Gymnasisters litterära värderingskriterier" och Skaaret i "God" och "dålig" litteratur kunnat utgå från Alan Purves kategorischema i Elements of writing about a literary work, som inte fanns tillgängligt när jag igångsatte min undersökning.

Purves schema i den form det använts av Fredholm och Skaaret omfattar 17 kriterier. Det av mig i avsnitt 4.2 presenterade in-

delningssystemet upptar ytterligare 4. En jämförelse visar, att endast fem kategorier kan anses vara gemensamma för de båda klassificeringssystemen. I övriga fall motsvaras en kategori i det ena systemet av två kategorier i det andra eller två kategorier i det ena systemet motsvaras av två kategorier i det andra men med olika inbördes avgränsning. De av mig använda kategorierna originalitet, äkthet, sammansatthet, moralisk kvalitet och klassicitet menar jag emellertid direkt motsvarar de Purves kategorier som Fredholm och Skaaret benämner originalitet, författarens uppriktighet, mångtydighet, moraliskt riktig respektive traditionen.¹⁾

Fredholm har i sin uppsats utnyttjat Purves kategorischema för att klassificera ett antal värderingar som gymnasister gjort av några kortare dikter, prosadikter och noveller. En grupp om 33 gymnasister hade således först uppmanats att författa en "fri kommentar" till de värderade texterna, dvs. "att kortfattat, enkelt och rakt på sak tala om varför de tyckte att respektive text var bra eller dålig eller i vissa avseenden bra, i andra dålig" (SLÅ 1970, s.65), medan en annan grupp om 32 deltagare hade ombetts att åstadkomma en "bunden kommentar", dvs denna grupp hade fått "motivera sina värderingar genom att bland 17 olika värderingsargument välja 5-10 som de tyckte uttryckte deras åsikt om respektive text" (SLÅ 1970, s.65). På liknande sätt har Skaaret använt Purves kategorier när han redovisar hur 13 lärare och 124 gymnasieelever besvarat frågorna Vad anser Du att "god" litteratur är? och Vad anser Du att "dålig" litteratur är?.

I tabell 5:1 har jag gjort en sammanställning av de fem ovan nämnda gemensamma värdekriteriernas förekomst i Lagerkvist-kritiken och dess förekomst i Fredholms respektive Skaarets intervjuer. Till de fem gemensamma kategorierna har vidare fogats kategorin verklighetstrohet respektive yttre trovärdighet, trots att dessa inte kan anses helt kongruenta. Den förstnämnda kategorin torde sålunda även innefatta det kriterium som Fredholm och Skaaret benämner överensstämmelse med läsarens världsbild. Detta kriterium är relativt ofta förekommande i Fredholms material, medan det helt saknas i svaren på Skaarets fråga om "dålig" litteratur och endast förekommer i 3 lärar- och 1 elevsvar på frågan om vad som känne-

1) Se Arne Fredholm, "Gymnasisters litterära värderingskriterier", SLÅ 1970, s. 78f och 94ff och Lennart Skaaret, "God" och "dålig" litteratur, s. 37f.

Tabell 5:1. Frekvensen för sex värdekategorier ur tabell 4:1 jämförda med den procentuella andel försökspersoner som anfört motsvarande värdekriterium i Anders Fredholms undersökning "Gymnasisters litterära värderingskriterier" och Lennart Skaarets "God" och "dålig" litteratur.

kategori	frekvens	Fredholm					
		fri		bunden		Skaaret (lärare)	
						god	dålig
originalitet / originalitet	39	67	97	23	23	3	22
äkthet / författarens uppriktighet	31	24	97	23	23	1	4
sammansatthet / mångtydighet	30	39	94	31	15	2	1
verklighetstrohet / yttre trovärdighet	21	82	97	38	46	34	23
moralisk kvalitet / moraliskt riktig	9	45	63	0	8	0	4
klassicitet / tradition	1	9	34	0	0	0	0

tecknar "god" litteratur. För att tabell 5:1 skall möjliggöra en jämförelse, har de absoluta tal som anges i Fredholms²⁾ och Skaarets³⁾ undersökningar räknats om till procentuell andel av försökspersoner som refererat till respektive kategori.

Enligt tabell 5:1 tycks det föga överraskande råda en större överensstämmelse mellan litteraturkritikernas och lärarnas sätt att utnyttja de sex angivna värdekategorierna, än mellan lärarnas och elevernas om man håller sig till Skaarets siffror. Med tanke på att lärargruppen bara består av 13 medlemmar, måste man naturligtvis akta sig för att generalisera, men iakttagelsen förefaller väl annars rimlig. I ett speciellt avseende kan man emellertid tala om en större likhet mellan lärare och elever än mellan lärare och kritiker och det gäller utnyttjandet av kategorin verklighetstrohet (yttre trovärdighet). Denna likhet tror jag har att göra med att försökspersonerna i såväl Fredholms som Skaarets undersökningar - direkt eller indirekt - konfronterats med vissa texter tillhörande den s k populärlitteraturen. Det finns, tycker jag, anledning att förmoda att kriteriet verklighetstrohet skulle

2) Se SLÅ 1970, s. 81, tabellen.

3) Se Skaaret, "God" och "dålig" litteratur, s. 40f och 44f, tabellerna 4 och 5.

vara mera frekvent vid ställningstaganden till detta slag av litterära texter än vid bedömning av den typ av litteratur som Lagerkvist representerar.

Som framgått av det föregående är de "fria kommentarer" som Fredholm systematiserat det undersökningsmaterial som bäst överensstämmer med det av mig bearbetade recensionsmaterialet. I båda dessa fall rör det sig om värderande utsagor fällda i direkt anslutning till vissa konkreta litterära texter. Även om det av tabell 5:1 verkar råda en större överensstämmelse mellan kritiker och lärare än mellan lärare och elever, är det intressant att notera att det finns en viss likhet även mellan kritiker och gymnasister. Rangordnar man de sex kategorierna som de utnyttjas av kritikerna respektive de "fritt kommenterande" gymnasisterna och beräknar rangkorrelationen mellan dessa, får man ett värde på 0,43, som inte är något starkt samband men ändå tyder på en gemensam grundinställning till de anförda värdekriterierna.

5.2. VÄRDEKRITERIER SOM KRITISKT INSTRUMENT

Såväl Fredholm som Skaaret anger antalet värdekriterier som i medeltal utnyttjas av de grupper man undersökt. Fredholm noterar således, att de "fritt kommenterande" gymnasisterna i medeltal använder 8,4 kriterier, de "bundet kommenterande" refererar till hela 14,1. Extremvärdena var för den första gruppen 0 och 13 och för den andra 12 och 17.⁴⁾ Fredholms slutsats, att tillgång till ett schema med en uppsättning av många olika kriterier ger en genomsnittselev "möjligheter att värdera litteratur enligt andra och fler värderingsnormer än de han själv vanligen använder" (SLÅ 1970, s.82), torde vara helt odiskutabel.

Däremot vill jag ifrågasätta Skaarets antagande, att den primära anledningen till att de "fritt kommenterande" gymnasisterna i Fredholms undersökning utnyttjar fler kriterier än hans egna försökspersoner skulle vara, "att Fredholms elever haft inte mindre än sju olika litterära texter som underlag för att anföra sina värderingskriterier", medan hans egna "närmast haft de abstrakta begreppen 'god' och 'dålig' litteratur som utgångspunkt" (s.30). För att karaktärisera "god" litteratur använder nämligen gymnasist-

4) Se SLÅ 1970, s.82, tabellen.

terna i Skaarets undersökning i genomsnitt bara 2,3 värdekriterier - extremvärden 0 och 7 - för att precisera "dålig" litteratur 1,8 - extremvärden 0 och 6.⁵⁾ Det förefaller mig betydligt rimligare att anta, att denna skillnad har att göra med det förhållande, att Fredholm vid sin undersökning direkt uppmanat sina försökspersoner att om varje text skriva 5-10 (!) därför att-påstående eller ur det presenterade kategorischemat välja 5-10 (!) kategorier som de tyckte uttryckte deras åsikt.⁶⁾ Fredholms provocerande tillvägagångssätt är givetvis i den aktuella undersökningssituationen helt legitimt, men det omöjliggör en jämförelse av hans medelvärden med såväl Skaarets som mina.

Skaarets förmodan, att en konkret text skulle mana fram fler värdekriterier än ett ställningstagande till den mera abstrakta frågeställningen vad som utmärker "god" respektive "dålig" litteratur, torde även kunna tillbakavisas genom en hänvisning till att kritikerna i mitt genomgångna material, som framgått av avsnitt 4.4, i genomsnitt inte använder mer än 4,8 värdekriterier per recension. Denna siffra kan nu jämföras med de 5,2 kriterier på "god" litteratur och de 4,2 på "dålig" som lärarna i Skaarets undersökning genomsnittligen drar fram. Även om Skaaret och jag, som påpekats i föregående avsnitt, inte använt exakt lika omfattande kategorisystem, tycks överensstämmelsen mellan våra resultat tyda på att den grupp, man med en gemensam beteckning skulle kunna kalla litteraturexperterna, vid varje bedömningstillfälle inte aktualiserar mer än 4 eller 5 värdekriterier, av vilka vissa är ofta återkommande.

Detta faktum får mig att tvivla på Fredholms och Skaarets gemensamma litteraturpedagogiska recept, att i litteraturundervisningen sträva efter att ge eleverna ett så stort förråd av värderingskriterier som möjligt. Fredholm menar, att effekten av en sådan undervisning borde bli, "att elevernas förråd av termer för analys ökades, att deras kontaktytor mot litteraturen vidgades" (SLÅ 1970, s.83). Och Skaaret anser, att litteraturläraren genom att "hos sina elever medvetandegöra vilka kriterier som principiellt står till buds för en granskning av det som läses" skulle kunna "bygga ett kritiskt instrument, som gör innehavaren till en

5) Se Skaaret, "God" och "dålig" litteratur, s.27f, tabellerna 2 och 3.

6) Se SLÅ 1970, s.65.

känsligare och omsorgsfullare läsare" (s.30).

I min genomgång av Lagerkvist-kritiken finns det så vitt jag kan förstå inget som direkt talar för att det skulle förhålla sig så. Jag utgår härvid från, att man generellt kan kalla stockholmspressens litteraturbedömare för "känsliga och omsorgsfulla läsare" och vidare att man kan uppfatta deras recensioner som något av idealreaktioner på litterära texter - vilket givetvis inte innebär att jag anser att litteraturundervisningen på något skolstadium direkt skulle syfta till att göra eleverna till litteraturrecensenter. Min undersökning har ju visat, inte bara att antalet införda kriterier per recension i genomsnitt är tämligen begränsat, utan även att den andel av recensionsutrymmet som används för de direkta värderingarna är relativt blygsam - 16 procent av recensionsutrymmet enligt avsnitt 2.6. Det i särklass största utrymmet - 45 procent av recensionsomfånget - ägnas istället åt vad jag kallat redovisning av läsupplevelse, dvs tolkning och diskussion av texter.

Givetvis måste litteraturrecensionen ses som en organisk helhet. De tolkande och värderande avsnitten kan inte isoleras från varandra, ännu mindre sättas i något slags motsatsförhållande till varandra. Men den bild av litteraturrecensionens anatomi som trätt fram i denna undersökning tycks mig ändå peka på, att det adekvata för den känslige och omsorgsfulle läsaren är att genom resonemang kring en text försöka förankra en på relativt få värdekriterier baserad värdering. Den litteraturpedagogiska slutsats jag vill dra av detta blir, att det måste vara en väsentligare uppgift för litteraturpedagogen att få eleverna att på olika texter tillämpa den begränsade uppsättning kriterier som de ändå förfogar över, än att förse dem med en omfattande uppsättning värdekategorier av vilka kanske bara ett fåtal förefaller dem relevanta.

5.3. LITTERATURRECENSIONEN SOM GENRE

Slutintrycket efter denna recensionsgenomgång torde vara, att litteraturrecensionen som genre är påfallande homogen. Jämför man den med de skönlitterära huvudgenrerna lyrik, dramatik och epik, förhåller det sig tvivels utan så, men i ett något mera avgränsat perspektiv är det möjligt att intrycket blir ett annat. Om litteraturrecensionen sätts vid sidan av övriga journalistiska genrer, exempelvis reportaget, ledaren eller kåseriet, är jag således inte

Övertygad om att de variationer som dragits fram i det föregående framstår som lika obetydliga.

Tekniskt appendix

1. MATERIALINSAMLANDET

Någon fullständig eller ens något så när fullständig recensionsbibliografi för tiden 1900-1940 existerar som bekant inte. Av recensioner publicerade 1941-1952 redovisas ett mindre urval i Svenskt författarlexikon, medan någon egentlig recensionsbibliografi av större omfattning inte förekommer förrän Svensk tidningsindex börjar utkomma 1953. Vid materialinsamlandet har jag således i första hand varit hänvisad till ett antal arkiv med recensionsklipp.

Jag började mitt materialinsamlande med att företeckna det recensionsmaterial om Pär Lagerkvist som fanns samlat i Bonniers förlags arkiv, Stockholm. Eftersom min ursprungliga avsikt var att undersöka Lagerkvistkritiken i hela dess omfattning, förtecknade jag allt material av recensionskaraktär i arkivet t o m Barabbas (1950), dvs för tiden innan Svensk tidningsindex kunde utnyttjas. Jag tog då även med recensioner av samlade skrifter och skrifter i urval samt översiktsartiklar i såväl tidningar som tidskrifter.

Materialet visade sig större än jag tänkt mig. Det omfattade fr o m Motiv (1914) - den första av Lagerkvists böcker som utkom på Bonniers förlag - t o m Barabbas i runt tal 800 recensioner ur drygt 150 tidningar och tidskrifter. En systematisering gav vid handen, att dessa recensioner var mycket ojämt fördelade över pressen och tidsavsnittet. Antalet recensioner per bok varierade från 72 av Barabbas till 2 av Sista mänskan (1917). Och antalet recensioner i samma tidning varierade från omkring 30 i DN, SvD och GHT ner till en enda recension i omkring 50 tidningar.

Det framgick emellertid av vissa påfallande luckor, att detta material inte kunde vara komplett. Sålunda saknades för exempelvis Bödeln (1933) recensioner från såväl AB, DN, NDA som SvD. Det framhölls också uttryckligen av arkivets föreståndare, Wolfgang Hirsch, att recensionssamlingen hade vissa brister. Recensionsarkivets egentliga uppgift är nämligen att tillhandahålla material för förlagets reklamavdelning och vid ett flitigt utnyttjande kommer naturligtvis lätt en och annan recension på avvägar. En total bevakning av pressen är givetvis också svår att garantera. Numera anlitar Bonniers för bevakningen AB Pressurklipp, men tidigare har såväl klippning som systematiseringen skötts av arkivets personal.

Det ur Bonniers arkiv sammanställda recensionsmaterialet kompletterade jag med en genomgång av recensionerna i Bibliotekskonsulternas klipparkiv (tidigare på Statens biblioteksskola i Stockholm, nu i deposition hos Avdelningen för pressforskning, Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund; recensioner fr o m 1913), Dagens Nyheter/Expressens klipparkiv (recensioner fr o m 1913), Svenska Dagbladets arkiv (recensionsförteckningar fr o m 1920), Social-Demokraten/MT-AT:s klipparkiv (nu i Arbetarrörelsens arkiv, Stock-

holm; recensioner fr o m 1927) och Stockholms-Tidningen/Aftonbladets klipparkiv (recensioner fr o m 1947). Från tiden fr o m 1953 har jag sedan dessutom utnyttjat recensionsförteckningarna i Svensk tidningsindex.

För åren 1912-1938 har jag låtit göra en kompletterande kontroll. Med utgångspunkt från ett tidigast tänkbara recensionsdatum, som arbetats fram med hjälp av Svensk bokhandelstidnings veckoförteckningar över nyutkommen litteratur, har jag för en tid av tre månader låtit gå igenom samtliga tidningar som enligt min förteckning saknade en tänkbar recension, med undantag för de tidningar som vid tidpunkten i fråga hade eget klipparkiv - möjligheten att en recension skulle saknas i det egna arkivet bedömde jag som mycket liten.

Att döma av utbytet av dessa tremånadersbladringar tycks arkivgenomgångarna ha givit en tämligen fullständig förteckning. Den tidigare listan kunde således bara kompletteras med tre recensioner från åren 1912-1913 - dvs från de år då Lagerkvist gav ut sina böcker på Frams och Bröderna Lagerströms förlag - samt ytterligare tre recensioner från den efterföljande tjugofemårsperioden.

2. DET BEARBETADE RECENSIONSMATERIALET

I avhandlingsavsnitt 2.1 redogörs för några olika recensionstyper, bl a så kallade samlingsrecensioner, dvs anmälningar av flera böcker samtidigt i samma artikel. Dessa recensioner har inte särskilt markerats i litteraturförteckningen, men däremot i tabell A2. Vid den kvantitativa beräkningen har samlingsrecensionerna uppfattats som sammanslagningar av lika många recensioner som antalet behandlade författare. Eventuella sammanfattande inledningar och avslutningar har därvid uteslutits, varefter det avsnitt i samlingsrecensionen som behandlar Lagerkvist bearbetats som en enkelrecension.

En speciell samlingsrecension, Ivar Harries "Dr Jekyll och Mr Hyde" (276), har behandlats på annat sätt. Eftersom det när det gäller den är helt omöjligt att tala om en Lagerkvist- och en Hedberg-del, har jag låtit den kvantitativa analysen gälla hela recensionen. Så har jag även förfarit med de recensioner av Ordkonst och bildkonst som även kommenterat August Brunius förord.

I mitt material förekommer även tre samlingsrecensioner som tar upp två Lagerkvist-böcker samtidigt. Av dessa har jag bedömt David Sprengels efterhandsrecension av Människor och Två sagor om livet (10a) som så speciell, att jag ansett det riktigtast att utesluta den vid de kvantitativa beräkningarna. Ture Nermans anmälan av reseboken Den knutna näven och novellsamlingen I den tiden (197) och Hans Larssons recension av dramat Konungen och diktsamlingen Vid lägereld (160) har däremot behandlats som enkelrecensioner av en bok som genremässigt förts till gruppen flera genrer blandade.

Med följetongsrecensionerna har i princip förfarits på samma sätt som med samlingsrecensionerna, dvs endast den eller de delar av dessa flerdelade recensioner som sysslar med Lagerkvist har behandlats. Vilka delar detta är, framgår av tabell A2.

Ett särskilt problem erbjuder Lagerkvists dramatiska. I flera fall har här en utgivning i bokform sammanfallit med verkets urpremiär på scen - eller i varje fall skett i direkt anslutning till denna. Detta har för det mesta inneburit att stockholmstid-

ningarna nöjt sig med att anmäla scenpremiären. Även om bokutgåvan inte är nämnd i dessa teaterrecensioner, har jag uppfattat dessa som anmälningar både av bok och scenpremiär. Jag misstänker för övrigt, att själva pjäsen i urpremiärrecensioner i allmänhet får ett förhållandevis stort utrymme. Det faller utanför denna undersöknings ram att kontrollera riktigheten av denna hypotes. En kvantitativ undersökning av förhållandet mellan pjäs- och scendel i teaterrecensioner borde emellertid vara av intresse inte bara för att få svar på denna fråga, utan mer allmänt för att få inblick i hur teaterrecensenterna fördelar sitt intresse mellan vad som spelas och hur det sker.

Under förutsättning att kravet på samtidig bokutgivning och scenpremiär uppfyllts, har alltså vissa teaterrecensioner medtagits i materialet. Detta innebär till exempel att teaterrecensionerna av Barabbas finns med, men däremot inte av Låt människan leva. Scenversionen av Barabbas hade nämligen urpremiär den 30 januari 1953 och bokutgåvan utgavs enligt Svensk bokhandelstidning veckan 25 - 31 januari. Låt människan leva utkom däremot enligt samma källa någon av dagarna 10 - 23 mars 1949, medan scenpremiären ägde rum först den 3 april i Göteborg och den 14 april i Stockholm.

I recensionsförteckningen har teaterrecensionerna markerats med (teater). Jag har vidare när det gäller dessa recensioner räknat fram såväl totalvärden som värden enbart gällande pjäsdelen. I tabell A2 anges först totalvärdena och därefter inom parentes pjäsdelsvärdena. Vid de olika summeringar som gjorts av dramatikrecensionerna och av materialet i sin helhet, representeras teaterrecensionerna genomgående av sina parentesvärden.

3. KODNINGEN AV TEXTEN

En kombination av de i avsnitt 2.2 presenterade stoff- och formkategorierna ger 21 möjligheter. Som påpekats i avsnitt 2.4 har jag vid kodningen av huvudmaterialet slagit samman kategorierna självbiografiskt sakförhållande, självbiografisk generalisering och självbiografisk värdering. Till detta reducerade kategori-schema har jag sedan fogat en restkategori övrigt, för sådana satser som inte kunde fogas in under några av de andra kategorierna. Denna kategori övrigt har för teaterrecensionernas vidkommande använts såväl för faktauppgifter om den recenserade föreställningen, som för beskrivning, karaktäristik och värdering av olika prestationer i anslutning till föreställningen. En viss avgränsning av stoffkategorin icke-litterärt stoff har alltså skett.

Materialet har kodats recension för recension i nummerföljrd enligt litteraturförteckningen, dvs i kronologisk ordning. Anledningen till att jag vid kodningen inte valde ut recensionerna slumpvis, berodde på att jag samtidigt med kodningen ville skaffa mig den kronologiska överblick över materialet som jag ansåg mig behöva för studien av Pär Lagerkvist-bildens förändring. Se avsnitt 1.3.

Som redogjorts för i avsnitt 2.5 har jag vid kodningen använt den grammatikaliska satsen som minsta enhet, medan jag vid omfångsberäkningarna använt ord som måtenhet. Satser som försetts med mer än en kodbeteckning har vid dessa beräkningar delats lika mellan de företrädde kategorierna. Vidare har jag bedömt samtliga personnamn oavsett antal ord som 1 måtenhet (exempel: Pär Lagerkvist = 1 ord), ansett titlar höra samman med det efterföljande

personnamnet (exempel: herr Lagerkvist = 1 ord), uppfattat titlar på litterära verk som en enhet oavsett antalet ord (exempel: I den tiden = 1 ord), samt räknat förkortningar som en enhet (exempel: fr o m = 1 ord).

I anslutning till kodningsarbetet utarbetade jag följande anvisningar för kontrollkodarna som användes vid reliabilitetsprövningen:

"Läs först igenom den recension som skall kodas. Dela därefter upp recensionen i avsnitt med avseende på innehållets art. Markera inne i texten med ett streck varje nytt avsnitt och ange i höger marginal motsvarande innehållssymbol enligt nedanstående förteckningn.

Som minsta enhet räknas en sats bestående av subjekt (ev underförstått) och predikat. Direkta citat om minst två ord räknas oavsett den grammatikaliska uppbyggnaden som satser. Titlar på litterära verk uppfattas som egennamn.

Rubriker, uppgifter före eller efter den egentliga texten som anger författare, boktitel, förlag och pris, samt inne i texten inom parentes inskjutna uppgifter av samma slag, ex (Bonniers, 13:50), anses inte tillhöra recensionen.

Innehållet karaktäriseras med följande symboler:

- u = uppgift om den recenserade textens tekniska utformning, dvs redogörelse för den formella strukturen hos denna text eller en del av denna. Det kan vara uppgifter om dess verstekniska, dramatekniska eller berättartekniska utformning, uppgifter om genretillhörighet efter en på enbart formella kriterier gjord genreindelning o likn.
- r = referat av den recenserade textens innehåll, dvs uppgifter om handling, intrig, personer, miljö, tid o likn.
- c = direkta citat ur den recenserade texten, dvs avsnitt markerade med citationstecken eller på annat sätt klart angivna såsom varande en ordagrann återgivning. Märk: 1) I citat inräknas även en eventuell sägesats om dennas innehåll inte kan hänföras till någon annan kategori. 2) Stående uttryck och bevingade ord inom citationstecken räknas inte som citat.
- l = redovisning av läsupplevelse med utgångspunkt från den recenserade texten, dvs karaktäristik, tolkning och läsning av den recenserade texten. Till denna kategori räknas även komparativa resonemang, vissa retoriska frågor, uppmaningar till författaren o likn.
- v = värdering av den recenserade texten, dvs uttalanden som direkt innebär en form av betygsättning.

Kombinerade med följande två tilläggsbeteckningar används ovanstående fem symboler för att beteckna utsagor av motsvarande slag avseende andra texter än den recenserade:

- t = tidigare texter av den recenserade författaren. Märk: Denna beteckning används såväl vid utsagor om ett eller flera enskilda verk som vid utsagor om författarens produktion i dess helhet.
- a = texter av annan eller andra författare än den recenserade. Märk: Tilläggsbeteckningarna fögas direkt till en huvudbeteckning, ex "ct" = citat ur ett tidigare verk av den recenserade författaren.
- s = självbiografiska uppgifter om recensenten, dvs sådana uttalanden som utan att utsäga något direkt om en litterär text lämnar upplysningar om recensenten. Märk: Pronominet i en sådan utsaga behöver inte nödvändigtvis vara "jag".
- f = faktauppgifter om andra företeelser än litterära texters innehåll och utformning, dvs uttalanden om en författares biografi, en boks yttre utformning eller plats i författarens produktion,

- uppgifter om en faktiskt existerande miljö, den faktiska tidpunkten för en viss händelse, en direkt angiven estetisk, psykologisk eller litteraturhistorisk teori o likn.
- g = generella påståenden, dvs allmänteoretiska utsagor utan direkta källangivelser rörande estetik, psykologi, litteraturhistoria, religion, politik o likn.
- w = värderingar av andra företeelser än litterära texter, dvs uttalanden om icke-litterära företeelser som direkt innebär en form av betygsättning. Märk: Värderingar av en författare uppfattas som värderingar av författarens texter.
- ö = övrigt innehåll, dvs sådant stoff som inte kunnat infogas under någon av de andra kategorierna. Märk: Till denna kategori skall föras allt sådant stoff i teaterrecensionerna som avser själva uppförandet, dvs inte bara beskrivningar, karaktäristik och värderingar av olika prestationer i anslutning till föreställningen, utan även självbiografiska uttalanden av recensenten som har direkt samband med teateruppförandet o likn.

Skulle en sats innehålla mer än ett element kan två eller flera symboler kombineras med plustecken, exvis "r+l" för en sats som är både referat och läsning."

4. EXEMPEL PÅ EN KODAD RECENSION

LAGERKVISTS NYA DRAMA

(vt) Pär Lagerkvists dramatik fascinerar som syn och ingivelse, knappast som bygg och broderi. Därför når den också högst i enaktsformen eller i en fristående akt som den andra i "Han som fick leva om sitt liv". (v) Det nu utkomna treaktsdramat "Konungen" förstår icke rubba detta intryck. Det flyter ut och blir för var akt allt fattigare på sceniskt gripbara moment. (s) En framstående svensk teaterman säger mig, att fattigdomen snarare sitter hos den svenska skådespelarkonsten, som knappast torde vara i stånd att treva sig fram längs de smala och subtila stigar pjäsen erbjuder den som kan klättra och hålla balansen. Detta är att göra en genial författares svagheter till dygd. (l) Om man vill, kan man ju kalla pjäsen för läsdrama. Att den i främsta rummet är tänkt för scenen, torde emellertid vara säkert. Det framgår inte minst av dialogen, (v) som är ledig ända till maner. (r) En hovman säger strax innan gästebudet börjar: (c) "Jo skulle smaka om finge börja nångång". (r) Och en rådsherre faller den lika typiska anmärkningen: (c) "Lär skränas bland folket att en av sina egna på tronen."

(v) Vad som fångslar är tyngden och färgstyrkan över det assyriska sceneriet och det bärkraftiga i själva uppslaget. (l) Lagerkvist har för moderna och snubblande aktuella tankegångar utnyttjat den gamla sagan om konungen som under tre dagar avklädes sin världighet och stöts ut som oren bland sina undersåtar, medan en ur fängelsehållorna hämtad fånge ur de förtrycktas klass intar hans tron. Tre dagar då alla band lossas och alla lidelser släpps lös. (c) "Vi blir jämlikar - som vi är", (r+l) säger den vekt konungslige grubblaren Amur-Azu, där han stryker kring sitt palats. (c) "Alla lika djuriska och fulla av våra begär och av törst efter grymhet och blod och yrsel. Vi blir riktiga människor för en liten tid. Under tre dagar."

(r+l) Men Ireem-Azu, den upphöjde straffångsen, tappar inte sans och fattning inför de dignande borden och de parfymade danserskor-

na. Han förbereder revolutionen och medan ramens starka och blodiga färgackord på något mycket subtilt genomfört sätt börjar blekna och det primitiva och sagobetonade draget ger vika för en allt starkare tidlöshet, bryter också revolutionen ut. Inte precis emot den grubblande pessimistens Amar-Azus vilja. (c) "Kanske", (r) säger han strax innan han går sin ändalykt till mötes, (c) "kanske behöva vi upplösas ända ner i vårt allra innersta för att kunna bli renade. Ingenting kan göra människorna sämre än de är. Men deras orenhet kan bli uppenbar för dem - och de kan längta efter renhet."

(l) Möjligen fångar detta referat något av författarens tankegång. Sannolikt är så inte förhållandet. Pär Lagerkvist älskar att sitta med ett huckle över huvudet och tala i gåtor och gubbar. (v) Detta har sina risker, när det gäller ett helaftonsstycke. (l) Det kan ju som sagt hända att den svenska skådespelarkonsten inte räcker till (och kanske inte publiken heller) men det återstår lika fullt att fråga, vilken jätteregeissör som åtar sig att klara denna uppgift, där det musikaliska och koreografiska måste spela samma roll som i ett musikdrama utan att därför gräva under ordets suveräna herravälde?

(f) Lorensbergsteatern har orädd som vanligt nappat på kroken. Dramaten också fast med det gravitetiska förbehållet "sannolikt kommer teatern att under spelåret bereda plats". (s) Man börjar förstå hr Wettergrens tvekan.

Gvs.

(ST 2.10 1932)

5. BERÄKNINGEN AV STOFF- OCH FORMKATEGORIERNAS RELIABILITET

Vid reliabilitetsprovningen har jag utgått från de klart avgränsade enheter som utgörs av recensionens meningar. Materialet för reliabilitetsproven har utgjorts av 14 slumpvis utvalda recensioner, dvs 5 procent av hela populationen. För att vara säker på en någorlunda jämn spridning gjordes detta urval så, att 7 recensioner drogs ur första hälften av materialet och 7 ur den andra.

Beräkningen av intra-kodarreliabiliteten tillgick så, att jag jämförde min läsning av de 14 slumpvis utvalda recensionerna ingående i huvudmaterialet med samma recensioner kodade på nytt efter det att hela materialet gått igenom. Beräkningen av inter-kodarreliabiliteten skedde på motsvarande sätt genom en parvis jämförelse mellan 6 olika kodares läsning, dvs min egen första läsning plus 5 kontrollkodares. Som kontrollkodare fungerade 5 litteraturvetare och nordister på doktorandnivå. Kontrollkodarna instruerades med de i avsnitt 3 återgivna anvisningarna. Efter provkodning av en övningsrecension och individuell genomgång och diskussion med mig av denna, vidtog kodningen av de 14 utvalda recensionerna som ligger till grund för beräkningen av inter-kodarreliabiliteten.

Den parvisa jämförelsen har tillgått så, att två kodningar avlästes mening för mening varvid markeringarna infördes i ett rut-system som täckte samtliga enkla kodmöjligheter. Rutsystemet bestod således av 20x20 rutor, där den ene kodarens markeringar lädes horisontellt och den andres vertikalt. (Se tabellerna T1 och T2.) Sedan denna avprickning slutförts, beräknades den absoluta reliabiliteten, dvs reliabiliteten för de kombinerade stoff- och formkategorierna. Härvid användes formeln $\frac{n}{N}$, där n betecknar

överensstämmande observationer och N totala antalet observationer, dvs i det här aktuella fallet utgjorde n det antal meningar som kodats lika och N det totala antalet meningar. Med utgångspunkt från den gjorda avprickningen kan man inte bara helt allmänt uttala sig om reliabiliteten, utan också få en uppfattning om osäkerhetsmarginalen för de olika kategorierna, samt de skiljaktiga observationernas spridning.

I de fall då kodarna använt enkla kodbeteckningar för en mening var avprickningen i rutsystemet helt oproblematisk. I de fall då kodarna däremot arbetat med meningar uppdelade i satser och/eller kombinerade kodbeteckningar blev avprickningen något mer komplicerad. Vid jämförelsen och avprickningen har jag använt följande praxis:

(1) Alla meningar har oavsett längd ansetts kvantitativt likvärdiga.

(2) En skiljaktighet mellan två kodare som kunde hänföras till olika uppfattning om en menings grammatiska uppbyggnad - dvs den ene kodaren har kombinerat kodbeteckningar medan den andre har gjort en uppdelning i satser - har justerats på så sätt, att jag oavsett vem av de två som uppfattat meningens grammatiska struktur korrekt, omformat den satsuppdelade kodningen till en kombinationskodad. Om motsvarande skiljaktighet inskränkt sig till en del av en mening, har omformningen begränsats till att gälla denna del.

(3) En satsuppdelad mening har, oavsett det faktiska antalet satser, delats upp i det antal satser som de båda kodarna använt. En mening som av kodaren K1 uppdelats i satserna s_1 och s_2 och av kodaren K2 i satserna s_3 och s_4 har således betraktats som en mening bestående av två eller tre satser beroende på om gränsen mellan s_1 och s_2 sammanfallit med gränsen mellan s_3 och s_4 eller ej.

(4) En kombinationskodad sats har delats upp i det antal delar som utnyttjats av den kodare som använt flest kodbeteckningar, var- efter (a) lika kodbeteckningar parats ihop, (b) delvis lika kodbeteckningar parats ihop - stoffkategori har fått gå före formkategori - (c) resterande kodbeteckningar förts samman.

(5) Om båda kodarna för en sats använt lika antal kodbeteckningar, har vid hopparandet ingen kodbeteckning använts flera gånger.

Reglerna 2 och 3 har nödvändiggjorts av kodarinstruktionen om satsen som minsta enhet. Vad som härigenom ibland uppträtt och som jag på detta vis justerat är skiljaktigheter rörande en sats uppbyggnad.

Ett exempel på tillämpandet av regel 2:

K1: (v) Men i synnerhet saga nummer två har läsvärda moment och bäres af en viss dramatisk liffullhet, (1) hvars staccatoton passar in på järnvägsscenen och bromsarens syner.

K2: (v+1) Men i synnerhet saga nummer två har läsvärda moment och bäres af en viss dramatisk liffullhet, hvars staccatoton passar in på järnvägsscenen och bromsarens syner.

I detta fall har K1:s markering ändrats till (v+1). På samma sätt skulle också en markering (v+1)/(1), dvs markeringen (v+1) för första satsen och (1) för den andra, ha ändrats till (v+1) om den andre kodarens markering som här varit (v+1). Märk att regeln inte tillåter någon omformning i ett fall då båda kodarna gjort satsuppdelning, exempelvis K1: (v)/(1), K2: (v+1)/(1).

Ett exempel på tillämpningen av regel 3:

K1: (vt+lt) Det är en svaghet i hans litterära reformprogram, detta, att han tror, att formen ensam kan föda dikten på nytt, detta, att han icke förstår, (g) att det först och sist är den inre rikedom, som gör diktaren, att de inre upplevelsernas diktare alltid finner sin egen form utanför stilskolorna.

K2: (vt) Det är en svaghet i hans litterära reformprogram, detta, (lt+g) att han tror, att formen ensam kan föda dikten på nytt, detta, att han icke förstår, att det först och sist är den inre rikedom, som gör diktaren, att de inre upplevelsernas diktare alltid finner sin egen form utanför stilskolorna.

Sammanställs dessa båda kodningar blir meningen uppdelad i tre satser, vilket är nödvändigt för att få en uppfattning om graden av överensstämmelse för de båda kodningarna:

K1/K2: (vt+lt)/(vt) Det är en svaghet i hans reformprogram, detta, (vt+lt)/(lt+g) att han tror, att formen ensam kan föda dikten på nytt, detta, att han icke förstår, (g)/(lt+g) att det först och sist är den inre rikedom, som gör diktaren, att de inre upplevelsernas diktare alltid finner sin egen form utanför stilskolorna.

För att en avprickning i reliabilitetsschemat skall vara möjlig, måste emellertid ytterligare en transformering äga rum. Utgångsläget är alltså detta att (vt+lt)/(vt) representerar 1/3 av meningen, (vt+lt)/(lt+g) likaså 1/3 och (g)/(lt+g) likaså 1/3. I enlighet med regel 4 delas så (vt+lt)/(vt) upp i (vt)/(vt) och (lt)/(vt) som vardera representerar hälften av 1/3, dvs 1/6 av hela meningen. (vt+lt)/(lt+g) delas likaledes med tilläppande av regel 4 upp i (lt)/(lt) och (vt)/(g) vardera representerande 1/6 av meningen. (g)/(lt+g) slutligen delas upp i (g)/(g) och (g)/(lt) vardera 1/6.

Meningar med denna komplikationsgrad har - lyckligtvis - utgjort undantag. De vanligaste markeringssätten har varit: Enkla kodbeteckningar på hela meningar. (En etta i rutsystemet.) Meningen uppdelad i två satser, vardera markerad med en enkel kodbeteckning. (I rutsystemet två avprickningar med 1/2.) Meningen kombinationskodad med symboler. (I rutsystemet två avprickningar med 1/2.)

Resultatet av jämförelsen mellan mina egna två kodningar redovisas i tabell T1. Den ur denna tabell beräknade intra-kodarreliabiliteten bestämdes till 0,80. (Summan av samtliga markeringar i tabellen har ansetts approximativt lika med totala antalet observationer. Den förskjutning som avkortningen till en decimal inneburet har ansetts för liten för att menligt inverka på beräkningen och detsamma har ansetts om det spill på en eller annan mening som kunnat ske vid jämförelsen mellan två kodningar.)

Ur tabell T1 kan vidare utläsas att vissa synbarligen systematiska förskjutningar ägt rum vid kodningen. Detta gäller framför allt klassificerandet av kategorierna läsning och värdering. Summan 15,8 i ruta v/1 jämfört med summan 2,5 i ruta 1/v tyder på en ökad benägenhet hos mig att i valet mellan läsning och värdering i tveksamma fall föredra läsning. Denna tendens syns för övrigt också i markeringarna vt/lt 1,8 mot lt/vt 0,3 och va/la 0,4 mot la/va 0.

Tabell TL. Fördelningen av kodmarkeringarna för stoff- och formkategorierna vid två olika läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner. Läsningen vid tidpunkt t_1 har markerats utifrån horisontalaxeln, läsningen vid tidpunkt t_2 utifrån vertikalaxeln. Understrukna värden utgörs av antal meningar med absolut överensstämmelse.

[illegible]

Tabell T2. Fördelningen av kodmarkeringarna för stoff- och formkategorierna vid sex kodares läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner.

a																
t																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																
u																
r																
c																
l																
v																

På motsvarande sätt tyder summan 15,8 i ruta l/r jämfört med summan 6,8 i ruta r/l på en ökad benägenhet hos mig att i valet mellan referat och läsning i tveksamma fall föredra referat. Men denna benägenhet är inte lika markant som den tidigare noterade och kan inte på samma sätt stödjas med en hänvisning till lt/rt 2,8 mot rt/lt 3,0.

Resultaten av de parvisa jämförelserna på vilka inter-kodar-reliabiliteten beräknats redovisas i tabell T2, som utgör en sammanfattning av de sex parvisa kodarjämförelserna. Reliabiliteten mellan de sex jämförelseparen varierade mellan 0,66 och 0,78 med ett medelvärde på 0,70.

6. KODNINGEN AV VÄRDERINGSSATSERNA

Det material som utnyttjats vid försöket att bestämma vilka värdekriterier som använts vid bedömningen av Pär Lagerkvist var de delar av Lagerkvistrecensionerna som, enligt de principer som tidigare redovisats, uppfattats som explicita värderingar. Detta innebär konkret, att jag här utgått från två slag av satser, nämligen dels de satser som uppfattats som rena värderingssatser - dvs försetts med kodbeteckningen "v" (=värdering) - dels de satser som uppfattats som delvis värderande - dvs försetts med två kodbeteckningar varav den ena varit "v", exempelvis "v+l" (=värdering+ läsning).

Innan själva klassificeringen av de utnyttjade värdekriterierna kunnat ske, måste emellertid materialet tolkas och omformas. Denna procedur tillgick så, att de med "v" eller med "v" plus annan kodbeteckning markerade satserna i recensionen transformerades till enkla satser, som var och en enbart bestod av en enda värdering. Observera att jag, i avsikt att hålla nere omfånget, inte tagit med de satser i vilka "v" varit direkt förenade med en annan kodbeteckning, dvs "vt" (=värdering av tidigare texter av den recenserade författaren) eller "va" (=värdering av texter av annan eller andra författare än den recenserade).

I anvisningarna till kontrollkodarna hade första paragrafen följande lydelse:

"1) Skriv om de med "v" markerade satserna i recensionerna till enkla satser som endast innehåller en enda värdering. Om "v" står ensamt eller är förenat med annan/andra kodbeteckning(ar) genom plustecken är utan betydelse. Däremot skall du inte bry dig om satser där "v" är direkt förenat med en annan kodbeteckning, dvs "vt" och "va". Märk: Värderingar av typen "Historien om Maurice Fleury är bokens originellaste" skall uppfattas som "Historien om Maurice Fleury är originell".

Exempel: "Man erkänner villigt, att många syner i detta galleri äro givna med fascinerande lyrik eller grotesk uttrycksfullhet, men det är osäkert om det ofta verkligt form-sköna språket alltid följt den arkitektoniska beräkning, författaren en gång uppställt bland reglerna för sitt författarskap."

- Omskrives: (1) Boken är fascinerande.
(2) Boken är uttrycksfull.
(3) Boken är formskön.
(4) Författarens program uppfylls inte."

I den andra paragrafen i anvisningarna till kontrollkodarna redogjordes sedan för det direkta klassificeringsförfarandet. Denna process, som alltså avsåg att fastställa vilken önskvärd egenskap som den recensent som uttalat värderingen ansåg finnas eller saknas i den recenserade texten, utfördes i direkt anslutning till tolkningen och med möjlighet att konsultera recensionen i sin helhet och att sätta in värderingen i sitt textmässiga sammanhang.

Det kategorischema som använts vid klassificeringen hade arbetats fram genom en analys av värderingarna i en mindre del av materialet. Schemat innehöll till en början något fler kategorier än vad som framgår av kapitel 4.2 och nedan. Under det egentliga kodningsarbetet togs emellertid några sällan utnyttjade kategorier bort, dvs redan gjorda markeringar fogades till restkategorin annan estetisk egenskap och innan kontrollkodningen och den statistiska bearbetningen igångsattes, förfor jag på samma sätt med de kategorier som fortfarande fanns med, men som inte förekommit i minst 10 recensioner. Endast kategorin klassicitet behölls trots att denna inte uppfyllde 10-recensionerskravet.

Paragraf två i kontrollkodarnas anvisningar löd:

" 2) Klassificera de enkla värderingarna enligt nedanstående schema och ange efter varje sats dess kodbeteckning. Klassificeringen avser att fastställa de egenskaper som enligt recensenten finns eller saknas i den recenserade texten och som av recensenten anses som önskvärda. Det viktiga är alltså inte hur du formulerar de enkla värdesatserna, utan det viktiga är att de fördes med kodbeteckningen för den värderingsnorm du anser ligga bakom. Om värderingen är positiv eller negativ är utan betydelse. Märk: Värderingar av typen "Författaren är originell" uppfattas som värderingar av författarens texter.

Den egenskap recensenten anser önskvärd är:

oprec	= <u>opreciserad</u> , dvs texten framhålls som "ett mästerverk", "övertygande", "svag" o likn.
verkn	= <u>opreciserad</u> men angiven i termer av <u>verkningsfullhet</u> , dvs texten framhålls som "gripande", "suggettiv", "ointressant" o likn.
orig	= <u>originalitet</u> , dvs texten framhålls som "originell", "personlig", "en efterhärming" o likn.
klass	= <u>klassicitet</u> , dvs texten framhålls som "klassisk", "välgörande omodernistisk", "alltför experimentell" o likn.
skön	= <u>skönhet</u> , dvs texten framhålls som "vacker", "elegant", "smaklös" o likn. Märk: Begreppet "konstverk" skall tolkas som "föremål som har skönhet". Begreppen "konstnärlig", "(konstnärlig) skicklighet", "(konstnärlig) begåvning" skall tolkas som "förmåga att åstadkomma föremål som har skönhet". Till gruppen "skönhet" skall alltså föras värderingar som framhåller textens <u>konstnärlighet</u> , dvs karaktäriserar den som "konst", "artistiskt fulländad", "talanglös" o likn.
verklig	= <u>verklighetstrohet</u> , dvs texten framhålls som "trovärdig", "levande", "psykologiskt överklig" o likn.
fantasi	= <u>fantasifullhet</u> , dvs texten framhålls som "präglad av fabuleringsförmåga", "fantasirik", "saknande fantasi" o likn.
sens	= <u>sensibilitet</u> eller <u>inlevelseförmåga</u> i det skildrade, dvs texten framhålls som präglad av "känsla", "medkänsla", "brist på innerlighet" o likn.

klar	= <u>klarhet</u> , dvs texten framhålls som "klar", "träffande", "dunkel" o likn. Märk: Till denna grupp förs även värderingar som framhåller textens <u>enkelhet</u> dvs karaktäriserar den som "enkel", "lättfattlig", "omständig" o likn.
samman	= <u>sammansatthet</u> eller komplikation, dvs texten framhålls som "djup", "mångbottnad", "för enkel" o likn. Märk: Notera skillnaden mellan "texten saknar enkelhet" och "texten är för enkel". I det förra fallet är den av recensenten önskade egenskapen "klarhet (enkelhet)", medan den i det andra fallet är "sammansatthet".
äkth	= <u>äkthet</u> , dvs texten framhålls som "äkta", "ärlig", "artificiell" o likn. Märk: Som ytterlighetspolerna i denna grupp räknas värderingar som framhåller textens <u>naturlighet</u> , dvs karaktäriserar den som "spontan", "ansträngd" o likn, och värderingar som framhåller författarens <u>engagemang</u> , dvs talar om "lidelse", "krampaktigt eftersträva" o likn.
genomar	= att vara <u>genomarbetad</u> , dvs texten framhålls som "utarbetad", "raffinerad", "försedd med nödrim" o likn. Märk: Till denna grupp skall du även föra värderingar som framhåller textens konsekvens, dvs karaktäriserar den som "följdriktig", "målmedveten", "inkonsekvent" o likn.
humor	= <u>humor</u> , dvs texten framhålls som präglad av "humor", "kvickhet" o likn.
allvar	= <u>allvar</u> , dvs texten framhålls som "allvarlig", "respektfull", "lek med ord" o likn.
konc	= <u>koncentration</u> , dvs texten framhålls som präglad av "koncentration", "ett sammanhållande grepp", "mångordighet" o likn.
varia	= <u>variationsrikedom</u> , dvs texten framhålls som "omväxlande", "monoton" o likn.
moral	= att vara <u>moraliskt tillfredsställande</u> , dvs texten framhålls som präglad av "idealitet", "förnäm själsadel", "perversion" o likn.
relig	= att vara <u>religiöst tillfredsställande</u> , dvs texten framhålls som "uppbygglig", "en hädelse" o likn.
pol	= att vara <u>politiskt tillfredsställande</u> , dvs texten framhålls som "en sund reaktion mot det inbrytande barbariet" o likn. Märk: Uttryck som "djupt sann", "karikerad" o likn behöver inte alltid vara värderingar som avser verklighetstroheten, utan kan beroende på sammanhanget vara politiskt (eller religiöst) värderande.
est	= <u>annan</u> preciserad <u>estetisk egenskap</u> .
icke-est	= <u>annan</u> preciserad <u>icke-estetisk egenskap</u> .
Exempel:	De tidigare anförda fyra satserna har av mig försetts med kodbeteckningarna: (1) verkn (2) klar (3) skön (4) icke-est."

Som exempel på hur jag klassificerat värdesatserna i en recension, kan det vara lämpligt att återge kodningen av värderingssatserna i Herbert Grevenius recension av Konungen, den recension som i avsnitt 4 av detta appendix exemplifierar textkodningen. Enligt den gjorda textkodningen innehåller Grevenius recen-

sion följande värderingssatser:

- (1) (Pär Lagerkvists dramatik fascinerar som syn och ingivelse, knappast som bygge och broderi. Därför når den också högst i enaktsformen eller i en fristående akt som den andra i "Han som fick leva om sitt liv".) Det nu utkomna treaktsdramat "Konungen" förmår icke rubba detta intryck. Det flyter ut och blir för var akt allt fattigare på sceniskt gripbara moment.
- (2) (... dialogen), som är ledig ända till maner.
- (3) Vad som fångslar är tyngden och färgstyrkan över det assyriska sceneriet och det bärkraftiga i själva uppslaget.
- (4) (Pär Lagerkvist älskar att sitta med ett huckle över huvudet och tala i gåtor och gubbar.) Detta har sina risker, när det gäller ett helaftonsstycke.

Dessa satser har jag tolkat och kodat på följande sätt:

- (1) Dramat är fascinerande = verkningsfullhet.
- (2) Dialogen är ledig till maner = äkthet.
- (3a) Avsnitt har tyngd och färgstyrka = opreciserad egenskap.
- (3b) Uppslaget är bärkraftigt = opreciserad egenskap.
- (4) Författaren talar i gåtor och gubbar = klarhet.

Recensenten har alltså enligt denna kodning utnyttjat 4 av de 21 värdekategorierna.

7. BERÄKNINGEN AV VÄRDEKATEGORIERNAS RELIABILITET

I syfte att få en uppfattning om den grad av tillförlitlighet med vilken klassificeringen av värdekategorierna kunnat ske, har jag - alldeles som när det gällde textkategorierna - företagit två reliabilitetsprövningar. Den första syftade till att bestämma i vilken utsträckning samma kodare klassificerar på samma sätt vid två skilda tillfällen, dvs graden av intra-kodarreliabilitet, den andra avsåg att ge en uppfattning om skillnaden mellan olika kodares uppfattning av kategorierna, dvs graden av inter-kodarreliabilitet.

Vid denna prövning har jag använt samma 14 slumpvis utvalda recensioner som låg till grund för prövningen av form- och stoffkategoriernas reliabilitet. (Se avsnitt 5 av detta appendix.) Intra-kodarreliabiliteten har beräknats genom en jämförelse mellan dessa fjorton recensioner ingående i huvudmaterialet och samma recensioner kodade på nytt efter det att hela materialet gått igenom. Inter-kodarreliabiliteten har beräknats genom parvis jämförelse mellan sex kodares läsningar, dvs min egen första läsning och fem kontrollkodares. Som kontrollkodare har jag utnyttjat samma personer som välvilligt ställde sig till förfogande för det reliabilitetsprov som redovisats i avsnitt 5. Kontrollkodarna fick arbeta med de recensioner som han eller hon själv tidigare kodat med avseende på utformningen.

Eftersom antalet observationer vid de båda observationstillfällena (alternativt: för de två kodare som jämförs) inte nödvändigtvis är lika många, har reliabiliteten beräknats enligt formeln $\frac{2n}{N_1 + N_2}$, där n anger överensstämmande observationer och N_1

Tabell T3. Fördelningen av kodmarkeringarna för värdekategorierna vid två olika läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner. Läsningen vid tidpunkt t_1 har markerats med x, läsningen vid tidpunkt t_2 med o.

Förkortningar:

R = recensionens nummer enligt recensionsförteckningen, a = opreciserad egenskap, b = verkningsfullhet, c = originalitet, d = klassicitet, e = skönhet, f = verklighetstrohet, g = fantasifullhet, h = sensibilitet, i = klarhet, j = sammansatthet, k = äkthet, l = planmässighet, m = humor, n = allvar, p = koncentration, q = variationsrikedom, r = moraliskt tillfredsställande, s = religiöst tillfredsställande, u = annan estetisk egenskap, v = annan icke-estetisk egenskap.

R	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	p	q	r	s	t	u	v
1	x	x			x				x	x											
19	x	x	x		x	x															
64	x								x												
74	x	x	x																		
103																					
111	x																				
121	x	x																			
233																					
309	x																				
314																					
320	x																				
347	x																				
368																					
381	x																				

totala antalet observationer vid första observationstillfället (alternativt: för den ena av kodarna) och N_2 totala antalet observationer vid det andra observationstillfället (alternativt: för den andra av kodarna.) Resultatet av jämförelsen mellan mina båda läsningar har sammanförts i tabell T3. N_1 motsvaras här av markeringen x, N_2 av markeringen o och n således av en dubbelmarkering x. Intra-kodarreliabiliteten blir enligt ovan anförda formel 0,80. Detta värde gör emellertid inte full rättvisa åt den överensstämmelse som råder mellan de båda kodningarna. Som Karl Erik Rosengren påpekar i Sociological Aspects of the Literary System (s.154) tas ju vid denna beräkning ingen hänsyn till den överensstämmelse som ligger i att en kategori inte tas med vid något av de båda observationstillfällena.

En möjlighet att ta hänsyn även till denna överensstämmelse är naturligtvis att använda formeln $\frac{n}{N}$, varvid överensstämmande observation (n) definieras som en kategori som antingen markerats vid båda observationstillfällena eller inte markerats alls, dvs antalet dubbelmarkeringar (x) plus antalet tomma rutor. Totala antalet observationer (N) skulle på motsvarande sätt uppfattas som totala antalet möjliga observationer, dvs totala antalet kategorier multiplicerat med totala antalet recensioner ($21 \times 14 = 294$).

Tabell T4. Fördelningen av kodmarkeringarna för värdekategorierna vid sex kodares läsningar av fjorton slumpvis utvalda recensioner. Siffrorna anger hur många av kodarna som angivit en viss markering. Siffran 6 utvisar således att samtliga sex kodare ansett denna kategori ingå i recensionen.

Förkortningar enligt tabell T3.

R	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	p	q	r	s	t	u	v
1	6	5	3	1	5	1		4	1		4	3					3			1	2
19	5	6	6		5	6		4	2	1	1						2			2	1
64	5	1	2		5			4	6	2	3	5		1	2	1	1			2	
74	6	5	6		2	3	4	3	6		2	5	5					3		2	1
103	2	1			3	1		1			4	1		1			1				1
111	2				1				1	1							1				1
121	5	6			6	2	1	1	5							3	3			2	2
233	2	2	2		6			5			5				1			2			1
309	2	1		4	6	5				6	4	4	3							1	2
314	4	2			3	2												2	5		1
320	2	4			2				1		1				1					2	2
347	5	5	3		6	3	2			3					3		1		1	1	1
368	1																				
381	2	3			1					2											

Beräknas reliabiliteten på detta sätt får man naturligtvis ett betydligt högre värde, nämligen 0,92. Den invändning mot detta förfarande som genast inställer sig är emellertid den, att ett reliabilitetsvärde beräknat med denna formel ytterligare skulle komma att höjas om nya kategorier med ingen frekvens alls tillfogades schemat. Det rimligaste torde därför vara att ange reliabiliteten som ett medelvärde mellan dessa båda beräkningsmöjligheter, dvs som 0,86.

Inter-kodarreliabiliteten blir på motsvarande sätt 0,70. Medelvärdet av sex kodares läsningar parvis jämförda och med användande av formeln $\frac{2n}{N_1+N_2}$ är således 0,58 och enligt formeln $\frac{n}{N}$ lika med 0,82. Variationsvidden är i det första fallet 0,14 och ytterlighetsvärdena 0,53 respektive 0,67. Med det andra beräknings-sättet har variationsvidden krympt till 0,06, med ytterlighetsvärdena 0,80 respektive 0,86. I tabell T4 redovisas en sammanställning av samtliga sex kodarjämförelser. Man noterar här 14 fall av total enighet, dvs 6 markeringar i samma alternativ, och 18 fall av $\frac{5}{6}$ enighet. I 60 fall är minst hälften av kodarna eniga och för detta har utnyttjats 72 procent av det totala antalet markeringar.

Reliabiliteten: Ett ställningstagande som vid den kvantitativa undersökningen ofta överläts på läsaren är vad som i det aktuella fallet kan anses vara en acceptabel reliabilitet. Något för alla undersökningar gemensamt lägsta värde kan inte anföras. Budd, Thorpe och Donohew skriver i Content analysis of communications: "There is no level generally agreed upon. But forms of content analysis should not be summarily rejected if reliability seems low. Rather, they should be developed and refined if they seem worthwhile departures from established methods. Of course, in content analysis, as in measurement generally, reliability in one study should be compared with similar studies." (s.67)

Det enda något så när relevanta jämförelsematerialet till mina reliabilitetssiffror har jag hittat hos Alan Purves i Elements of writing about a literary work. Han anger där den reliabilitet med vilken hans kategorischema för analys av textkommentarer till skönlitteratur kan användas. Purves skriver: "We have found it best to have three independent readings of each paper and to record the code number of every statement on which at least two readers agree. In a pilot study with 300 essays by students aged thirteen and seventeen from the United States, Great Britain, Belgium, and Germany we found that two out of three readers agreed on close to 90 percent of the statements. All of the readers had bachelor's degrees (all but one in literature), three were in graduate school, and two had doctorates. Of the six readers, three - the present authors and Dr. Foshay - had worked on developing the elements; the others had four to six hours' training and two hours' practice. The readers never discussed the essays until after the scoring was over. Each team of three dealt with about 2,000 statements, and the two-way agreements ranged from 76 percent to 92 percent; the three-way agreements from 35 percent to 40 percent. Chance estimates for two-way agreements are about 4 percent, for three-way agreements .02 percent, so that our results were good." (s.47f)

Exakticiteten: Ett återkommande problem i undersökningen har varit, att den uppspaltnings som företagits i många fall lett till så små grupper, att de värden jag räknat fram blivit tämligen osäkra. Vid en enmansundersökning som det här varit fråga om, torde detta problem knappast gå att komma ifrån. Enda sättet att undvika det är ju att den totalpopulation som undersökningen utgår från är mycket stor.

Arbetsinsatsen: Det mest arbetskrävande momentet i den här aktuella undersökningen har varit själva kodningsarbetet. Detta torde generellt gälla om innehållsanalytiska studier av detta slag. Eftersom kodningsmomentet måste utföras manuellt är denna arbetsinsats, trots alla datorer, omöjligt att komma förbi. Däremot skulle givetvis användandet av en dator inneburi en icke föraktlig arbetsbesparing när det gällt tabellering och medelvärdesberäkningar.

I ett avseende skulle denna rapport sett något annorlunda ut om jag låtit dataprogramma mitt material. Istället för de tämligen omfångsrika spridningstabeller som nu upptar en stor del av tabell-appendix skulle jag använt standardavvikelsen som spridningsmått. Den primära anledningen till att jag valt att redovisa spridningen som jag gjort är alltså, att jag bedömt detta sätt som det minst arbetskrävande, frågan är väl emellertid om inte spridningstabeller är lättare att överblicka och mer talande än samma sak angiven som standardavvikelse, åtminstone för den statistiskt mindre vane läsaren.

Arbetsgången: Det jag under arbetets gång kommit att uppfatta som den kanske största nackdelen med den valda metodiken är bundenheten. Jag syftar först och främst på det faktum att jag på ett tidigt stadium tvingats lägga fast de kategorischema som jag använt och sedan haft mycket små möjligheter att göra några förändringar i dessa. Trots omfattande förberedande diskussioner och ett par mindre förundersökningar har jag ju inte undgått flera otympligheter. Det namnbyte som jag i avsnitt 4.2 låter kategorin genomarbetad genomgå kan ses som ett exempel på var gränsen går för i efterhand möjliga förändringar.

Med en kvantitativ metod binder man sig emellertid inte bara till ett vid ett visst tillfälle valt arbetsredskap utan också till vissa vid en ännu tidigare tidpunkt valda frågeställningar. Detta kan naturligtvis principiellt sägas gälla även om kvalitativt inriktade undersökningar, men i praktiken torde det med en icke-kvantitativ metodik vara enklare att i efterhand ändra eller modifiera en viss frågeställning utan att för den skull behöva riva upp och göra om det mesta av ett redan utfört arbete. Kvantitativt eller kvalitativt: Denna avhandling påbörjades i en situation då den litteraturvetenskapliga metoddebatten främst gällde för och emot kvantitativa undersökningar. En brist i denna debattsituation var utan tvivel att konkreta litteraturvetenskapliga undersökningar utförda med kvantitativ metodik i stor utsträckning saknades. Detta ledde till att diskussionen blev principiell och huvudsakligen kom att gälla vad debattörerna trodde vara möjligt eller omöjligt att åstadkomma med den aktuella arbetsmetoden. Mot denna bakgrund uppfattar jag personligen de metodologiska erfarenheter jag vunnit som minst lika viktiga som de rent empiriska iakttagelserna. Jag menar således, att min undersökning kan ses och diskuteras som ett exempel på vilka data som det med en enkel statistisk metod går att få fram, vilka problem som möter vid tolkningen av dessa data och ungefär vilken grad av reliabilitet som man kan förvänta sig.

Tabellappendix

Tabell Al. Undersökta tidningar med i undersökningen använda förkortningar. Årtalen anger mellan vilka år under tiden 1912 - 1964 som tidningen var dagligt utkommande med utgivningsort Stockholm. Årtalet 1912 inom parentes anger att tidningen börjat utkomma före detta år och årtalet 1964 inom parentes att tidningen fortsatt att utkomma efter detta år. Romersk siffra inom parentes anger förekomst av annan tidning med samma namn vid annan tidpunkt.

Aftonbladet (III), AB	(1912) - (1964)
Afton-Tidningen (II)	(1912) - 1920
Aftontidningen (III), AT	1942 - 1956
Arbetaren (IV), Arbn / Dagstidningen Arbetaren	1922 - 1957
Dagen (III)	(1912) - 1915
Dagen (IV)	1945 - (1964)
Dagens Nyheter, DN	(1912) - (1964)
Dagens Tidning, DT	1919 - 1921
Dagsposten	1941 - 1951
Den nya Politiken	1924 - 1925
Expressen, Expr	1944 - (1964)
Ny Dag	1930 - (1964)
Nya Dagligt Allehanda, NDA	(1912) - 1944
Politiken / Folkets Dagblad Politiken, FDP / Folkets Dagblad (I), FD	1917 - 1940
Folkets Dagblad (II)	1942 - 1945
Social-Demokraten, SocD / Morgon-Tidningen, MT	(1912) - 1958
Stockholms Dagblad, StD	(1912) - 1931 ^x
Stockholms-Tidningen, ST	(1912) - (1964)
Svenska Dagbladet, SvD	(1912) - (1964)
Svenska Morgonbladet, SvM / Morgonbladet	(1912) - 1958
Vårt land och folk	1919 - 1926

x) Stockholms Dagblad sammanslogs den 20.11 1931 med Stockholms-Tidningen som t o m 1943 utkom under namnet Stockholms-Tidningen Stockholms Dagblad.

Tabell A2. De undersökta recensienernas längd och textkategoriernas procentuella andel av recensionsomfånget. Recension markerad med x anger, att recensionen endast delvis behandlar Lagerkvist och att summorna enbart hänför sig till Lagerkvist-delen. Beträffande teaterrecensionerna gäller att längd och kategoriandel anges såväl för hela recensionen som för pjäs-delen.

R = recensienens nummer enligt recensitionsförteckningen, L = recensienens längd i ord, u = utformning, r = referat, c = citat, l = läsupplevelse, v = värdering, s = självbiografiskt, f = faktiskt sakförhållande, g = generalisering, ö = övrigt.

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text				
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v	ö
1	231				18	27	46										4				5
2	245	9	34	18	12	12													15		
3	882	2	6	21	54												2	10	2		2
4	121		100																		
5ab	2 849	1	29	11	12	1															
6a	2 448			8	6	5	2					1			2	1					
7	1 115		19	7	9	13															
8	1 146	3	27	1	13	8		4	1	3	2	7									
10b	962		18		11	3															
11	434	1		26	16	19													33		12
13	654		5	29	4	20											2	12	44		16
14	1 438	2		11	7	15												<1	32		2
15	601		6	30	9	21											8	9	7		6
16	592		53	17	6	24											4	8	12		25
17x	1 080		40	9	21	8		14	18	12	8	2					4	2	15		12
19	567		29		16	51										1	3	11	10		17
20	626		2	8	51	22		4	14	1						3	3	4	3		
22	456		2		41	31											5	4	9		
23	288		25		49	26															
24	542		1		50	24													2		
25	1 022	2	15	4	40	12															
28x	370		1	31	48	10											2	8			3
29x	258		4	37	41	13															
30	752		20	13	39	2															
31	517		28	16	33	24			1	13	4						1	6			
32	845	1	8	6	26	10		5	31	1											
33	1 128		16		20	8											5	1	3		
													1		2		5	1	9		

R	L	recenserad text						andra texter						andra författare						icke-text					
		u	r	c	l	v		u	r	c	l	v		u	r	c	l	v		s	f	g	v		ö
		1	50	13	20	4																			
35ab	2 870	1	50	13	20	4																			
36	1 018	<1	17	1	22	14																			
37x	698	1	3	40	34																				
39	1 593	1	28	21	34	9																			
40	637	1	11	12	39	23																			
42	1 442	1	11	13	45	22																			
43	547	3	3	38	24																				
44	992	3	23	17	46	12																			
45	1 551	<1	21	28	14	3																			
46	1 461	<1	39	14	12	9																			
47	1 174	1	16	1	47	23																			
48	749	29	11	33	8																				
49	779	35	7	55	19																				
50	390	9	7	55	19																				
51	450	17	6	56	11																				
55	1 550	6																							
56b	1 819	7	37	30	19																				
57	339		31	10	37																				
58x	289		23	52	2																				
59	853	1	32	33	23																				
60x	433	2	12	16	12																				
63x	554		4	19	33	30																			
64x	549		9	48	2																				
65x	301		26	7	38	13																			
66	791		6	5	62	14																			
67	425		47	31																					
68	585		1	45	10	24																			
70	716	1	16	4	38	31																			
74	502	2	17	2	47	21																			
77	1 375		37	3	37	24																			
79x	244	8	16	11	32	4																			
80x	122				68	21																			
81	804				32	7																			
82	698				65	7																			
85x	426		6		62	14																			

112

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text				
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v	
86	611	10	2	29	22		5		13	7							7	7			
88	595	22	13	31	26				4									4			
89	621	37	3	44	5				7									4			
91	1 434	2	9	45	31	5			9												
93	635	1		24	58	9			4								2	2	1	1	
94	809			27	38	18			16												
96x	577			28	33	20			13	2								5			
97x	453		14	37	22	12			15	4											
101	1 012	2	29	23	18				15	4											
102	1 076		7	25	4		4		2	40	14						2	2	8	2	
103	966			28	24	4					1							3	2	1	
105	1 070		9	8	56	14					6							4			
106	106		5	41	29	4			3									1	15	1	
107	789		10	3	61	17			3	3							2	3	4		
110	696		11	19	24	6			3	5	21	10					1	3			
111x	209		48	23	15												9	4			
113	839		30	3	16															51	
	(413)		(62)	(6)	(32)																
114	364			40	11																
	(221)			(67)	(18)												2	7		39	
115	915		16	41	5												(3)	(12)			
	(577)		(25)	(65)	(8)													2			
116	873		26	15	10													(3)			
	(547)		(41)	(23)	(16)													2			
118	1 292		8	32	14				1									(4)			
	(784)		(13)	(53)	(23)				2												
119	871		12	4	24	18			(3)	(5)							2			39	
	(551)		(18)	(6)	(38)	(29)			2								(3)				
120	969		11	2	11				(2)								1			37	
	(601)		(18)	(4)	(18)				14	2							(2)				
121	805			1	15	20			(23)	(3)								7		38	
	(508)		(6)	(2)	(24)	(32)											3	(12)			
122	1 228		1	20	11	26											3	1	20	37	
	(710)		(1)	(35)	(19)	(45)											(4)	(1)	(32)	42	
123	1 018		14	20	24	8			9	19	4						1		1		

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text				
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v	ö
126	820	37	<1	47	16																
127x	994	2	13	10	20	22															
129	718	17	20	30	18																
130x	680	33	4	27	17																
133	555	19	5	30	26																
134	455	8		37	23																
136	419	1	5	22	22	35															
137	682	3	21	69	7																
138	644	17	9	30	19																
140	511	12	18	39	11																
141	1 170	15	16	48	13																
142	779	2	24	12	36	27															
144x	401	18	5	64	5																
145x	260	5	17	34	43																
147	786	19	1	55	21																
149	885	22	2	52	19																
150	1 497		15	39	32																
152	224	3	9	38	30	4															
154	1 347	13	18	40	18																
155	1 415		23	37	27																
156	1 133		11	48	8																
158	731		21	32	33																
160	2 227		15	54	1																
161	230	22	6	39	4																
163	126			68	33																
164	797	1	50	1	19	12															
165	1 122	32	42	23																	
166	294	34	18	34	9																
170	700	51	16	20	13																
172	620	<1	6	17	30																
173	1 199	21	2	45	10																
174	1 600	2	14	45	6																
175	548	9	42	36	2																
176	857		6	43	26																
178	1 013	16	10	60	11																

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text				
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v	
180	784		3		25	18		3	1	21				3			3		24		
182	1 040		2	41	25	3											1	19	5	3	
184	142				48	23												16	13		
185	650			9	45	7					17							10			
190	719		1	34	9	19	21			3								8		12	
192	865		25	9	20	14															
193	599	1	48	2	22	9				10	1			4	1	3	4	1	7	11	
194	931		19	7	22	3													6		
195	508				34	16				16									7	42	
196	901		20	2	41	11				6	5					4			13	16	
197	822		10	24	31	18				3						1			12		
198	396	1	18	26	21	5		4	1	10	2						2	5	7		
199	810		26	7	56	9												5	8		
201	471		44	9	46												3				
204	980		8	3	50	23		2		12	1		1						2		
205	1 139		24	5	38	17															
207	1 119	<1	27	2	30	12				1	1			3			3	5	8		
208	454		10		36	9				5	4						3	5	10	7	
210	65				32	32														4	
211	751			29	41	1			2	22									35		
213	453			22	37	15				27											
215	854		6	20	29	20				20					1						
216*	182			19	21	20					15								3		
217	701			23	44	13				9				7					25		
218	795			15	24	24				6	8						2	4	6		
221	711	1		17	31	17	4			11	15	5					2	2			
222	921			13	45	8				16	2			2	2		8	3			
224	881		42	1	51	6														2	
225	869		5	14	69	6				4								3			
226	1 080		9	7	65	16											1				
228*	717		16	9	55	9				9								2			
229	812		28	4	18	10				10	1				1			4	24		
231	600		10	3	50	13				15								3			
233*	554		10	18	37	9											4		22		
234	1 121		19	2	49	8											5		13	4	

R	L	recenserad text						andra texter						andra författare						icke-text					
		u	r	c	l	v		u	r	c	l	v		u	r	c	l	v		s	f	g	v		ö
236	552		6	3	15	8					4	12			5		4		16	6	17			5	
237	1 114		6	24	55	8															2			5	
238	1 303	1		26	14	21					25	6							7	<1					
239	778		2	30	39	26													1		2				
243	1 343	2		24	36	7					22	2					4	1	<1	1				1	
245	1 206			24	20	27		1			24	3					<1			1					
246	1 789	4		14	46	23					6	2							1	1	4				
248	733		8		17	12																		63	
	(268)		(22)		(46)	(31)																			
249	505		42	12	10						5	3									5			24	
	(386)		(55)		(16)	(13)					(6)	(4)									(7)				
250	1 385		12	6	33	14						2												33	
	(927)		(18)	(9)	(49)	(21)						(3)													
251	955		18	5	32	10																		35	
	(620)		(28)	(7)	(50)	(15)																			
252	413		14	2	27	5					10													39	
	(253)		(23)	(4)	(44)	(8)					(17)														
253	749		22	2	29	9																			
	(464)		(35)	(3)	(47)	(15)																		38	
254	788		1 13	28	9						1														
	(453)	(2)	(23)	(49)	(16)						(2)														
255	1 196		16	1	35	6																			
	(716)		(27)	(1)	(58)	(10)																			
259	960		1	43	33	14																		43	
260	918	1	7	22	26	7					7	11							4	4	5			2	
261	437			26	48	13					3	3							7					2	
263	810		19	44	25						6	2							2		2				
264*	594		27	39	20						2								7	2	3				
	264*																								
268	792		13	32	29						9	4							2	2	5	4		3	
269	772		11	36	7						13	12	1				1		1	1	9	4		6	
271(a)	888	2	4	22	49	6					10	7							2						
272	746		23	40	8						21	2													
273	861	1	18	4	63	5		5			8													2	
274	1 744	<1	4	2	72	7					5								2	2	3			3	

Tabell A2, forts.

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text					ö
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v		
275	975	15	2	32	16					3	3						15	5			10	
276	962	3		81	3													1	8			
277	598	26	2	51	6					5	1						9	1				
	1 058	22	1	48	4												2	1	1		21	
281	1 396	23	1	63	7					3								1				
285	582	34	1	38	13												4	7	4			
	1 065	37	3	50	7												1	1				
287	805	2		57	12												3	9			3	
288	879	14		37	18					3	6				5		15	2	1		12	
289x	476	40	2	27	8																	
291	998	20		57	8					3	9						4	4	2			
292	686	11		55	15												2	4			5	
294	1 112	1	5	3	53	22			2	1											3	
296	567	4	32	25	28	7															12	
297	469	32		19	38																5	
298	840	1	31	5	47	10			5												3	
299	472	3	34	23	28	8																
300	842	42	3	48	6																	
301	396	9	4	74	10					4												
302	806	2	18	2	54	6			1	3							2	6				
303	1 114	28		37	1												4	18				
306	604	31	11	41	13						1							12	3	1		
307	1 074	32	9	21	15					1	2							1	11	3		
308	1 482	13		51	18												6	3				
309	1 024	53	1	35	5			3		3								1				
310	919	37	1	42	4													3				
314	1 462	20	6	5	6				4	9	6	2					6	4	3		7	
315	1 362		<1	12	29												4	4				
316	989			24						2								5			70	
	(302)			(77)						(8)								(15)				
317	806		2	7	9					7	4						2	1	2		66	
	(278)		(5)	(19)	(27)					(21)	(12)						(7)	(3)	(7)			
318	984			16	4					7	1						2			2	68	
	(311)			(51)	(12)					(24)	(2)						(6)	(6)	(6)			
319	810			5	3												4	15	3	(6)	70	
	(241)			(16)	(11)												(12)	(52)	(9)			

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text					ö
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v		
320	1 903 (862)	(1)	(1)		30 (66)	1 (2)				2 (4)								5 (10)	7 (14)	1 (2)	55	
322	908 (454)		3 (7)		30 (61)	6 (13)				1 (2)	2 (4)								1 (2)		50	
323	546 (219)				15 (38)	24 (59)															60	
324	1 115 (200)	1 (6)	5 (26)	<1 (1)	8 (43)	1 (8)												2 (13)		1 (2)	82	
325	1 260 (423)					24 (70)	9 (26)												1 (3)		66	
329	1 178		16		5 (3)	9				1 (34)	1 (4)							1				
330	1 273				27 (25)	49 (37)	10 (13)			2 (6)	<1							1	1	4		
331	1 111				25 (2)	37 (29)	13 (11)			7								2	2	12		
332	840		2		29 (5)	30 (22)	11 (46)											14	3	7		
333	1 726		5		22 (11)	46 (27)	3			5	1							1	2	13		
334	1 574		11		27 (21)	30 (16)	20 (37)			1	<1							5		3	2	
336	1 277		21		16 (17)	37 (22)	7 (56)			4	6								1	7	<1	
337	976		17		22 (7)	56 (34)	1			5												
340	771		7		16 (24)	34 (61)	26 (14)															
342	442				24 (35)	61 (12)	14 (11)											13		5		
345	1 154		35		12 (3)	28 (68)	4 (4)											2	4	10		
347	976	1	3		<1 (10)	68 (2)	7 (47)				1							1		4		
347	1 434		10		2 (40)	47 (6)	7 (41)											3	4	1		
350	1 159		40		6 (32)	41 (4)	7 (50)			6								1				
351	1 107	1	32		4 (14)	50 (6)	9 (64)											1				
352	1 054		14		6 (14)	64 (7)	2 (3)											1	1			
353	1 191		14		7 (21)	61 (12)	4 (44)											1	<1		2	
356	624	2	21		12 (51)	44 (5)	7 (5)											2	6	2		
358	1 375	1	17		5 (27)	44 (14)	5 (4)			1								4				
359	642		5		74 (31)	5 (3)	5 (4)											1	3			
362	866	2	27		14 (16)	31 (5)	4 (9)											2	4	2		
363	1 477	1	16		5 (7)	56 (24)	9 (36)			6								1	1			
367	481		7		24 (21)	36 (10)	4			2								2	4	11		
368	834	1	21		10 (12)	37 (7)				4								6	4	7		
369	747		12		7 (25)	59 (45)	2 (3)			4								2	4			
371	1 275		25			45 (3)				3								2				

Tabell A2, forts.

R	L	recenserad text					andra texter					andra författare					icke-text				
		u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	u	r	c	l	v	s	f	g	v	ö
374	1 017		27	16	43	6		1		5	2						1	5			
375	1 032	2	15	9	26	10	2	3		23	4						4			1	
378	440		14	12	43	17				8	2						2				
380	812		39		23	4		12		20							6	1			1
381	793		9		39	1		4	14	22	2							2			
383	432		26	11	38	9				14								1			
384	1 939	2	27	7	20	1		11	6	26	1						1		1		
386	727		39	1	17	12				19	7						1	4			
387	1 197		12	9	44	9		2		17								5			2

Tabell A3. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av olika längd. M = medelvärde för hela materialet enligt tabell 2:1.

textkategori	recensionslängd i ord				M
	65- 500 (n = 30)	501-1000 (n = 103)	1001-1500 (n = 58)	1501-2227 (n = 10)	
EN RECENSERADE TEXTEN					
Utformning	1	<1	<1	<1	<1 %
Innehåll					
Referat	16	16	16	9	16
Citat	12	11	10	13	11
Läsupplevelse	37	39	38	41	38
Värdering	17	14	11	9	14
ANDRA TEXTER AV DEN RE- CENSERADE FÖRFATTAREN					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	<1	1	1	3	1
Citat	<1	1	1	2	1
Läsupplevelse	4	6	8	8	6
Värdering	2	2	2	2	2
TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	<1	<1	<1	<1	<1
Citat	<1	<1	1	<1	<1
Läsupplevelse	<1	<1	1	2	1
Värdering	<1	<1	<1	1	<1
JÄLVBIOGRAFISKT	1	2	2	2	2
ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF					
Sakförhållande	4	2	2	4	3
Generalisering	5	4	4	4	4
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1
VRIGT	1	1	2	1	1

Tabell A4. Antal recensioner av olika längd med visst stoffomfång.
Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
A. <u>RECENSIONSLÄNGD 65-500</u> (n = 30)				
<1	0	16 (53)	27 (90)	6 (20)
1-10	0	8 (27)	3 (10)	13 (43)
11-20	0	4 (13)	0	6 (20)
21-30	0	2 (7)	0	3 (10)
31-40	0	0	0	2 (7)
41-50	0	0	0	0
51-60	1 (3)	0	0	0
61-70	4 (13)	0	0	0
71-80	5 (17)	0	0	0
81-90	10 (33)	0	0	0
91-100	10 (33)	0	0	0
B. <u>RECENSIONSLÄNGD 501-1000</u> (n = 103)				
<1	0	26 (25)	72 (70)	19 (18)
1-10	0	38 (37)	27 (26)	50 (49)
11-20	0	26 (25)	4 (4)	24 (23)
21-30	0	8 (8)	0	7 (7)
31-40	1 (1)	4 (4)	0	2 (2)
41-50	3 (3)	1 (1)	0	1 (1)
51-60	7 (7)	0	0	0
61-70	15 (15)	0	0	0
71-80	20 (19)	0	0	0
81-90	30 (29)	0	0	0
91-100	27 (26)	0	0	0
C. <u>RECENSIONSLÄNGD 1001-1500</u> (n = 58)				
<1	0	13 (22)	34 (59)	4 (7)
1-10	0	21 (36)	22 (38)	39 (67)
11-20	0	11 (19)	0	9 (16)
21-30	0	5 (9)	2 (3)	4 (7)
31-40	3 (5)	5 (9)	0	1 (2)
41-50	2 (3)	1 (2)	0	1 (2)
51-60	3 (5)	2 (3)	0	0
61-70	9 (16)	0	0	0
71-80	15 (26)	0	0	0
81-90	14 (24)	0	0	0
91-100	12 (21)	0	0	0

Tabell A4, forts.

Infång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
. RECENSIONSLÄNGD 1501-2227 (n = 10)				
<1	0	2 (20)	6 (60)	0
1-10	0	6 (60)	3 (30)	6 (60)
1-20	1 (10)	0	1 (10)	3 (30)
1-30	0	0	0	1 (10)
1-40	0	0	0	0
1-50	0	1 (10)	0	0
1-60	1 (10)	0	0	0
1-70	2 (20)	1 (10)	0	0
1-80	1 (10)	0	0	0
1-90	4 (40)	0	0	0
1-100	1 (10)	0	0	0

Tabell A5. Antal recensioner av olika längd med visst formomfång.
Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. RECENSIONSLÄNGD 65-500 (n = 30)				
<1	24 (80)	3 (10)	1 (3)	2 (7)
1-10	6 (20)	3 (10)	0	7 (23)
11-20	0	4 (13)	3 (10)	11 (37)
21-30	0	8 (27)	5 (17)	3 (10)
31-40	0	3 (10)	5 (17)	6 (20)
41-50	0	4 (13)	6 (20)	1 (3)
51-60	0	4 (13)	4 (13)	0
61-70	0	0	5 (17)	0
71-80	0	0	1 (3)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	1 (3)	0	0
B. RECENSIONSLÄNGD 501-1000 (n = 103)				
<1	77 (75)	1 (1)	0	1 (1)
1-10	26 (25)	11 (11)	2 (2)	37 (36)
11-20	0	18 (17)	5 (5)	33 (32)
21-30	0	28 (27)	11 (11)	26 (25)
31-40	0	24 (23)	22 (21)	5 (5)
41-50	0	13 (13)	24 (23)	0
51-60	0	6 (6)	21 (21)	1 (1)
61-70	0	2 (2)	10 (10)	0
71-80	0	0	4 (4)	0
81-90	0	0	4 (4)	0
91-100	0	0	0	0
C. RECENSIONSLÄNGD 1001-1500 (n = 58)				
<1	44 (76)	0	0	0
1-10	14 (24)	0	1 (2)	28 (48)
11-20	0	16 (28)	4 (7)	17 (29)
21-30	0	22 (38)	5 (9)	12 (21)
31-40	0	7 (12)	8 (14)	1 (2)
41-50	0	9 (16)	15 (26)	0
51-60	0	4 (7)	14 (24)	0
61-70	0	0	9 (16)	0
71-80	0	0	2 (3)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A5, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
D. RECENSIONSLÄNGD 1501-2227 (n = 10)				
<1	9 (90)	0	0	0
1-10	1 (10)	1 (10)	0	5 (50)
1-20	0	3 (30)	0	4 (40)
1-30	0	3 (30)	1 (10)	1 (10)
1-40	0	0	2 (20)	0
1-50	0	2 (20)	1 (10)	0
1-60	0	1 (10)	4 (40)	0
1-70	0	0	0	0
1-80	0	0	2 (20)	0
1-90	0	0	0	0
1-100	0	0	0	0

Tabell A6. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av böcker tillhörande olika genrer. M = medelvärdet för hela materialet enligt tabell 2:1.

textkategori	genre				
	lyrik (n=51)	dramatik (n=70)	b.prosa (n=94)	i-b.prosa (n=25)	flera (n=16)
DEN RECENSERADE TEXTEN					
Utformning	<1	<1	<1	<1	1
Innehåll					
Referat	3	19	21	13	12
Citat	24	5	6	14	15
Läsupplevelse	36	42	40	31	27
Värdering	16	16	13	8	15
ANDRA TEXTER AV DEN RECENSERADE FÖRFATTAREN					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	<1	<1	1	<1	2
Citat	1	1	1	1	2
Läsupplevelse	9	5	7	4	4
Värdering	2	1	1	3	3
TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	<1	<1	<1	<1	<1
Citat	<1	1	<1	1	<1
Läsupplevelse	1	1	1	2	2
Värdering	<1	<1	<1	<1	1
SJÄLVBIOGRAFISKT	2	2	2	4	1
ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF					
Sakförhållande	1	1	3	5	3
Generalisering	3	4	3	11	8
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1
ÖVRIGT	1	1	1	4	4

Tabell A7. Antal recensioner med visst stoffomfång av böcker tillhörande olika genrer. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
A. LYRIK (n = 51)				
<1	0	7 (14)	40 (78)	8 (16)
1-10	0	20 (39)	10 (20)	29 (57)
11-20	0	14 (27)	1 (2)	12 (24)
21-30	0	7 (14)	0	2 (3)
31-40	0	3 (6)	0	0
41-50	1 (2)	0	0	0
51-60	2 (4)	0	0	0
61-70	8 (16)	0	0	0
71-80	12 (24)	0	0	0
81-90	19 (37)	0	0	0
91-100	9 (18)	0	0	0
B. DRAMATIK (n = 70)				
<1	0	29 (41)	49 (70)	14 (20)
1-10	0	27 (39)	17 (24)	34 (49)
11-20	0	6 (9)	3 (4)	16 (23)
21-30	1 (1)	2 (3)	1 (1)	2 (3)
31-40	1 (1)	4 (6)	0	3 (4)
41-50	1 (1)	2 (3)	0	0
51-60	6 (9)	0	0	0
61-70	6 (9)	0	0	1 (1)
71-80	9 (13)	0	0	0
81-90	18 (27)	0	0	0
91-100	28 (40)	0	0	0
C. BERÄTTANDE PROSA (n = 94)				
<1	0	27 (29)	68 (72)	16 (17)
1-10	1 (1)	30 (32)	22 (23)	56 (60)
11-20	0	23 (24)	2 (2)	16 (17)
21-30	0	9 (10)	2 (2)	5 (5)
31-40	1 (1)	2 (2)	0	0
41-50	2 (2)	2 (2)	0	1 (1)
51-60	2 (2)	0	0	0
61-70	13 (14)	0	0	0
71-80	21 (22)	0	0	0
81-90	31 (33)	1 (1)	0	0
91-100	23 (24)	0	0	0

Tabell A7, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
<u>D. ICKE-BERÄTTANDE PROSA (n = 25)</u>				
<1	0	13 (52)	12 (48)	1 (4)
1-10	0	6 (24)	11 (44)	7 (28)
11-20	0	3 (12)	2 (8)	5 (20)
21-30	1 (4)	1 (4)	0	7 (28)
31-40	3 (12)	1 (4)	0	3 (12)
41-50	2 (8)	0	0	1 (4)
51-60	4 (16)	1 (4)	0	1 (4)
61-70	2 (8)	0	0	0
71-80	6 (24)	0	0	0
81-90	4 (16)	0	0	0
91-100	3 (12)	0	0	0
<u>E. FLERA GENRER BLANDADE (n = 16)</u>				
<1	0	5 (31)	6 (38)	1 (6)
1-10	0	8 (50)	8 (50)	7 (44)
11-20	1 (6)	1 (6)	2 (13)	4 (25)
21-30	0	0	0	3 (19)
31-40	1 (6)	0	0	1 (6)
41-50	0	0	0	0
51-60	2 (13)	1 (6)	0	0
61-70	5 (31)	1 (6)	0	0
71-80	1 (6)	0	0	0
81-90	3 (19)	0	0	0
91-100	3 (19)	0	0	0

Tabell A8. Antal recensioner med visst formomfång av böcker tillhörande olika genrer. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. <u>LYRIK</u> (n = 51)				
<1	40 (78)	0	0	0
1-10	11 (22)	0	0	14 (27)
11-20	0	8 (16)	1 (2)	19 (37)
21-30	0	26 (51)	6 (12)	12 (24)
31-40	0	9 (18)	13 (25)	5 (10)
41-50	0	6 (12)	14 (27)	1 (2)
51-60	0	2 (4)	10 (20)	0
61-70	0	0	6 (12)	0
71-80	0	0	1 (2)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
B. <u>DRAMATIK</u> (n = 70)				
<1	58 (83)	7 (10)	0	2 (3)
1-10	12 (17)	7 (10)	1 (1)	18 (26)
11-20	0	15 (21)	3 (4)	25 (36)
21-30	0	14 (20)	6 (9)	15 (21)
31-40	0	14 (20)	15 (21)	6 (9)
41-50	0	7 (10)	15 (21)	3 (4)
51-60	0	5 (7)	13 (19)	1 (1)
61-70	0	1 (1)	11 (16)	0
71-80	0	0	4 (6)	0
81-90	0	0	2 (3)	0
91-100	0	0	0	0
C. <u>BERÄTTANDE PROSA</u> (n = 94)				
<1	72 (77)	3 (3)	0	1 (1)
1-10	22 (23)	10 (11)	1 (1)	47 (50)
11-20	0	14 (15)	7 (7)	23 (24)
21-30	0	27 (29)	8 (9)	16 (17)
31-40	0	14 (15)	15 (16)	5 (5)
41-50	0	14 (15)	21 (22)	1 (1)
51-60	0	10 (11)	19 (20)	1 (1)
61-70	0	2 (2)	14 (15)	0
71-80	0	0	5 (5)	0
81-90	0	0	4 (4)	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A8, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
D. <u>ICKE-BERÄTTANDE PROSA</u> (n = 25)				
<1	22 (88)	1 (4)	1 (4)	1 (4)
1-10	3 (12)	3 (12)	2 (8)	10 (40)
11-20	0	6 (24)	2 (8)	11 (44)
21-30	0	7 (28)	5 (20)	3 (12)
31-40	0	2 (8)	3 (15)	0
41-50	0	4 (16)	6 (24)	0
51-60	0	1 (4)	4 (16)	0
61-70	0	0	2 (8)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	1 (4)	0	0
E. <u>FLERA GENRER BLANDADE</u> (n = 16)				
<1	7 (44)	0	0	0
1-10	9 (56)	2 (13)	1 (6)	3 (19)
11-20	0	2 (13)	3 (19)	4 (25)
21-30	0	4 (25)	3 (19)	8 (50)
31-40	0	4 (25)	5 (31)	0
41-50	0	3 (19)	3 (19)	1 (6)
51-60	0	0	0	0
61-70	0	1 (6)	0	0
71-80	0	0	1 (6)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A9. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av böcker med olika tillkomsttid. M = medelvärde för hela materialet enligt tabell 2:1.

textkategori	tidsperiod						M
	10-tal (n=16)	20-tal (n=44)	30-tal (n=58)	40-tal (n=42)	50-tal (n=37)	60-tal (n=18)	
DEN RECENSERADE TEXTEN							
Utformning	1	<1	<1	1	<1	1	<1
Innehåll							
Referat	17	15	16	16	15	20	16
Citat	11	11	11	10	8	8	11
Läsupplevelse	33	36	38	43	45	40	38
Värdering	20	18	16	14	11	6	14
ANDRA TEXTER AV DEN RE- CENSERADE FÖRFATTAREN							
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll							
Referat	<1	<1	<1	<1	<1	3	1
Citat	1	1	<1	1	1	1	1
Läsupplevelse	8	8	5	5	6	15	6
Värdering	3	1	2	2	1	1	2
TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE							
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll							
Referat	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Citat	<1	<1	<1	<1	1	<1	<1
Läsupplevelse	<1	1	<1	<1	1	<1	1
Värdering	<1	<1	<1	<1	1	<1	<1
SJÄLVBIOGRAFISKT	1	2	2	2	4	2	2
ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF							
Sakförhållande	2	2	3	2	3	2	3
Generalisering	3	3	5	2	2	1	4
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
ÖVRIGT	1	1	1	2	<1	<1	1

Tabell A10. Antal recensioner med visst stoffomfång av böcker med olika tillkomsttid. Värdena inom parentes anger andel i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-lit stoff
A. 10-TAL (n = 16)				
<1	0	6 (38)	14 (88)	6 (38)
1-10	0	3 (19)	2 (13)	7 (44)
11-20	0	5 (31)	0	3 (19)
21-30	0	0	0	0
31-40	0	2 (13)	0	0
41-50	1 (6)	0	0	0
51-60	1 (6)	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	5 (31)	0	0	0
81-90	3 (19)	0	0	0
91-100	6 (38)	0	0	0
B. 20-TAL (n = 44)				
<1	0	12 (27)	31 (70)	9 (20)
1-10	1 (2)	17 (39)	10 (23)	27 (61)
11-20	0	8 (18)	2 (5)	5 (11)
21-30	0	4 (9)	1 (2)	2 (5)
31-40	1 (2)	1 (2)	0	1 (2)
41-50	1 (2)	1 (2)	0	0
51-60	1 (2)	0	0	0
61-70	4 (9)	0	0	0
71-80	6 (14)	0	0	0
81-90	18 (41)	1 (2)	0	0
91-100	12 (27)	0	0	0
C. 30-TAL (n = 58)				
<1	0	21 (36)	42 (72)	11 (19)
1-10	0	16 (28)	15 (26)	24 (41)
11-20	0	16 (28)	1 (2)	16 (28)
21-30	0	4 (7)	0	4 (7)
31-40	0	1 (2)	0	2 (3)
41-50	1 (2)	0	0	1 (2)
51-60	4 (7)	0	0	0
61-70	9 (16)	0	0	0
71-80	13 (22)	0	0	0
81-90	14 (24)	0	0	0
91-100	17 (29)	0	0	0

Tabell A10, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
D. <u>40-TAL</u> (n = 42)				
<1	0	13 (31)	33 (79)	6 (14)
1-10	0	20 (48)	9 (21)	27 (64)
11-20	0	3 (7)	0	9 (21)
21-30	0	5 (12)	0	0
31-40	0	1 (2)	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	1 (2)	0	0	0
61-70	5 (12)	0	0	0
71-80	6 (14)	0	0	0
81-90	16 (38)	0	0	0
91-100	14 (33)	0	0	0
E. <u>50-TAL</u> (n = 37)				
<1	0	11 (30)	22 (59)	4 (11)
1-10	0	16 (43)	10 (27)	20 (54)
11-20	0	4 (11)	3 (8)	10 (27)
21-30	1 (3)	3 (8)	2 (5)	2 (5)
31-40	1 (3)	2 (5)	0	0
41-50	0	1 (3)	0	0
51-60	2 (5)	0	0	0
61-70	5 (14)	0	0	1 (3)
71-80	6 (16)	0	0	0
81-90	12 (32)	0	0	0
91-100	10 (27)	0	0	0
F. <u>60-TAL</u> (n = 18)				
<1	0	0	15 (83)	2 (11)
1-10	0	5 (28)	3 (17)	14 (78)
11-20	0	7 (39)	0	1 (6)
21-30	0	2 (11)	0	1 (6)
31-40	0	2 (11)	0	0
41-50	1 (6)	2 (11)	0	0
51-60	1 (6)	0	0	0
61-70	4 (22)	0	0	0
71-80	6 (33)	0	0	0
81-90	5 (28)	0	0	0
91-100	1 (6)	0	0	0

Tabell All. Antal recensioner med visst formomfång av böcker med olika tillkomsttid. Värdena inom parentes anger andel i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. <u>10-TAL</u> (n = 16)				
<1	13 (81)	0	0	0
1-10	3 (19)	3 (19)	1 (6)	2 (13)
11-20	0	4 (25)	2 (13)	5 (31)
21-30	0	2 (13)	1 (6)	6 (38)
31-40	0	2 (13)	2 (13)	1 (6)
41-50	0	2 (13)	4 (25)	1 (6)
51-60	0	2 (13)	6 (38)	1 (6)
61-70	0	1 (6)	0	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
B. <u>20-TAL</u> (n = 44)				
<1	34 (77)	2 (5)	0	0
1-10	10 (23)	5 (11)	1 (2)	11 (25)
11-20	0	8 (18)	3 (7)	14 (32)
21-30	0	10 (23)	3 (7)	13 (30)
31-40	0	8 (18)	13 (30)	4 (9)
41-50	0	5 (11)	8 (18)	2 (5)
51-60	0	5 (11)	6 (14)	0
61-70	0	1 (2)	7 (16)	0
71-80	0	0	1 (2)	0
81-90	0	0	2 (5)	0
91-100	0	0	0	0
C. <u>30-TAL</u> (n = 58)				
<1	50 (86)	3 (5)	0	1 (2)
1-10	8 (14)	2 (3)	0	15 (26)
11-20	0	10 (17)	3 (5)	21 (36)
21-30	0	20 (34)	9 (16)	12 (21)
31-40	0	13 (22)	15 (26)	8 (14)
41-50	0	6 (10)	12 (21)	1 (2)
51-60	0	3 (5)	8 (14)	0
61-70	0	1 (2)	10 (17)	0
71-80	0	0	1 (2)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell All, forts.

omfång i %	formkategori			
	utförning	innehåll	läsning	värdering
D. <u>40-TAL</u> (n = 42)				
<1	30 (71)	0	0	0
1-10	12 (29)	2 (5)	0	17 (49)
11-20	0	9 (21)	1 (2)	14 (33)
21-30	0	19 (45)	3 (7)	8 (19)
31-40	0	5 (12)	8 (19)	3 (7)
41-50	0	4 (10)	12 (29)	0
51-60	0	3 (7)	12 (29)	0
61-70	0	0	3 (7)	0
71-80	0	0	2 (5)	0
81-90	0	0	1 (2)	0
91-100	0	0	0	0
E. <u>50-TAL</u> (n = 37)				
<1	32 (86)	5 (14)	0	1
1-10	5 (14)	4 (11)	0	20 (54)
11-20	0	5 (14)	2 (5)	10 (27)
21-30	0	9 (24)	4 (11)	4 (11)
31-40	0	4 (11)	4 (11)	0
41-50	0	8 (22)	7 (19)	1 (3)
51-60	0	2 (5)	6 (16)	1 (3)
61-70	0	0	7 (19)	0
71-80	0	0	5 (14)	0
81-90	0	0	2 (5)	0
91-100	0	0	0	0
F. <u>60-TAL</u> (n = 18)				
<1	11 (61)	0	0	1 (6)
1-10	7 (39)	1 (6)	0	14 (78)
11-20	0	1 (6)	0	3 (17)
21-30	0	7 (39)	0	0
31-40	0	5 (28)	1 (6)	0
41-50	0	2 (11)	7 (39)	0
51-60	0	2 (11)	4 (22)	0
61-70	0	0	4 (22)	0
71-80	0	0	1 (6)	0
81-90	0	0	1 (6)	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A12. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av fem namngivna Lagerkvist-böcker. M = medelvärde för hela materialet enligt tabell 2:1.

textkategori	verk					M
	Midsom- mardröm (n=8)	Barab- bas II (n=10)	Ahas- verus (n=6)	Pil- grim (n=6)	Det heliga landet (n=6)	
DEN RECENSERADE TEXTEN						
Utformning	<1	1	<1	1	<1	<1%
Innehåll						
Referat	29	3	16	19	25	16
Citat	3	1	9	9	5	11
Läsupplevelse	45	48	49	42	30	38
Värdering	16	16	6	6	6	14
ANDRA TEXTER AV DEN RE- CENSERADE FÖRFATTAREN						
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll						
Referat	<1	<1	1	3	5	1
Citat	<1	1	<1	<1	3	1
Läsupplevelse	3	9	10	15	20	6
Värdering	1	2	<1	2	2	2
TEXTER AV ANDRA FÖR- FATTARE						
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll						
Referat	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Citat	<1	<1	1	<1	<1	<1
Läsupplevelse	<1	1	<1	<1	<1	1
Värdering	<1	2	<1	<1	<1	<1
SJÄLVBIOGRAFISKT	1	9	3	2	2	2
ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF						
Sakförhållande	1	5	3	2	2	3
Generalisering	2	1	3	1	<1	4
Värdering	<1	1	<1	<1	<1	<1
ÖVRIGT	<1	<1	<1	<1	1	1

Tabell A13. Antal recensioner med visst stoffomfång av fem namngivna Lagerkvist-böcker. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
<u>A. MIDSOMMARDRÖM I FATTIGHUSET</u> (n = 8)				
<1	0	4 (50)	7 (88)	4 (50)
1-10	0	3 (38)	1 (13)	4 (50)
11-20	0	1 (13)	0	0
21-30	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	1 (13)	0	0	0
81-90	2 (25)	0	0	0
91-100	5 (63)	0	0	0
<u>B. BARABBAS: skådespelet</u> (n = 10)				
<1	0	4 (40)	6 (60)	0
1-10	0	3 (30)	2 (20)	5 (50)
11-20	0	0	2 (20)	3 (30)
21-30	1 (10)	1 (10)	0	1 (10)
31-40	0	1 (10)	0	0
41-50	0	1 (10)	0	0
51-60	2 (20)	0	0	0
61-70	2 (20)	0	0	1 (10)
71-80	1 (10)	0	0	0
81-90	2 (20)	0	0	0
91-100	2 (20)	0	0	0
<u>C. AHASVERUS DÖD</u> (n = 6)				
<1	0	0	4 (67)	0
1-10	0	3 (50)	2 (33)	5 (83)
11-20	0	3 (50)	0	0
21-30	0	0	0	1 (17)
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	3 (50)	0	0	0
81-90	3 (50)	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A13, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
D. <u>PILGRIM PÅ HAVET</u> (n = 6)				
<1	0	0	5 (83)	2 (33)
1-10	0	2 (33)	1 (17)	3 (50)
11-20	0	2 (33)	0	1 (17)
21-30	0	1 (17)	0	0
31-40	0	1 (17)	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	2 (33)	0	0	0
71-80	2 (33)	0	0	0
81-90	1 (17)	0	0	0
91-100	1 (17)	0	0	0
E. <u>DET HELIGA LANDET</u> (n = 16)				
<1	0	0	6 (100)	0
1-10	0	0	0	6 (100)
11-20	0	2 (33)	0	0
21-30	0	1 (17)	0	0
31-40	0	1 (17)	0	0
41-50	1 (17)	2 (33)	0	0
51-60	1 (17)	0	0	0
61-70	2 (33)	0	0	0
71-80	1 (17)	0	0	0
81-90	1 (17)	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A14. Antal recensioner med visst formomfång av fem namngivna Lagerkvist-böcker. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. <u>MIDSOMMARDRÖM I FATTIGHUSET</u> (n = 8)				
<1	7 (88)	0	0	0
1-10	1 (13)	0	0	2 (25)
11-20	0	0	0	4 (50)
21-30	0	5 (63)	1 (13)	1 (13)
31-40	0	2 (25)	0	1 (13)
41-50	0	0	4 (50)	0
51-60	0	1 (13)	2 (25)	0
61-70	0	0	1 (13)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
B. <u>BARABBAS</u> : skådespelet (n = 10)				
<1	8 (80)	5 (50)	0	1 (10)
1-10	2 (20)	3 (30)	0	3 (30)
11-20	0	1 (10)	1 (10)	2 (20)
21-30	0	1 (10)	0	2 (20)
31-40	0	0	2 (20)	0
41-50	0	0	1 (10)	1 (10)
51-60	0	0	0	1 (10)
61-70	0	0	2 (20)	0
71-80	0	0	3 (30)	0
81-90	0	0	1 (10)	0
91-100	0	0	0	0
C. <u>AHASVERUS DÖD</u> (n = 6)				
<1	2 (33)	0	0	0
1-10	4 (67)	1 (17)	0	6 (100)
11-20	0	1 (17)	0	0
21-30	0	1 (17)	0	0
31-40	0	2 (33)	0	0
41-50	0	1 (17)	3 (50)	0
51-60	0	0	1 (17)	0
61-70	0	0	1 (17)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	1 (17)	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A14, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
D. <u>PILGRIM PÅ HAVET</u> (n = 6)				
<1	4 (67)	0	0	1 (17)
1-10	2 (33)	0	0	3 (50)
11-20	0	0	0	2 (33)
21-30	0	4 (67)	0	0
31-40	0	1 (17)	0	0
41-50	0	1 (17)	2 (33)	0
51-60	0	0	2 (33)	0
61-70	0	0	1 (17)	0
71-80	0	0	1 (17)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
E. <u>DET HELIGA LANDET</u> (n = 6)				
<1	5 (83)	0	0	0
1-10	1 (17)	0	0	5 (83)
11-20	0	0	0	1 (17)
21-30	0	2 (33)	0	0
31-40	0	2 (33)	1 (17)	0
41-50	0	0	2 (33)	0
51-60	0	2 (33)	1 (17)	0
61-70	0	0	2 (33)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A15. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner i tidningar av olika politisk färg. M = medelvärdet för hela materialet enligt tabell 2:1.

textkategori	recensionstidning				M
	konservativa (n = 78)	kristet lib. (n = 22)	liberala (n = 89)	vänster (n = 67)	
DEN RECENSERADE TEXTEN					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	16	16	15	16	16
Citat	11	12	10	9	11
Läsupplevelse	36	41	39	39	38
Värdering	16	10	13	14	14
ANDRA TEXTER AV DEN RECENSERADE FÖRFATTAREN					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	1	<1	1	<1	1
Citat	1	2	1	1	1
Läsupplevelse	7	6	7	6	6
Värdering	2	1	1	3	2
TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE					
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll					
Referat	<1	<1	<1	<1	<1
Citat	<1	1	<1	<1	<1
Läsupplevelse	1	1	1	1	1
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1
SJÄLVBIOGRAFISKT	3	2	3	2	2
ANNAT ICKE-LITTERÄRT STOFF					
Sakförhållande	2	3	3	4	3
Generalisering	4	3	4	5	4
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1
ÖVRIGT	1	2	1	1	1

Tabell A16. Antal recensioner med visst stoffomfång i tidningar av olika politisk färg. Värdena inom parentes anger andel i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf. stoff	icke-litt.
A. KONSERVATIVA (n = 78)				
<1	0	26 (33)	55 (71)	18 (23)
1-10	1 (1)	27 (35)	19 (24)	41 (53)
11-20	1 (1)	14 (18)	3 (4)	10 (13)
21-30	0	4 (5)	1 (1)	5 (6)
31-40	3 (4)	4 (5)	0	3 (4)
41-50	3 (4)	0	0	1 (1)
51-60	3 (4)	1 (1)	0	0
61-70	6 (8)	1 (1)	0	0
71-80	11 (14)	0	0	0
81-90	25 (32)	1 (1)	0	0
91-100	25 (32)	0	0	0

B. KRISTET LIBERALA (n = 22)

<1	0	5 (23)	12 (55)	1 (5)
1-10	0	9 (41)	9 (41)	12 (55)
11-20	0	4 (18)	0	8 (36)
21-30	0	3 (14)	1 (5)	1 (5)
31-40	1 (5)	1 (5)	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	2 (9)	0	0	0
61-70	3 (14)	0	0	0
71-80	3 (14)	0	0	0
81-90	8 (36)	0	0	0
91-100	5 (23)	0	0	0

C. LIBERALA (n = 89)

<1	0	31 (35)	60 (67)	15 (17)
1-10	0	32 (36)	24 (27)	47 (53)
11-20	0	13 (15)	4 (4)	16 (18)
21-30	2 (2)	6 (7)	1 (1)	6 (7)
31-40	2 (2)	3 (3)	0	2 (2)
41-50	1 (1)	3 (3)	0	1 (1)
51-60	6 (7)	1 (1)	0	1 (1)
61-70	13 (15)	0	0	1 (1)
71-80	18 (20)	0	0	0
81-90	26 (29)	0	0	0
91-100	21 (24)	0	0	0

Tabell A16, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
D. VÄNSTERORIENTERADE (n = 67)				
<1	0	19 (28)	48 (72)	6 (9)
1-10	0	23 (34)	16 (24)	33 (49)
11-20	0	16 (24)	3 (4)	19 (28)
21-30	0	6 (9)	0	7 (10)
31-40	0	2 (3)	0	2 (3)
41-50	2 (3)	1 (1)	0	0
51-60	5 (7)	0	0	0
61-70	12 (18)	0	0	0
71-80	17 (25)	0	0	0
81-90	16 (24)	0	0	0
91-100	15 (22)	0	0	0

Tabell A17. Antal recensioner med visst formomfång i tidningar av olika politisk färg. Värdena inom parentes anger andel i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. <u>KONSERVATIVA</u> (n = 78)				
<1	56 (72)	2 (3)	0	0
1-10	22 (28)	6 (8)	2 (3)	22 (28)
11-20	0	14 (18)	6 (8)	27 (35)
21-30	0	22 (28)	9 (12)	20 (26)
31-40	0	15 (19)	20 (26)	5 (6)
41-50	0	10 (13)	16 (21)	4 (5)
51-60	0	7 (9)	12 (15)	0
61-70	0	2 (3)	9 (12)	0
71-80	0	0	3 (4)	0
81-90	0	0	1 (1)	0
91-100	0	0	0	0
B. <u>KRISTET LIBERALA</u> (n = 22)				
<1	19 (86)	0	0	0
1-10	3 (14)	0	1 (5)	13 (59)
11-20	0	4 (18)	1 (5)	7 (32)
21-30	0	9 (41)	0	2 (9)
31-40	0	4 (18)	4 (18)	0
41-50	0	3 (14)	4 (18)	0
51-60	0	2 (9)	8 (36)	0
61-70	0	0	4 (18)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
C. <u>LIBERALA</u> (n = 89)				
<1	70 (79)	2 (2)	1 (1)	3 (3)
1-10	19 (21)	10 (11)	2 (2)	35 (39)
11-20	0	17 (19)	6 (7)	23 (26)
21-30	0	33 (37)	12 (13)	19 (21)
31-40	0	10 (11)	12 (13)	7 (8)
41-50	0	8 (9)	20 (22)	1 (1)
51-60	0	6 (7)	15 (17)	1 (1)
61-70	0	2 (2)	11 (12)	0
71-80	0	0	5 (6)	0
81-90	0	0	5 (6)	0
91-100	0	1 (1)	0	0

Tabell A17, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
<u>D. VÄNSTERORIENTERADE</u> (n = 67)				
<1	54 (81)	7 (10)	0	1 (1)
1-10	13 (19)	6 (9)	0	22 (33)
11-20	0	10 (15)	3 (4)	25 (37)
21-30	0	14 (21)	7 (10)	13 (19)
31-40	0	14 (21)	15 (22)	4 (6)
41-50	0	13 (19)	19 (28)	1 (1)
51-60	0	3 (4)	11 (16)	1 (1)
61-70	0	0	9 (13)	0
71-80	0	0	3 (4)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A18. Den procentuella andel av utrymmet som i medeltal ägnas åt respektive textkategori i recensioner av sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker. M = medelvärde för hela materialet enligt tabell 2:1, SS = Sten Selander, JL = John Landquist, AÖ = Anders Östeling, BB = Bo Bergman, HG = Herbert Grevenius, IH = Ivar Harrie, EHL = Erik Hjalmar Linder, OH = Olle Holmberg, FV = Fredrik Vetterlund, NB = Nils Beyer, EB = Erik Blomberg, NE = Nils Erdmann, GF = Gustaf Fredén, KS = Kjell Strömberg, OL = Olof Lagercrantz, AxL = Axel Liffner, AL = Artur Lundkvist.

textkategori	recensent																M
	SS (n=12)	JL (n=11)	AÖ (n=11)	BB (n=10)	HG (n=9)	IH (n=8)	EHL (n=8)	OH (n=7)	FV (n=7)	NB (n=6)	EB (n=6)	NE (n=6)	GF (n=5)	KS (n=5)	OL (n=4)	AxL (n=4)	
DEN RECENSERADE TEXTEN																	
Utformning	<1	<1	1	<1	1	<1	1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	<1
Innehåll																	
Referat	9	29	17	10	16	12	16	10	29	26	7	15	29	15	17	13	29
Citat	8	12	13	11	12	6	7	8	12	8	13	22	6	4	2	13	13
Läsupplevelse	47	35	38	44	47	55	45	45	33	45	34	40	48	31	44	38	38
Värdering	21	12	21	17	9	4	12	16	19	12	16	6	8	22	6	5	6
ANDRA TEXTER AV DEN RECENSERADE FÖRFATTAREN																	
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll																	
Referat	<1	1	<1	<1	<1	2	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	<1	3	2	<1
Citat	<1	<1	<1	<1	<1	<1	2	<1	<1	<1	1	1	1	<1	<1	4	<1
Läsupplevelse	3	4	3	10	5	9	9	1	1	2	13	7	3	7	24	10	8
Värdering	1	<1	1	2	2	1	<1	1	1	1	3	3	<1	1	1	1	2
TEXTER AV ANDRA FÖRFATTARE																	
Utformning	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Innehåll																	
Referat	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	1	<1	<1	<1	<1	1	<1	<1	<1
Citat	<1	<1	<1	<1	<1	1	1	1	<1	<1	1	<1	<1	1	<1	<1	<1
Läsupplevelse	<1	<1	<1	1	<1	2	<1	1	<1	2	<1	1	1	4	<1	<1	<1
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	1	<1	<1	1	<1	<1	<1
SJÄLVBIOGRAFISKT	3	1	1	2	3	2	3	1	1	1	1	1	<1	4	2	6	1

Tabell A18, forts.

textkategori	recensent													M			
	SS	JL	AÖ	BB	HG	IH	EHL	OH	FV	NB	EB	NE	GF	KS	OL	AxL	AL
ANNAT ICKE-LITTERÄRT																	
STOFF																	
Sakförhållande	2	2	2	1	4	4	2	3	<1	3	2	1	1	4	1	4	3
Generalisering	4	5	2	2	<1	2	1	10	1	1	6	3	4	4	1	4	2
Värdering	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	<1	<1	<1	1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
ÖVRIGT	1	<1	<1	1	1	<1	1	3	<1	<1	3	<1	<1	1	<1	1	1

Tabell A19. Antal recensioner med visst stoffomfång av sju namngivna Lagerkvist-kritiker. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
A. STEN SELANDER (n = 12)				
<1	0	3 (25)	9 (75)	0
1-10	0	8 (67)	3 (25)	8 (67)
11-20	0	1 (8)	0	4 (33)
21-30	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	2 (17)	0	0	0
71-80	1 (8)	0	0	0
81-90	6 (50)	0	0	0
91-100	3 (24)	0	0	0
B. JOHN LANDQUIST (n = 11)				
<1	0	5 (45)	9 (82)	3 (27)
1-10	0	4 (36)	2 (18)	5 (45)
11-20	0	2 (18)	0	2 (18)
21-30	0	0	0	1 (9)
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	1 (9)	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	0	0	0	0
81-90	6 (55)	0	0	0
91-100	4 (36)	0	0	0
C. ANDERS ÖSTERLING (n = 11)				
<1	0	2 (18)	11 (100)	3 (27)
1-10	0	7 (64)	0	7 (64)
11-20	0	2 (28)	0	1 (9)
21-30	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	0	0	0	0
81-90	5 (45)	0	0	0
91-100	6 (55)	0	0	0

Tabell A19, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
D. <u>BO BERGMAN</u> (n = 10)				
<1	0	4 (40)	8 (80)	2 (20)
1-10	0	1 (10)	2 (20)	8 (80)
11-20	0	4 (40)	0	0
21-30	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	1 (10)	0	0
51-60	1 (10)	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	3 (30)	0	0	0
81-90	3 (30)	0	0	0
91-100	3 (30)	0	0	0
E. <u>HERBERT GREVENIUS</u> (n = 9)				
<1	0	2 (22)	8 (89)	2 (22)
1-10	0	4 (44)	1 (11)	4 (44)
11-20	0	2 (22)	0	3 (33)
21-30	0	1 (11)	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	3 (33)	0	0	0
81-90	3 (33)	0	0	0
91-100	3 (33)	0	0	0
F. <u>OLOF LAGERCRANTZ</u> (n = 4)				
<1	0	0	3 (75)	1 (25)
1-10	0	0	1 (25)	3 (75)
11-20	0	1 (25)	0	0
21-30	0	2 (50)	0	0
31-40	0	1 (25)	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	2 (50)	0	0	0
71-80	2 (50)	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A19, forts.

omfång i %	stoffkategori			
	recenserad text	andra texter av den rec. författaren	texter av andra förf.	icke-litt. stoff
G. <u>ARTUR LUNDKVIST</u> (n = 4)				
<1	0	0	4 (100)	2 (50)
1-10	0	2 (50)	0	2 (50)
11-20	0	2 (50)	0	0
21-30	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	1 (25)	0	0	0
81-90	1 (25)	0	0	0
91-100	2 (50)	0	0	0

Tabell A20. Antal recensioner med visst formomfång av sju namngivna Lagerkvist-kritiker. Värdena inom parentes anger andelen i procent.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
A. STEN SELANDER (n = 12)				
<1	10 (83)	1 (8)	0	0
1-10	2 (17)	1 (8)	0	2 (17)
11-20	0	6 (50)	1 (8)	3 (25)
21-30	0	3 (25)	1 (8)	4 (33)
31-40	0	1 (8)	2 (17)	3 (25)
41-50	0	0	2 (17)	0
51-60	0	0	3 (25)	0
61-70	0	0	2 (17)	0
71-80	0	0	1 (8)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
B. JOHN LANDQUIST (n = 11)				
<1	10 (91)	0	0	1 (9)
1-10	1 (9)	0	0	3 (27)
11-20	0	0	1 (9)	5 (45)
21-30	0	2 (18)	3 (27)	2 (18)
31-40	0	4 (36)	2 (18)	0
41-50	0	3 (27)	2 (18)	0
51-60	0	1 (9)	3 (27)	0
61-70	0	1 (9)	0	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0
C. ANDERS ÖSTERLING (n = 11)				
<1	4 (36)	0	0	0
1-10	7 (64)	0	0	3 (27)
11-20	0	1 (9)	1 (9)	2 (18)
21-30	0	4 (36)	0	4 (36)
31-40	0	5 (45)	6 (55)	1 (9)
41-50	0	1 (9)	2 (18)	1 (9)
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	1 (9)	0
71-80	0	0	1 (9)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A20, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
D. <u>BO BERGMAN</u> (n = 10)				
<1	10 (100)	0	0	0
1-10	0	3 (30)	0	4 (40)
11-20	0	1 (10)	1 (10)	2 (20)
21-30	0	4 (40)	0	2 (20)
31-40	0	1 (10)	0	1 (10)
41-50	0	1 (10)	2 (20)	1 (10)
51-60	0	0	4 (40)	0
61-70	0	0	2 (20)	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	1 (10)	0
91-100	0	0	0	0
E. <u>HERBERT GREVENIUS</u> (n = 9)				
<1	6 (67)	0	0	0
1-10	3 (33)	1 (11)	0	4 (44)
11-20	0	2 (22)	0	5 (55)
21-30	0	2 (22)	1 (11)	0
31-40	0	2 (22)	3 (33)	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	2 (22)	3 (33)	0
61-70	0	0	0	0
71-80	0	0	1 (11)	0
81-90	0	0	1 (11)	0
91-100	0	0	0	0
F. <u>OLOF LAGERCRANTZ</u> (n = 4)				
<1	3 (75)	0	0	0
1-10	1 (25)	0	0	4 (100)
11-20	0	2 (50)	0	0
21-30	0	2 (50)	0	0
31-40	0	0	0	0
41-50	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	0	0	4 (100)	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A20, forts.

omfång i %	formkategori			
	utformning	innehåll	läsning	värdering
G. <u>ARTUR LUNDKVIST</u> (n = 4)				
<1	3 (75)	0	0	0
1-10	1 (25)	0	0	3 (75)
11-20	0	0	0	1 (25)
21-30	0	0	0	0
31-40	0	1 (25)	0	0
41-50	0	3 (75)	4 (100)	0
51-60	0	0	0	0
61-70	0	0	0	0
71-80	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0
91-100	0	0	0	0

Tabell A21. Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker rangordnade efter storleken på kategorin läsning. Värdena inom parentes anger den procentuella andel av recensionen som respektive kritiker ägnar åt kategorin.

1. Olof Lagercrantz (68)
 2. Ivar Harrie (66)
 3. Bo Bergman (55)
 4. Erik Hjalmar Linder (54)
 5. Gustaf Fredén (52)
 6. Herbert Grevenius (52)
 7. Sten Selander (50)
 8. Nils Beyer (49)
 9. Nils Erdmann (48)
 - Axel Liffner (48)
 11. Erik Blomberg (47)
 - Olle Holmberg (47)
 13. Artur Lundkvist (46)
 14. Anders Österling (41)
 15. Kjell Strömberg (40)
 16. John Landquist (38)
 17. Fredrik Vetterlund (35)
-

Tabell A22. Sjutton namngivna Lagerkvist-kritiker rangordnade efter storleken på kategorin innehållsredovisning. Värdena inom parentes anger den procentuella andel av recensionen som respektive kritiker ägnar åt kategorin.

1. Artur Lundkvist (42)
 - Fredrik Vetterlund (42)
 3. John Landquist (41)
 4. Nils Erdmann (38)
 5. Gustaf Fredén (37)
 6. Nils Beyer (34)
 7. Axel Liffner (33)
 8. Anders Österling (30)
 9. Herbert Grevenius (28)
 10. Erik Hjalmar Linder (26)
 11. Kjell Sundberg (23)
 12. Erik Blomberg (22)
 - Olof Lagercrantz (22)
 14. Bo Bergman (21)
 - Ivar Harrie (21)
 16. Olle Holmberg (20)
 17. Sten Selander (17)
-

Tabell A23. Förekomsten av olika värderingskategorier i de undersökta recensionerna. Recension markerad med x anger att recensionen endast delvis behandlar Lagerkvist. R = recensionens nummer enligt recensensförteckningen.

R	oprec verkn	orig klass	skön verklig fantasi	sens klar	samman äkt	plan humor	allvar konc	varia	moral relig	pol	est	icke-est
1	x x											
2	x x			x x								
3												
4												
5ab	x											
6a	x				x							
7	x x	x			x			x				
8	x x											
10b	x x											
11	x x		x		x				x			
13	x		x						x x			
14	x x	x	x				x x					
15	x x	x	x		x							
16	x	x	x x		x		x					
17 ^x	x x	x			x		x x					x
19	x x	x	x x				x					
20	x x	x	x		x			x				
22	x	x	x		x		x x					
23	x x		x									
24	x x		x x		x		x					
25	x x						x					
28 ^x	x x				x		x				x	
29 ^x							x					
30	x	x	x									
31	x x	x	x x		x							
32	x x	x	x					x				
33	x x		x	x								
35ab	x x	x	x				x					
36	x x	x	x				x					
37 ^x	x x	x	x		x x			x				
39	x x	x	x		x		x					
40	x x	x	x		x x		x					
42		x	x		x x		x x					
43	x x	x	x		x		x					
44	x x	x	x				x					
45	x											
46	x x		x									
47	x x		x		x		x					
48	x	x	x		x		x					
49	x x		x		x							
50	x x	x	x		x x		x					
51	x	x	x				x x	x				
55	x x		x					x				
56b	x		x		x							
57	x x	x	x		x							
58 ^x	x x	x	x		x x		x				x	

Tabell A23, forts.

R	oprec	verkn	orig	klass	skön	verklig	fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
59		x			x																
60x	x	x						x	x		x	x									
63x	x				x						x	x									
64x	x				x			x	x		x	x									
65x	x		x		x						x	x									
66	x	x	x		x						x	x									
67	x		x						x						x						
68	x		x		x	x		x		x	x										
70		x	x		x				x	x	x	x									
74	x	x	x		x				x	x	x	x	x				x				
77	x	x	x		x		x		x	x	x	x	x								
79x	x	x	x					x		x		x									
80x	x				x																
81		x			x						x										
82	x										x										
85x	x							x			x	x									
86	x		x		x	x			x		x										
88	x		x	x				x			x	x									
89	x		x					x			x	x	x								
91		x			x						x				x						
93	x				x				x		x										x
94	x		x		x	x			x	x	x										
96x	x	x			x				x		x		x								
97x	x		x		x				x												
101	x	x	x		x				x	x	x	x				x					
102	x		x		x					x	x	x				x				x	
103																					
105	x		x		x					x	x										
106	x									x	x										x
107	x				x	x			x		x							x			
110			x		x				x		x			x				x			
111x	x								x		x										
113	x	x			x			x								x					
114									x												
115		x			x				x												x
116	x	x	x			x				x											
118	x	x				x									x						
119	x	x			x	x		x													
120	x	x			x	x					x										
121	x	x			x		x		x												
122	x	x			x			x	x							x					
123	x	x			x	x						x									
126	x	x			x						x										
127x	x	x			x	x			x							x					
129	x	x	x		x			x	x							x					
130x	x	x			x	x						x									
133	x	x			x				x		x										
134	x	x	x		x																
136	x	x	x		x								x	x							
137					x																

Tabell A23, forts.

R	oprec	verkn	orig	klass	skön	verklig	fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
138	x	x			x	x		x	x												
140	x	x						x	x		x										
141	x		x		x			x		x											
142	x	x	x		x			x		x	x										
144 ^x										x	x										
145 ^x	x	x			x			x		x	x			x						x	
147	x	x	x					x		x	x				x			x			
149	x	x			x			x		x	x				x						
150	x	x	x		x		x	x	x	x	x									x	
152	x																				
154	x	x	x		x						x	x						x			
155	x	x	x		x			x	x	x	x	x			x						
156	x	x	x					x	x	x	x										
158	x	x	x		x			x	x	x	x	x					x				
160	x				x							x					x				
161	x																				
163	x										x			x			x				
164	x	x																	x		
165	x	x	x		x		x		x	x	x		x	x					x		
166	x							x													
170	x				x			x		x									x		
172	x		x																x		
173	x	x						x		x									x		
174	x		x		x		x												x		
175										x	x										
176	x	x			x			x		x	x			x					x		
178	x	x	x					x										x			
180	x									x									x		
182	x				x					x											
184	x		x					x		x	x										
185	x		x											x					x		
190	x	x			x		x	x					x								
192	x	x			x			x		x		x	x								
193	x		x					x													
194	x		x					x		x											
195	x		x					x		x	x										
196	x				x			x					x						x		
197	x	x						x		x									x		
198	x	x																	x		
199	x	x							x												
201																					
204	x	x	x		x	x		x		x	x								x		
205	x	x			x			x		x	x	x									
207	x	x				x		x		x	x								x		
208	x	x				x		x													
210	x							x													
211					x																
213	x	x			x			x		x											
215	x		x		x			x		x		x								x	

Tabell A23, forts.

R	oprec	verkn	orig	klass	skön	verklig	fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
216 ^x	x											x									
217	x							x	x							x					
218	x				x			x	x		x									x	
221	x	x	x		x				x		x										
222	x				x												x				
224	x	x	x							x											
225	x								x				x								x
226	x		x		x	x			x						x						
228 ^x																					
229	x	x			x	x						x							x		x
231	x	x								x	x	x					x	x			x
233 ^x			x		x						x						x				
234		x							x		x						x	x			
236			x														x				
237	x	x	x		x							x									x
238	x	x	x		x				x	x											
239	x	x	x		x				x	x	x						x		x		
243	x		x		x					x	x							x		x	
245	x	x			x				x	x		x		x		x					x
246	x	x	x		x				x	x	x	x			x	x					
248	x	x													x		x				
249	x															x					x
250	x	x			x	x			x			x	x				x			x	x
251	x				x				x												
252	x					x															
253	x	x			x	x		x					x								
254	x				x	x			x												
255	x	x	x		x				x				x								
259	x				x				x		x										
260	x				x						x									x	
261		x			x			x	x	x	x										
263	x		x		x						x	x		x							
264 ^x	x	x			x				x	x	x	x									x
268	x	x	x		x	x					x	x				x					
269	x		x		x				x		x					x					
271a	x		x		x					x		x				x					
272									x											x	
273	x		x				x		x	x		x							x		
274	x	x							x	x		x									
275	x		x		x	x			x			x									
276	x				x																
277	x		x						x												
280	x	x				x															
281					x	x			x	x	x	x					x				
285	x				x	x															
286	x	x	x			x															
287	x	x			x				x	x										x	x
288	x	x			x	x			x			x			x						
289 ^x		x				x															

Tabell A23, forts.

R	oprec verkn	orig	klass	skön	verklig	fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
291	x x							x					x			x				
292	x x								x											
294	x x			x	x				x									x		
296	x							x												x
297	x x			x	x			x								x				
298	x x				x			x	x	x										x
299	x	x			x															
300	x x				x	x			x										x	
301	x				x			x	x											
302				x	x	x		x			x	x								
303	x	x						x												
306	x x			x	x			x			x									
307	x x	x		x	x			x									x			
308	x x			x	x		x	x	x											
309	x			x	x			x	x	x	x									
310	x			x				x									x			
314	x																x			
315	x x										x								x	
316																				
317	x																			x
318	x																		x	x
319	x																			
320	x			x																x
322	x x			x					x											
323	x x							x							x					
324								x			x									
325	x x			x				x						x						
329	x x	x							x	x						x				
330	x x			x						x										
331	x x			x				x												x
332	x x	x		x				x	x	x										x
333	x x	x		x				x												x
334	x x			x					x	x	x									
336		x		x	x				x	x	x									x
337	x																			
340	x	x						x		x	x			x						
342	x			x				x											x	
344	x x	x		x	x															
345	x x							x												
347	x	x		x												x				
350	x x			x			x		x					x	x					x
351	x	x						x									x			
352	x			x																
353	x							x												
356	x																	x		
358	x x			x	x						x			x						
359	x x	x		x																
362	x																			
363	x			x																x

Tabell A23, forts.

R	oprec verkn	orig	klass skön	verklig fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
367	x					x												
368																		
369	x					x												
371	x	x	x					x										x
374	x			x													x	
375	x x	x	x			x			x									
378	x	x	x			x												
380	x x		x						x								x	
381	x																	
383	x x						x										x	
384	x																	x
386	x		x	x		x		x										x
387	x	x		x		x x	x		x									

Tabell A24. Värdekategoriernas samband. Tabellen anger i absoluta tal kategorifördelningen i ett antal recensionsgrupper som bildats genom att samtliga recensioner innehållande ett visst värdekriterium förts samman.

	oprec	verkn	orig	klass	skön	verkl	fantasi	sens	klar	samman	äkt	plan	humor	allvar	konc	varia	moral	relig	pol	est	icke-est
opreciserad egenskap	217	125	89	2	131	48	12	28	115	67	67	52	11	13	15	14	17	14	17	22	30
verkningsfullhet	125	143	57	0	96	37	10	21	78	51	47	35	9	9	12	12	15	12	10	16	19
originalitet	89	57	99	1	69	19	8	14	56	44	43	28	4	6	6	4	9	7	6	9	10
klassicitet	2	0	1	2	0	1	0	1	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
skönhet	131	96	69	0	149	36	12	22	79	50	55	42	10	8	12	12	15	10	8	17	21
verklighetstrohet	48	37	19	1	36	54	2	7	30	17	15	13	4	2	4	3	6	4	3	4	7
fantasi	12	10	8	0	12	2	14	3	9	8	4	4	4	1	0	1	1	0	2	2	0
sensibilitet	28	21	14	1	22	7	3	30	17	11	13	8	3	1	4	3	2	0	1	1	3
klarhet	115	78	56	1	79	30	9	17	128	49	45	35	10	8	12	8	13	10	9	14	17
sammansatthet	67	51	44	0	50	17	8	11	49	77	36	23	3	5	5	6	8	5	9	13	11
äkt	67	47	43	2	55	15	4	13	45	36	80	22	3	7	6	5	10	7	4	7	11
planmässighet	52	35	28	1	42	13	4	8	35	23	22	57	4	3	7	5	6	5	2	10	8
humor	11	9	4	0	10	4	4	3	10	3	3	4	12	2	2	0	1	0	1	1	2
allvar	13	9	6	0	8	2	1	1	8	5	7	3	2	15	1	1	1	1	4	1	4
koncentration	15	12	6	0	12	4	0	4	12	5	6	7	2	1	15	2	2	2	0	0	5
variationsrikedom	14	12	4	0	12	3	1	3	8	6	5	5	0	1	15	2	2	0	0	2	3
moralisk kvalitet	17	15	9	0	15	6	1	2	13	8	10	6	1	2	2	1	23	3	0	2	2
religiös kvalitet	14	12	7	0	10	4	0	0	10	5	7	5	0	1	2	1	3	17	0	2	1
politisk kvalitet	17	10	6	0	8	3	2	1	9	9	4	2	1	4	0	0	0	0	19	2	3
annan estetisk egenskap	22	16	9	0	17	4	2	1	14	13	7	10	1	1	0	2	2	2	2	24	3
annan icke-estetisk egenskap	30	19	10	1	21	7	0	3	17	11	11	8	2	4	5	3	2	1	3	3	35

Tabell A25. Antal recensioner av olika längd med visst antal värdekategorier. n = 201.

värdekategorier	recensionslängden i ord			
	65- 500	501-1000	1001-1500	1501-2227
0	2	2	0	0
1	2	7	0	0
2	3	7	4	2
3	4	13	7	1
4	8	12	6	1
5	5	17	10	2
6	5	20	11	3
7	1	17	9	0
8	0	5	4	0
9	0	2	2	0
10	0	1	4	0
11	0	0	1	1

Tabell A26. Antal recensioner med visst antal värdekategorier av böcker tillhörande olika genrer. n = 256.

värdekategorier	genre				
	lyrik	.dramatik	b.prosa	i-b.prosa	flera
0	0	2	1	2	0
1	4	2	5	1	0
2	2	8	10	8	1
3	1	11	16	2	2
4	8	9	14	4	1
5	9	10	12	4	4
6	8	12	20	2	5
7	8	9	12	1	1
8	5	4	3	0	0
9	1	1	0	1	2
10	4	2	0	0	0
11	1	0	1	0	0

Tabell A27. Antal recensioner med visst antal värdekategorier av böcker tillhörande olika genrer och med olika tillkomsttid.

värdekategorier	tidsperiod					
	10-tal	20-tal	30-tal	40-tal	50-tal	60-tal
.. <u>LYRIK</u> (n = 51)						
0	0	0	0	0	0	-
1	1	0	2	0	1	-
2	0	1	1	0	0	-
3	0	0	1	0	0	-
4	0	4	1	1	2	-
5	1	2	2	2	2	-
6	0	2	1	2	3	-
7	0	1	3	3	1	-
8	0	1	0	3	1	-
9	0	0	1	0	0	-
10	0	1	2	1	0	-
11	0	0	0	1	0	-
3. <u>DRAMATIK</u> (n = 70)						
0	0	0	1	0	1	-
1	0	0	1	0	1	-
2	0	2	2	2	2	-
3	1	1	0	7	2	-
4	0	2	4	0	3	-
5	2	3	2	4	1	-
6	1	3	2	4	0	-
7	0	4	4	1	0	-
8	0	0	3	1	0	-
9	0	0	1	0	0	-
10	0	0	1	1	0	-
11	0	0	0	0	0	-
C. <u>BERÄTTANDE PROSA</u> (n = 94)						
0	0	0	0	0	0	1
1	0	1	2	0	0	2
2	0	1	1	1	3	4
3	3	2	4	3	2	2
4	0	4	3	0	4	3
5	1	2	5	1	1	2
6	5	3	3	2	3	4
7	1	2	4	2	3	0
8	0	2	0	0	1	0
9	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0
11	0	0	1	0	0	0

Tabell A28. Det genreuppdelade recensjonsmaterialets fördelning på decennium och längd. Inom parentes anges den procentuella genrefördelningen inom varje decennium. n = 213.

längd	tidsperiod					
	10-tal	20-tal	30-tal	40-tal	50-tal	60-tal
A. LYRIK						
65- 500	2 (100)	4 (33)	3 (21)	1 (8)	1 (10)	-
500-1000	-	6 (50)	7 (50)	7 (54)	3 (30)	-
1001-1500	-	2 (17)	4 (28)	4 (31)	4 (40)	-
1501-2227	-	0	0	1 (8)	2 (20)	-
B. DRAMATIK						
65- 500	0	4 (27)	5 (24)	8 (40)	8 (80)	-
501-1000	3 (75)	10 (67)	12 (58)	10 (50)	1 (10)	-
1001-1500	1 (25)	1 (7)	4 (19)	2 (10)	1 (10)	-
1501-2227	0	0	0	0	0	-
C. B.PROSA						
65- 500	4 (40)	5 (30)	6 (26)	0	1 (6)	3 (17)
501-1000	4 (40)	8 (47)	15 (65)	6 (67)	5 (30)	8 (45)
1001-1500	2 (20)	2 (12)	2 (9)	2 (22)	11 (65)	6 (34)
1501-2227	0	2 (12)	0	1 (11)	0	1 (6)

Tabell A29. Antal recensioner med visst antal värdekategorier i tidningar av olika politisk färg. n = 256.

värdekategorier	recensionstidning			
	konservativ	krist.liberal	liberal	vänster
0	0	1	3	1
1	5	1	2	4
2	5	3	9	12
3	10	1	9	12
4	8	4	13	11
5	15	5	12	9
6	15	0	19	11
7	13	4	10	4
8	4	2	5	1
9	1	1	2	1
10	1	0	4	1
11	1	0	1	0

Tabell A30. Den procentuella andel recensioner med respektive värdekategori för tretton namngivna Lagerkvist-kritiker. M = medelfrekvensen för hela materialet enligt tabell 4:1.

värdekategori	recensent													M
	Nils Erdmann	Herbert Grevenius	Ivar Harrie	Olle Holmberg	Kjell Strömberg	Fredrik Vetterlund	Nils Beyer	Erik Blomberg	Gustaf Fredén	Olof Lagercrantz	Axel Liffner	Artur Lundkvist	Ture Nerman	
	(n= 9	9	8	8	8	8	7	6	5	4	4	4	4)	
UTAN VÄRDEKRITERIUM														
Opreciserad egenskap	56	100	100	88	75	75	71	100	80	100	50	75	75	85
Verkningsfullhet	78	33	38	25	50	88	71	50	40	25	50	25	25	56
EST. VÄRDEKRITERIUM														
Skönhet	67	33	63	63	75	63	71	67	60	75	25	75	0	58
Klarhet	33	78	50	75	38	50	14	67	40	0	25	0	25	50
Originalitet	44	11	25	75	38	75	14	33	0	75	25	25	25	39
Äkthet	44	11	13	25	88	38	14	50	40	50	25	25	25	31
Sammansatthet	56	11	0	38	50	13	29	50	40	25	25	50	25	30
Planmässighet	0	0	13	38	25	13	14	33	40	25	0	25	0	22
Verklighetstrohet	0	11	0	25	25	25	57	17	60	25	0	25	0	21
Sensibilitet	0	0	0	38	13	38	29	17	0	0	0	25	0	12
Allvar	11	0	0	25	0	0	14	0	20	0	0	0	0	6
Koncentration	0	11	0	0	13	0	0	0	0	25	0	25	0	6
Variationsrikedom	0	0	0	0	13	13	0	50	0	0	0	25	0	6
Fantasifullhet	0	0	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Humor	0	22	0	25	13	0	14	0	0	0	0	0	0	5
Klassicitet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Annan est. egenskap	11	0	25	0	0	0	0	17	0	0	0	25	0	9
ICKE-EST. VÄRDEKRITERIUM														
Moralisk kvalitet	0	0	0	0	13	0	0	0	20	50	0	0	0	9
Politisk kvalitet	0	0	0	13	0	0	29	33	0	0	25	0	50	7
Religiös kvalitet	0	0	0	0	13	0	0	0	20	0	0	0	0	7
Annan icke-est. egen- skap	22	33	13	13	0	0	29	0	0	25	25	50	0	14

Exkurs

PÄR LAGERKVIST I RECENSIONERNAS SPEGEL

Pär Lagerkvists båda första böcker tycks ha gått den svenska recensentkåren i det närmaste spårlöst förbi. Jag har i varje fall vid en tremånadersgenomgång av stockholmspressen plus fem större landsortstidningar - Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning, Göteborgs-Posten, Sydsvenska Dagbladet Snällposten, Arbetet och Upsala Nya Tidning - inte hittat en enda recension av Människor (1912) och bara två korta, notisartade anmälningar av Två sagor om livet (1913).¹⁾

Först Ordkonst och bildkonst (1913) blev ordentligt uppmärksammat. Den refererades och diskuterades utförligt av tidens ledande kritiker. Fredrik Böök anmälde den i Svenska Dagbladet (31.1 1914), John Landquist i Dagens Nyheter (31.1, 8.2 1914), Erik Hedén i Social-Demokraten (19.2 1914), Nils Erdmann i Nya Dagligt Allehanda (5.1, 8.1 1914), Sverker Ek i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning (12.3 1914) och Ture Nerman i Nya Samhället (29.1, 30.1, 31.1 1914).

Nerman var med sin följetongsrecension över tre dagar inte bara den utförligaste utan också den positivaste. Han konstaterar således, "att Ordkonst och bildkonst är skriven med en ung, frisk viljas käckhet, ett kamphumör och en tro på konsten som värkar befriande". Majoriteten kritiker var annars tämligen reserverade vid sin bedömning. Böök förklarade, att han tog upp skriften enbart därför att den ägde "sitt symptomatiska intresse", medan Landquist som motivering för sin anmälan av den Lagerkvistska programskriften drog fram, att "hr August Brunius, driven av sin kärlek till den nya konsten, sanktionerar den med ett företal".

Med undantag för Erik Hedén var kritikerna ändå rätt välvilliga i sina värderingar. Hedén förklarar sig stå "verkligt häpen över, vad det kan vara i detta lilla dyrbara ungdomspekoral som kommit begåvat folk att taga det på allvar". Hans recension är helt igenom hållen i en mycket ironisk ton. Recensenten insinuerar till exempel, att Isaac Grünewalds omslagsteckning skulle föreställa förnuftet vridande sig i smärta. Hedén skärskådar i detta sammanhang också Lagerkvists båda första böcker och dömer utan vidare ut även dem. Människor karaktäriseras således elakt, som ett arbete "bestående av vid pass 12.000 streck och kanske 1.200 ord". "Huruvida strecken äro för många, kan ju vara en smaksak, men att orden äro överflödigt talrika, det är då fast och visst", heter det sarkastiskt.

Nu blev inte Erik Hedén den som fick sista ordet angående Lager-

1) Eftersom jag i detta avsnitt går utanför avhandlingens huvudmaterial, ger jag här samtliga recensionshänvisningar i form av parentetiskt insatta uppgifter om recensionstidning och -datum.

kvists båda förstlingsverk. När David Sprengel i ett par av sina understrecksåserier i Dagen (14.4, 16.4 1914) summerar debatten kring Ordkonst och bildkonst, redovisar han även sina intryck av Lagerkvists övriga produktion. Det bör ha berett den knappt 23-årige diktaren en viss tillfredsställelse, att vid sidan av Hedéns karaktäristisk kunna lägga Sprengels omdöme: "Pär Lagerkvists novellistiska skildringar Människor och Två sagor om livet röja otvivelaktigt minst lika mycket begåvning och temperament som t ex Oscar Levertins debutböcker."

På gott och ont kom naturligtvis Ordkonst och bildkonst-debatten att sätta sin prägel på recensionerna av Lagerkvists båda följande böcker. Motiv (1914) och Järn och människor (1915) uppfattades båda som praktiska tillämpningsövningar. Anders Österling kallar Motiv för en "exempelsamling" som rymmer "teknisk talang, men inga djärva nyheter" (GHT 23.12 1914) och Nils Erdmann anser, att sedd mot bakgrunden av författarens "vidtgående program", så är boken "skäpligen enkel, trots några goda ansatser" (NDA 19.2.1915).

På samma sätt konfronterar kritikerna också Järn och människor med Ordkonst och bildkonst. Olle Holmberg menar, att även om Lagerkvists novellsamling inte saknar "originalitet och inte kompositioner af en viss egendomlig effekt", så ger den ändå "inte intryck af att dess författare ännu är färdig vare sig med sin teorins fulla utformning eller dess säkra praktiska användning" (SvD 5.12 1915). Och Olof Rabenius konstaterar, att denne "otvivelaktigt begåfvade författares fara är att glömma väsendet för formen, att falla för den stilistiska konstruktionen" (StD 23.1 1916).

Det är i detta sammanhang intressant att notera hur Erik Heden i sin anmälan anser att Lagerkvist i Järn och människor "lyckats rätt väl förverkliga sitt litterära program" (SocD 18.4 1916). Citatet är hämtat från senare hälften av Hedéns recension och, om det sätts i samband med recensentens uppfattning om Ordkonst och bildkonst, möjligt att uppfatta som grovt ironiskt. Men så skall det uppenbarligen inte läsas, även om Heden inledningsvis talar om Lagerkvist som den "unge, blyge men tilltagsne omstörtaren av hela den moderna litteraturen" och karaktäriserar författarens första böcker som "tillgjorda och långsläpiga, fördjupande sig enbart i sorgliga själstillstånd och handlande om idel krakpaltar". I fortsättningen ändras nämligen tonen i recensionen undan för undan och det allmänna omdöme om Järn och människor som Heden avger går helt explicit ut på, "att den unge diktarens sista verk innebär ett avgjort framsteg".

På det stora hela taget präglas Lagerkvist-kritiken under 10-talet av, om inte alltid sympati, så åtminstone välvilja. Det gäller således inte bara för de hittills genomgångna recensionerna, utan också för kritiken av Ängst (1916), Sista människan (1917), Teater (1918) och Kaos (1919). Anders Österling skriver exempelvis om Lagerkvists diktsamling från 1916, att författaren "knappast åstadkommit något fullt hållbart, men åt den som sätter modernitet över andra egenskaper anbefalles hans nya samling Ängst nästan av sig själv" (GHT 14.12 1916). På liknande sätt konstaterar August Brunius om Lagerkvists första drama, att verket "har svagheter som hvarje första försök, men en artistisk vilja af utpräglad art står bakom scener och personer" (SvD 6.5 1917). Och som ett representativt kritikeranförande om enaktarna i Teater kan anföras Bo Bergmans konstaterande, att "ny konst ge de inte; men de fångsla med sin poetiska distighet och sin inbillningskraft i enstaka moment" (DN 29.6 1918).

Det var alltså med en viss förväning jag först tog del av Bo Bergmans kategoriska påstående i recensionen av Kaos: "Pär Lagerkvist har förstått att redan från början skaffa sig både beundra-

re och vedersakare." (DN 19.12 1919). Av de kritiker jag läst var det bara Erik Hedén som jag tyckt man kunde kalla vedersakare och denna karaktäristik skulle då enbart gälla Hedéns uppfattning om Lagerkvist före Järn och människor. En halv vedersakare med andra ord. Och vem mer än Ture Nerman skulle kunna göra skäl för benämningen Lagerkvist-beundrare? Möjligen David Sprenkel.

Nu finns det emellertid inget som säger att Bo Bergmans karaktäristik skulle inskränka sig till enbart Lagerkvists recensenter. Bergmans uttalande kan ju uppfattas som en helt allmän lägesbeskrivning och avse samtliga Lagerkvists läsare. Förmodligen skall den uppfattas på detta senare sätt. En del senare recensioner av Kaos i kombination med några av anmälningarna av Det eviga leendet (1920) tyder nämligen på, att den motsättning som Bergman talar om faktiskt existerar, även om det först är efter Bergmans recension som den går i dagen i recensionerna.

Bland anmälarna av Kaos hittar man således två kritiker som utan vidare gör skäl för karaktäristiken Lagerkvist-beundrare, nämligen den med Lagerkvist exakt jämnåriga Sten Selander och den ett år yngre Alf Ahlberg. "Bland yngre svenska diktare är Pär Lagerkvist utan all fråga en av de intressantaste. Han har visat, att han både vill något och kan något", skriver den sistnämnde inledningsvis i sin recension, där han vidare framhåller Lagerkvists dikt som "ett stycke äkta konst, inte bara som man väl ibland hört sägas, ett försök att envist fasthålla och realisera ett visst artistiskt program" (GHT 30.12 1919).

Än mer fylld av beundran är Sten Selander: "Pär Lagerkvist står fullkomligt ensam i dagens svenska litteratur. Han är dess ende modärnist inte bara i fråga om sin diktningens uttrycksmedel, utan även i fråga om dess innehåll - den ende, i vars verk vår tids kaotiska, stormiga, av ångest och böner skälvande väsen återspeglas. Och det vittnar inte gott om svensk publik, att han skall vara så oförstådd som han är. Men han skall säkert komma en gång - lika säkert, om också lika långsamt som modärn målarkonst arbetat sig igenom den kompakta muren av allmänhetens självbelåtna löje och lättjefulla oförstående." Och Selander slutar med följande deklaration: "Jag tvekar ej att beteckna Kaos som årets märkligaste svenska bok och Pär Lagerkvist som den ende verkligt betydande av den unga författargenerationen, den ende svenske diktare efter Vilhelm Ekelund, som har något av genialitetens strålgans kring pannan." (GMP 23.12 1919)

Men det är först med Det eviga leendet som någon kritiker intar även den andra ytterpositionen på linjen beundrare - vedersakare och denne någon är ingen mindre än Fredrik Böök. Mot Ahlbergs och Sprenkels uppfattning att Det eviga leendet skulle vara "ett helgjutet och fullödigt konstverk" (GHT 3.12 1920) respektive "höstens utan jämförelse vackraste volym; den har syn och den har stil, den har fantasi och den har form" (NDA 14.12 1920), står Bööks deklaration, att "det jag förstår, förefaller mig vara ytterst trivialt och inger mig de svartaste misstankar, att jag inte går miste om allt för mycket i det jag icke förmår begripa. Författaren, Pär Lagerkvist, gör på mig intryck att alls icke vara obegåvad; det finns små stänk av bisarr humor här och där, och en och annan detalj, som förråder vek känsla. Fantasien är det däremot icke mycket med, och idéer saknar han i hög grad. Det förefaller mig, som om han trodde sig kunna ersätta dessa brister genom att spekulera ut underliga och förvridna påhitt. Det hela förefaller mig närmast att vara ett slags barnslig och rätt oskyldig spleen, en lust att åstadkomma något underbart och hittills aldrig skådat, till omväxling med livets alltför vardagliga skådespel." (StD 14.11 1920).

Detta var kungsord och antingen det nu berodde på dem eller ha-

de andra orsaker, ställer sig kritikerkåren för första gången nästan undantagslöst mycket reserverad inför nästa Lagerkvist-bok, diktsamlingen Den lyckliges väg (1921). Det är bara Sven Söderman som förklarar, att han "fått boken kär och fattat vänskap till författaren" (StD 29.11 1921). Bo Bergman förklarar däremot, att något "starkare helhetsintryck har jag inte fått av Pär Lagerkvists nya diktbok" (DN 24.11 1921) och Anders Österling finner på motsvarande sätt "blott undantagsvis bilder och rader som griper tag" (SvD 29.11 1921).

Mest reserverad av alla är emellertid Olle Holmberg. Lagerkvists "minst tilltalande drag är hans oklarhet", förklarar han och fortsätter: "Hans därnäst minst tilltalande drag är hans ömhet emot hvarje ord, som faller ur hans mun, rädd som han synes vara, att ge det vare sig tuktan eller beskärrelse. På liknande sätt med hans versteknik. Den fria versen t ex är för Lagerkvist tydligen något som man griper till, när man inte gitter knäppa samman de lösa mantelflikarna med rimmets smycke, eller inte tvinga impressionen in under den förutbestämda rytms disciplin." (NDA 24.12 1921)

Även när det gäller Lagerkvists nästa bok, Den osynlige (1923) är Olle Holmberg den som kommer med de starkaste reservationerna. Både i sak och i sin sarkastiska utformning påminner detta avfärdande av Den osynlige om Bööks uppgörelse med Det eviga leendet. "Hans drama", skriver Olle Holmberg, "påminner på något sätt om gästgivargårdarna i Småland, om vilka en stor poetisk auktoritet har förklarat, att där åtes ganska bra - "om blott man matsäck har som duger". Pär Lagerkvists skådespel ger mycket att tänka på, om blott man tankar har som duga. Själv rör han sig hälst med aningar och antydningar". (NDA 23.11 1923)

Efter sin avrättning av Det eviga leendet avstod Fredrik Böök för gott för att i skrift uttala sig om Lagerkvist. Olle Holmberg nöjde sig för sin del med tre års tystnad, åtminstone har jag inte kunnat finna att han skulle ha recenserat vare sig Onda sagor (1924), Gäst hos verkligheten (1925) eller Hjärtats sånger (1926). Med Det besegrade livet (1927) kommer emellertid Holmberg tillbaka som Lagerkvist-recensent och han avslöjar då, att han trots allt inte lämnat de mellanliggande böckerna åt sitt öde. Av recensionen framgår att han åtminstone tagit del av Onda sagor och att han - alldeles som Hedén tio år tidigare - nu i viss mån ändrat uppfattning om Lagerkvist. På ett ställe i recensionen heter det således, att "Hissen som gick ner i helvetet" är "den kanske bästa novell som den unga författargenerationen i Sverige över huvud taget har skrivit" (DN 23.10 1927) något som dock inte avhåller recensenten från den - som det senare skulle visa sig - förhastade försäkringen: "Pär Lagerkvist är inte en författare av vilken det någonsin kommer att ges ut samlade skrifter".

Erik Hjalmar Linder anser i Fyra decennier av 1900-talet (1958) att Kaos blev "Lagerkvists genombrottsbok inför kritiken" (s.386). Även om det alltid är svårt att bestämma ett litterärt genombrott, eftersom vi inte har några direkta kriterier att gå efter, anser jag det mera berättigat att för Lagerkvists del tala om ett sådant vid mitten av 20-talet än 1919. Först med Onda sagor och Gäst hos verkligheten när Lagerkvist således enligt min uppfattning ett allmänt kritikererkännande.

Om Onda sagor skriver till exempel Anders Österling, att man vid läsningen gång på gång gör den reflektionen, att Lagerkvists "egenart här har funnit en form, som ännu så länge passar honom bättre än den dramatiska" (SvD 2.6 1924). Och Bo Bergman avslutar sin recension av Gäst hos verkligheten med att konstatera, att han för sin del "haft mera behållning av denna berättelses

jordeliv, speglat i ett par tungsinta och brådmogna barnaögon, än av författarens visioner från himmel och helvete" (DN 28.11 1925).

Som ett annat viktigt tecken på att Lagerkvist nu i kritiker-nas ögon uppnått en betryggande storhet vill jag se det faktum, att han nu ibland kan få nästan helt värderingsfria recensioner. Att vissa recensioner av bekännelseboken Det besegrade livet i stor utsträckning ägnar sig åt att diskutera och analysera bokens budskap, kan sannolikt förklaras med en hänvisning till bokens essäartade form. Mer anmärkningsvärt anser jag det vara, att Elis Andersson även lägger upp sin anmälan av Han som fick leva om sitt liv (1928) på det sättet.

Elis Anderssons recension av Lagerkvists drama (GP 5.12 1928) har således fått formen av en väl genomförd tolkning av dramat. "Han som fick leva om sitt liv är inte någon tom spekulaton om hur en bokstavligt återuppståndne skulle gestalta sin levnad", skriver Elis Andersson. Han anser att det är "om den omvända sjä-lens upplevelser, som Pär Lagerkvists nya drama handlar" och använder huvuddelen av sin recension för att i detalj utföra och underbygga denna tolkning, utan att bry sig om någon form av betygssättning av dramat eller dess författare.

En recension av det här slaget förutsätter, efter vad jag kan förstå, att recensenten anser att den recenserade författarens position är så pass oomtvistad, att det inte längre finns någon rimlig anledning att uttryckligen i recensionen framhålla den re-censerade bokens värde. Ett studium av de uttalade värderingarna i Elis Anderssons tidigare Lagerkvist-recensioner tycks också ge stöd för ett sådant antagande. Följande stegring kan noteras: I sin recension av Onda sagor talar Elis Andersson om Lagerkvist, som "vårt lands måhända främste diktare av den yngre generationen" (GP 7.6 1924), två år senare heter det, att bland "vårens lyriska samlingar har Pär Lagerkvists Hjärtats sånger den givna heders-platsen" (GP 10.6 1926) och om Det besegrade livet slutligen skriver Elis Andersson, att han knappast tror, "att det sedan Kierke-gaards dagar utkommit en i allvarsam mening betydelsefullare nor-disk bok" (GP 1.11 1927).

Elis Andersson är således den förste som recenserar ett rent skönlitterärt verk av Lagerkvist i form av en renodlad analys. Han är däremot inte den siste. Recensionerna av Kämpande ande (1930) är visserligen traditionella så till vida, att novellerna inte bara refereras och diskuteras utan också genomgående utför-ligt värderas, men flera av recensionerna av Konungen (1932) domi-neras av tolkningsavsnitten och en, Olle Holmbergs "Försök till tolkning av ett drama" (DN 3.10 1932), är precis vad den utger sig för att vara och motsvarar alltså till sin uppläggning helt Elis Anderssons analysrecension av Han som fick leva om sitt liv.

Även om Lagerkvist-bilden i recensionsspeglarna hela tiden för-ändrats, är det först i och med recensionerna av Vid lägereld (1932) som bilden splittras. Från och med denna diktsamling och fram till 30-talets slut är det inte längre möjligt att tala om en Lagerkvist-bild, recensionsspeglarna visar nu åtminstone tre Lagerkvist-bilder.

Sten Selander inleder sin recension av Vid lägereld på följande sätt: "För en bokanmälare känns det som en oväntad, men därför desto starkare lättnad att för en gångs skull få lägga undan sin kritiska mätsticka och bara oreserverat säga: Detta är stor konst, detta är dikt av sådan resning att mått och jämförelser blir god-tyckliga och därmed överflödiga. Man vågar inte yttra något dy-liklkt varje år; men Pär Lagerkvists nya diktsamling hör till det ytterligt lilla fåtal böcker som motiverar en sådan deklaration."

(DN 2.12 1932)

Mot detta polemiserar fjorton dagar senare Anders Österling i sin recension av samma bok: "Pär Lagerkvists ställning är exklusiv och på visst sätt avundsvärd. Mer än någon annan svensk diktare i dessa år har han lyckats skapa en villig uppmärksamhet kring sig, för att nu icke säga en anammande andakt, som gör sig mödan att tyda vart ord till det bästa. Han har fått privilegium på att vara svår och dunkel utan att något annat sättes i fråga. Recensenter slå ring med spetsade öron; uppstår det något mummel i den bakre hopen blir detta genast nedhyssjat."

Och Österling fortsätter: "För den starka och självständiga diktarnatur, som det här är fråga om, bör ju detta i och för sig inte betyda någon fara. Han är icke ansvarig för situationens överdrifter. Men under studiet av hans nya diktsamling, Vid lägereld, får man ett intryck av att särställningen har drivit honom ut i en alltför krampaktigt eftersträvad svårtillgänglighet, ett profetapatos, som han icke riktigt förmår uppbära och gestalta." (SvD 17.12 1932)

Trots att Selander och Österling i sina värderingar således intar helt motsatta ståndpunkter, råder det ändå en påfallande överensstämmelse mellan den uppsättning värdekriterier som de använder sig av. Likheten inskränker sig inte enbart till att båda använder estetiska kriterier, det är dessutom nästan exakt samma uppsättning estetiska värdekriterier som utnyttjas. Båda anför således krav på att ett diktverk skall vara vackert, originellt, klart, sammansatt, äkta och genomarbetat.

Denna enighet beträffande kriterier men oenighet i värdering är karaktäristisk för Lagerkvist-kritiken i de konservativa och liberala tidningarna under 30-talet. Trots att kritikerna i dessa tidningar i allmänhet är relativt enhetliga i fråga om vilka värdekriterier som bör utnyttjas, skiftar deras uppfattning inte sällan om i vad mån Lagerkvists böcker når upp till de uppställda kraven. Ytterligare ett exempel på hur två kritiker med samma värdekriterium kommer fram till motsatt värdering skall anföras. Även denna gång får Anders Österling figurera, men nu med den positiva värderingen. Negativ opponent är Knut Hagberg. Boken är Den befriade människan (1939). Medan Anders Österling karaktäriserar denna som "djärv i sitt metafysiska försvar av mänsklighe- tens sak" (ST 20.12 1939), anser Knut Hagberg samma volym "knappast originellare än även mycket unga och oerfarna pastorsadjunkters förkunelse" (NDA 21.1 1940).

Betydligt mer enhetlig än den borgerliga kritiken är den religiöst förankrade. Till omfånget är denna föga omfattande. En konsequent kristen kritik företräds under 30-talet bara av Svenska Morgonbladet, där Lagerkvist recenserar av Erik Hjalmar Linder, Gustav Fredén och Gunnar Ollén. Detta förhållande förändras för övrigt inte påtagligt under följande årtionden. 1945 grundades visserligen pingsrörelsens tidning Dagen, men dess kulturbevakning måste karaktäriseras som sporadisk eller kanske snarare starkt selektiv. Fram till sin nedläggning 1953 var således Svenska Morgonbladet - senare Morgonbladet - i stort sett ensam om att regelbundet behandla Lagerkvists böcker utifrån en klart kristen ståndpunkt.

Lika lite som de borgerliga kritikerna helt avstår från att anföras religiösa värdekriterier, avstår de kristna kritikerna från att utnyttja estetiska kategorier. Kvantitativt är det otvivelaktigt de estetiska kriterierna som dominerar även i Svenska Morgonbladets recensioner, men vid hopsummeringen verkar det ändå som det skulle vara de religiösa kriterierna som blir avgörande. När till exempel Erik Hjalmar Linder karaktäriserar Vid lägereld

som "en märklig diktbok" baserar han således detta omdöme främst på det faktum, att "de problem diktaren brottas med höra till det mänskliga levernets viktigaste" (SvM 14.12 1932).

Det är emellertid inte bara den kristna Lagerkvist-kritiken som under 30-talet gör ett enhetligt intryck. Samma sak gäller om den - betydligt mer omfångsrika - kritik som samma decennium skrevs i arbetarpressen. Den entusiasm som under Lagerkvists första tid som författare kom honom till del från vänsterhåll, har nu förbytts i skepsis. Till och med Ture Nerman, som 1914 rekommenderade Ordkonst och bildkonst till "lite var av vårt partis folk att ägna en stunds möda till att tänka igenom", har föga till övers för Vid lägereld. "På sitt långa sökande efter abstrakta ideal - abstrakt i mening utanför människornas kamp - ", skriver Nerman, "har Pär Lagerkvist nu hunnit släppa den direkt religiösa åskådning han en längre tid har haft och kommit in i en allmän människodyrkan, utan rot i samarbete och samkamp med och mot människor och därför enslig, ödslig, hopplöst dyster." (FD 10.12 1932)

Den vänsterorienterade kritikens argument mot Lagerkvist otvivelaktigt tidsmedvetna 30-talsböcker Bödeln (1933), Den knutna näven (1934), I den tiden (1935), Mannen utan själ (1936), Genius (1937) Seger i mörker (1939) och Sång och Strid (1940) är emellertid av något annan karaktär. Kritiken går i korthet ut på, att Lagerkvist brister i sin samhällsanalys och att hans kritik därför blir ytlig och ofullgån. Nils Beyer formulerar saken så här i sin recension av Seger i mörker: "I sin syn på den fascistiska våldsandan tvekar inte Pär Lagerkvist, den är för honom 'det radikala onda', men oförstående för dess sociala orsaker famlar han efter det rätta botemedlet. Han hamnar i en mystisk tro på det kvinnligt veka i människosinn och vad rätt du tänkt. Det är därför inte heller den kämpande demokratin hans diktning speglar, det är den rådvilla demokratin." (SocD 16.3 1939).

Medan kritikernas uppfattningar om Lagerkvist under 30-talet alltså skiftat, uppnås på nytt en tämligen stor enighet kring Midsommardröm i fattighuset (1941). "Det är en helt enkelt betagande pjäs", skriver Oscar Rydqvist (DN 22.11 1941) och Nils Beyer, som året innan avfärdade Seger i mörker av ideologiska skäl, karakteriserar det nya stycket som "säsongens första skådespel, som verkligen förtjänar epitetet diktverk" (SocD 22.11 1941). Samma uppfattning har också en annan vänsterorienterad kritiker, Gustav Johansson, som konstaterar: "Det är verklighetsflykt, javäl, men den gömmer så mycket av den fattiga människans lyckodröm om 'glädjens och kärlekens rike, där det alltid är midsommar'." (Ny Dag 22.11 1941)

En liknande enighet i omdömena finns också om Hemmet och stjärnan (1942) och Dvärgen (1944). Diktsamlingen döms genomgående ut - Erik Blomberg konstaterar utan omsvep att den är "en av sin författares svagaste böcker" (AT 6.12 1942) - medan romanen hälsas som "ett inspirerat verk, skapat av en diktare som överlägset behärskar sina uttrycksmedel" (Ingemar Wizelius, DN 14.11 1944). Sten Selander nöjer sig således inte bara med att utnämna boken till en av "toppunkterna i Pär Lagerkvists alstring", utan slår fast att Lagerkvist med titelpersonen "skapat en av litteraturens stora typiska gestalter, i sitt slag jämförbar med don Quixote, madame Bovary, Oblomov eller Per Gynt." (SvD 18.11 1944)

Tre år efteråt anser Viveka Heyman, att det entusiastiska mottagandet av Dvärgen berodde på, att kritikerna efter Hemmet och stjärnan "med starkt grundade skäl" ansett Lagerkvist tillhöra "de utskrivna diktarna, som lever helt på sitt rykte från fornstoradar". När prosaberättelsen Dvärgen så visade att Lagerkvist "ännu förmäde något", blev den enligt Heyman mottagen med ett "så

överbärandigande beröm som bara kommer en diktare till del när kritikern till sin obeskriverliga lättnad upptäcker att han mot all förmodan inte behöver ljuga sina lovord." (Arbn 18.12 1947)

Viveka Heymans uttalande härrör från hennes recension av De vises sten (1947). För egen del vill Heyman sätta detta drama högre än den tre år tidigare utgivna romanen, en värdering som hon emellertid är ganska ensam om, även om kritiken av De vises sten som helhet är positiv. Nils Beyer förutspår exempelvis, att pjäsen "sannolikt en gång kommer att räknas till vår bästa svenska dramatik från denna tid" (MT 23.10 1947) och Gustav Fredén anser dramat präglad av "en mänsklig värme, ett värdigt allvar och en konstnärlig kraft som lyfter det upp på den stora klassiska tragediens nivå" (SvM 6.12 1947).

Några lovord av detta slag mötte inte Låt människan leva (1949). Bokutgåvan lämnades på flera håll oanmäld och de recensioner som kom var korta och reserverade. Uppslutningen kring Barabbas (1950) var då så mycket mera samlad. Barabbas anmäldes genomgående på utgivningsdagen och bestods på de flesta håll med tämligen stort uppslagarna artiklar. Ändå kan inte det anseende som denna roman idag åtnjuter utan vidare föras tillbaka på det första mottagandet. Även om anmälningarna genomgående var positiva, var det knappast någon enda som var helt reservationslös i sitt beröm.

Nils Beyer skriver till exempel: "Barabbas ligger på linje med Pär Lagerkvists föregående böcker Bödeln och Dvärgen, mästerverken från 1933 och 1944. I sina bästa partier har den samma suggestiva enkelhet, är skriven med samma magiska stilkonst. Men stor dikt är den inte. De svårigheter, som kompositionen vållat diktaren, är inte helt övervunna." (MT 7.9 1950) Ätminstone en viss osäkerhet spåras på de flesta håll. De höga betygen förses med små brasklappar. Elis Andersson ser således romanen som "kanske den i sin enkla stil och sitt klara djup mest fulländade bok, Pär Lagerkvist någonsin skrivit" (GP 7.9 1950) och Sten Selander kallar den "ätminstone i sin tidigare hälft en av de mest grandiosa berättelser Pär Lagerkvist har skrivit" (SvD 7.9 1950). Märk orden "kanske" och "ätminstone"!

Det är intressant att jämföra dessa omdömen från 1950 med de värderingar av romanen som här och där förekommer i recensionerna av skådespelet Barabbas (1953). Så när som på Erik Hjalmar Linder (ST 30.1, 31.1 1953) är samtliga kritiker överens om att scenversionen är klart underlägsen romanen. Men när recensenterna konstaterar detta, sker det på ett sätt som tyder på att romanens aktier stigit i värde sedan 1950. Ebbe Linde anser således att skådespelet Barabbas inte är "ett lika betydande drama som prosaberättelsen är ett betydande diktverk" (DN 31.1 1953) och Lasse Bergström talar om Lagerkvists misstag "att göra ett mindre gott drama av en mycket god roman" (Arbn 31.1 1953). Även om Nils Beyer är något mindre explicit i sin värdering - "pjäsen när som konstverk inte på långt när upp till romanen" (MT 31.1 1953) - förefaller också han i viss mån ha uppvärderat romanen.

Om man skulle ge sig på att försöka rangordna Lagerkvists böcker efter hur positivt de mottagits vid utgivandet, skulle den listan med all säkerhet komma att toppas av Aftonland (1953) och Sibyllan (1956).

"Den diktsamling som Pär Lagerkvist ger ut i dag, Aftonland, är en av hans största: man får gå tillbaka till Vid lägereld, mästerverket från trettiotalets början, för att finna en som helhet lika övertygande manifestation av hans lyriska egenart", konstaterar Bengt Holmqvist (ST 20.10 1953). Och Olof Lagercrantz anser på samma sätt att Lagerkvist med Aftonland är "tillbaka vid sina tidigare positioner", efter att under krigsåren ha fullgjort "en i och

för sig aktningsvärd beredskapstjänst" som "för dem som kände honom från tjugotalet" emellertid förde tanken till "en Johannes Döpare, vilken plötsligt slog emellan med en liten hembygdspredikan". (DN 20.10 1953)

Enbart berömande var inte kritiken, men efter att reservationerna framförts tas de genomgående tillbaka. Bo Strömstedt menar till exempel, att diktsamlingen "på några av sina sämsta sidor är färglös och menlös som ett julpoem i en hembygdstidning", något som emellertid inte hindrar att den på sina bästa når "en höghet som kan påminna om den gammaltestamentliga poesins" (Expr 21.10 1953). Och Artur Lundkvist skriver, att som "konstnärlig prestation kan den inte tillnärmelsevis jämföras med Dvärgen eller Barabbas. Men den har andra egenskaper, som räcker ett bra stycke. Den är omedelbart mänskligt vädjande, den talar angeläget ur döds-skuggans närhet, och den summerar på ett till synes slutgiltigt sätt de frågeställningar som ständigt har upptagit Lagerkvist." (MT 21.10 1953)

Än mer positivt mottogs Sibyllan. Flera av kritikerna ville utan vidare jämföra den med den nu allmänt som mästerverk karakteriserade Barabbas och ett par menar rent av att Lagerkvist med Sibyllan överträffat sin förra roman. "Sibyllan är inte bara en bättre och enhetligare bok än Barabbas, den är också det mogna och - får man väl förmoda - slutgiltiga svaret på hans ungdomsdiktning", skriver Göran O. Eriksson (GHT 10.11 1956). Och Olof Lagercrantz avger följande omdöme: "Barabbas blev föremål för många tolkningar. Sibyllan synes mig än mer komplicerad, inbjudande till fantasiutflykter i många riktningar, därtill djärvare och med större grepp över strängarna än kanske något av Lagerkvists prosaverk." (DN 10.11 1956)

Om Lagerkvists 50-talsproduktion enligt recensionsutsagorna innebär en höjdpunkt, medför 60-talsböckerna tveklöst en markant tillbakagång. Artur Lundkvist anser visserligen Ahasverus död (1960) vara "en värdig motsvarighet till mästerverket Sibyllan, mindre till volymen men lika sprängkraftig, lika inifrån överrumplande och utvidgande. Lagerkvists berättarkonst har ingenting förlorat i magi eller lyftning." (ST 14.10 1960) Men Olof Lagercrantz och med honom den stora kritikermajoriteten menar, att Ahasverus död "saknar det samlande grepp och den mäktiga enhetlighet som utmärker Dvärgen, Barabbas och Sibyllan. Ahasverus död är mera att likna vid en samling bilder ur en mästares verkstad." (DN 14.10 1960)

Pilgrimstrilogins andra del, Pilgrim på havet (1962), mottogs med högaktning men inte mer. Ivar Harrie talar om "en hymn, sober och sublim" (Expr 24.10 1962) och Artur Lundkvist om en "suverän behärskning, en lugn auktoritet" (ST 25.10 1962). Lösbrutet ur sitt sammanhang verkar detta ganska uppskattande, men som enda positiva värderingar i två relativt långa recensioner är det inte särskilt mycket.

För trilogins sista del, Det heliga landet (1964), gäller, att de högaktningssfulla erkännandena bemäns med direkt kritiska invändningar. Det rör sig visserligen bara om detaljkritik, men eftersom denna gäller själva slutet, får den otvivelaktigt en ganska stor tyngd. "Man undgår inte intrycket att slutackorden i svitens sista sats är en nödfallsutväg där mästarens inspiration inte varit med", anser Ivar Harrie (Expr 27.11 1964) och får medhåll av bland andra Brita Wigforss: "Slutet verkar som en parasfras på kända mönster. I nivå med berättelsen i övrigt står det inte." (GHT 28.11 1964)

Det är emellertid först när ett par yngre kritiker får säga sin mening om Lagerkvists hittills sista bok, Mariamne (1967), som recensionerna blir verkligt nedgörande, Sven-Eric Liedman

menar, att "Mariamne har blivit en enkel variant på det gamla temat 'la Belle et le Bête'. Som bild av människan var troligen den verklige Herodes intressantare än Lagerkvists." (SDS 15.9 1967) Och Karl-Erik Lagerlöf skriver: "Mariamne är ett mästerverk såtillvida att det tillhör mästerverkens genre. Bl a därför saknar det djupare mening." (GHT 15.9 1967)

Litteraturförteckning

1. RECENSIONSMATERIALET

Recensionsförteckningen upptar recensioner i stockholmspressen av förstautgåvor av Pär Lagerkvist fr o m debuten 1912 t o m Det heliga landet (1964). Förteckningen är kronologisk, i första hand med avseende på det recenserade verkets utgivning, i andra hand med avseende på recensionsdatum. Efter varje boktitel t o m scenversionen av Barabbas (1953) har bokens utgivningsvecka angivits efter Svensk bokhandelstidnings veckoförteckning över nyutkommen litteratur. Fr o m Aftonland (1953) har med stöd av upplysningar i recensionerna efter varje titel angivits en utgivningsdag.

För varje recension anges publiceringsdatum, tidning, placering i tidningen, rubrik, signatur och/eller recensentens namn. Signatur utan efterföljande namn inom klammer innebär, att jag inte lyckats lösa signaturen i fråga. Ett frågetecken efter ett namn innebär, att jag är tveksam om den föreslagna tolkningen. Tidningarnas namn har förkortats enligt förkortningsangivelserna i tabell A1.

I de fall då bokutgivningen av ett drama skett i direkt avslutning till urpremiären av verket i fråga och bokutgåvan inte recenserats separat, har teaterrecensionerna av urpremiären förtecknats. I ett fall har både recensionen av ett verk i bokform och dess urpremiär i samma tidning tagits med. Det gäller Stockholms-Tidningens recensioner av skådespelet Barabbas. Dessa båda recensioner (315 och 324) har jag närmast velat uppfatta som en första och en andra del av samma recension. Teaterrecensionerna har genomgående markerats: (teater).

Recensionsnumreringen följer numreringen i den av mig utgivna recensionsbibliografin Pär Lagerkvists kritiker, som utom det här presenterade materialet omfattar recensionerna i fem större landsortstidningar.

MÄNNISKOR (24-30 oktober 1912)

Se recension nr 10a.

TVÅ SAGOR OM LIVET (17-23 juli 1913)

- 1) 31.7 1913 StD s.6 sp. 6 / Pär Lagerkvist. Två sagor om livet / W.S-hn. [Waldemar Swahn]
- 2) 27.8 1913 Aftontidningen s.5 sp.5 / Pär Lagerkvist. Två sagor om livet/ [osignerad]

Se recension nr 10a.

ORDKONST OCH BILDKONST (20-26 november 1913)

- 3) 8.12 1913 SvM s.4 sp.6 + s.5 sp.1-2 / Litteratur / Nicanor
- 4) 23.12 1913 Aftontidningen s.5 sp.1 / Pär Lagerkvist: Ord-
konst och Bildkonst / G.B. [Ruben G:son Berg?]
- 5a) 5.1 1914 NDA s.5 sp.5-7 / Nya litterära ideal. I /N.E.
[Nils Erdmann]
- 5b) 8.1 1914 NDA s.4 sp.3-5 / D:o II [Endast indirekt om La-
gerkvist]
- 5c) 10.1 1914 NDA s.3 sp.7-8 / D:o III [Ej om Lagerkvist]
- 6a) 31.1 1914 DN s.6 sp.1-7 + s.7 sp. 1-7 / Modern diktkonst
och modern målarkonst. I /John Landquist
- 6b) 8.2 1914 DN s.10 sp.1-7 + s.11 sp.1-5 / D:o II
- 6c) 10.2 1914 DN s.8 sp.1-7 + s.9 sp.1-7 / D:o III [Ej om
Lagerkvist]
- 7) 31.1 1914 SvD s.7 sp.5-7 / En litterär stridsskrift /
Fredrik Böök
- 8) 19.2 1914 SocD s.4 sp.2-3 / Två läroböcker i konstradika-
lism. II /Ek Hn [Erik Hedén]
- 10a) 14.4 1914 Dagen s.10 sp.1-6 / En ny författare: Pär Lager-
kvist [Om Människor och Två sagor om livet] /
David Sprengel
- 10b) 16.4 1914 Dagen s.10 sp.1-6 / Pär Lagerkvists sensatio-
nella opinioner [Om: Ordkonst och Bildkonst] /
David Sprengel

MOTIV (3-9 december 1914)

- 11) 19.12 1914 SocD s.4 sp.6-7 / Pär Lagerkvist: Motiv/ M.K.
[Martin Koch]
- 13) 30.12 1914 SvM s.3 sp.5-6 / Hr Bonniers "sköna" littera-
tur. Ännu ett praktblomster på julbordet /
[Osignerad]
- 14) 19.2 1915 NDA s.7 sp.4-6 / Litteraturens reformation /
N.E. [Nils Erdmann]
- 15) 14.3 1915 DN s.7 sp.7 /Expressionism i litteraturen / J.L.
[John Landquist]

JÄRN OCH MÄNNISKOR (4-10 november 1915)

- 16) 18.11 1915 ST s.6 sp.7 / "Järn och människor." / K.B.
[Knut Barr]
- 17) 2.12 1915 NDA s.6 sp.4-6/Världskrigets afspeglning i jul-
litteraturen. 1. Bo Bergman - Sigfrid Siwertz -
Pär Lagerkvist / Nils Erdmann
- 19) 4.12 1915 Dagen s.3 sp.3 / Pär Lagerkvist: Järn och
Människor/ C.-A.B. [Carl-August Bolander]
- 20) 5.12 1914 SvD (B) s.5 sp.4-7 / Expressionistiska noveller/
Olle Holmberg
- 22) 15.12 1915 DN (B) s.4 sp.5-7 / Svenska prosaböcker/B.B-n.
[Bo Bergman]
- 23) 14.1 1916 AB s.9 sp.1 / Konst och litteratur/ F.V. [Fredrik
Vetterlund]
- 24) 23.1 1916 StD s.4 sp.5-7 / "Kubistiska" noveller / O.R-s.
[Olof Rabenius]
- 25) 18.4 1916 SocD s.4 sp.3-4 / Litteratur/ Ek Hn [Erik Hedén]

ÅNGEST (23-29 november 1916)

- 28) 16.12 1916 NDA s.9 sp.5-6 / Lyrik/ Nils Erdmann
- 29) 14.1 1917 AB s.7 sp.1-2/Den återstående jullyriken / Fredrik Vetterlund

SISTA MÄNSKAN (22-28 mars 1917)

- 30) 21.4 1917 NDA s.5 sp.6-7 /Ett kubistiskt drama/ Nils Erdmann
- 31) 22.4 1917 AB s.8 sp.7 /Ett ofullgånget fantasidrama/ F.V. [Fredrik Vetterlund]
- 32) 6.5 1917 SvD (B) s.2 sp.1-2/Dramat "Sista männskan"/ A.B-s. [August Brunius]
- 33) 20.5 1917 StD s.5 sp.7-8/Reform-dramatik/ Sven Söderman

TEATER (30 maj - 5 juni 1918)

- 35a) 15.6 1918 NDA s.6 sp.5-6/En reformator. Pär Lagerkvist om teatern och tiden. 1/ Nils Erdmann
- 35b) 22.6 1918 NDA s.7 sp.4-6/D:o 2
- 36) 29.6 1918 DN s.9 sp.4-6/En teaterbok/ B.B-n. [Bo Bergman]
- 37) 5.7 1918 SvD s.6 sp.5-7 + s.7 sp.1/Ny svensk dramatik/ August Brunius
- 39) 20.10 1918 AB (A) s.10 sp.1-3/Futurism på scenen/Fredrik Vetterlund.

KAOS (4-10 december 1919)

- 40) 19.12 1919 DN s.11 sp.3-4/Pär Lagerkvists nya bok/ B.B-n [Bo Bergman]
- 42) 2.1 1920 Aftontidningen s.9. sp.1-3/Pär Lagerkvists nya bok/ G.J-n. [Gotthard Johansson]
- 43) 4.1 1920 ST(B) s.1 sp.7 /Expressionistiskt i litteraturen/ Kj.S-g. [Kjell Strömberg]
- 44) 26.2 1920 StD s.8 sp.1-6/Kaos av Pär Lagerkvist/ Sven Söderman
- 45) 23.3 1920 SvD s.19 sp.1-8 + s.10 sp. 1/En modern ordmålare/Ejnar Smith
- 46) 27.9 1920 DT s.7 sp.1-3/En nutidsskald. Några ord om Pär Lagerkvist, särskilt hans bok "Kaos"/ [Osignerad]

DET EVIGA LEENDET (4-10 november 1920)

- 47) 14.11 1920 StD s.11 sp.1-2/Det eviga leendet/Fredrik Böök
- 48) 19.11 1920 DN s.12 sp.1-2/Pär Lagerkvists nya bok/B.B-n. [Bo Bergman]
- 49) 19.11 1920 SvD s.8 sp.6-7/En underlig evighet/Ejnar Smith
- 50) 21.11 1920 AB s.9 sp.1/Fantastikonst och fantasteri/F.V. [Fredrik Vetterlund]
- 51) 24.11 1920 ST s.5 sp.1-3/Modern ordkonst/ Kj.S-g. [Kjell Strömberg.]
- 55) 13.12 1920 DT s.4 sp.1-7/"Det virriga leendet." En aktningfull recension av en underlig bok/Per U.Bolinder
- 56a) 13.12 1920 NDA s.8 sp.1-6 + s.9 sp.1-4 /Pär Lagerkvists eviga leende. I/David Sprengel
- 56b) 14.12 1920 NDA s.8 sp.1-6 + s.9 sp.1-2/D:o II

DEN LYCKLIGES VÄG (17-23 november 1921)

- 57) 20.11 1921 AB s.8 sp.6 /Lyrik/Fredrik Vetterlund
- 58) 24.11 1921 DN s.10 sp.3-5/Lyrik/B.B-n [Bo Bergman]
- 59) 29.11 1921 StD s.4 sp.6-7/Ny lyrik/Sven Söderman
- 60) 29.11 1921 SvD s.9 sp.1-7 + s.10 sp.1-3/Ny lyrik/Anders Österling.
- 63) 21.12 1921 ST s.9 sp.1-2/Två nykristna sångare/Erik Blomberg.
- 64) 24.12 1921 NDA s.5 sp.1-2/Två diktsamlingar/ Olle Holmberg.

DEN OSYNLIGE (8-14 november 1923)

- 65) 21.11 1923 DN s.10 sp.1-3/Svensk dramatik/ B.B-n. [Bo Bergman]
- 66) 22.11 1923 SvD s.11 sp.5-7/Ett mysteriespel/ A.Ö. [Anders Österling]
- 67) 23.11 1923 NDA s.6 sp.6-7/Det osynligas estetik/O.H-g. [Olle Holmberg]
- 68) 24.11 1923 ST s.8 sp.6-7/Ny skola i vitterheten?/Kj.S-g. [Kjell Strömberg]
- 70) 21.12 1923 AB s.7 sp.1-3/Ofullgången framtidskonst?/F.V. [Fredrik Vetterlund]

ONDA SAGOR (2-8 maj 1924)

- 74) 2.6 1924 SvD s.7 sp.6-7/Onda sagor/A.Ö. [Anders Österling]
- 77) 8.6 1924 DN s.4 sp.1-3/Svenska novellister. I. Pär Lagerkvist/T.F-t. [Torsten Fogelqvist]
- 79) 30.6 1924 AB s.4 sp.7/Moderna stilarter/F.V. [Fredrik Vetterlund]
- 80) 21.7 1924 FDP s.5 sp.3-6 /En liten bokrevy/Algot Ruhe
- 81) 6.9 1924 NDA s.6 sp.5-6/Onda sagor och Expressionismen/ E-nn. [Nils Erdmann]

GÄST HOS VERKLIGHETEN (19-26 november 1925)

- 82) 22.11 1925 StD s.3 sp.1-2/Självb biografiskt av Lagerkvist/ Gvs. [Herbert Grevenius]
- 85) 28.11 1925 DN s.5 sp.1-2/Svensk prosakonst/B.B-n. [Bo Bergman]
- 86) 2.12 1925 SocD s.8 sp.4-5 /Ordkonst och bildkonst. Pär Lagerkvist och hans senaste bok/M.S-g.
- 88) 5.12 1925 SvD s.16 sp.6-7/Pär Lagerkvists nya bok/A.Ö. [Anders Österling]
- 89) 9.12 1925 AB s.14 sp.1-2/En barndomsskildring av Pär Lagerkvist/ J.L. [John Landquist]

HJÄRTATS SÅNGER (29 april - 6 maj 1926)

- 91) 17.5 1926 NDA s.6 sp.4-6/Hjärtats sånger/Nils Erdmann
- 93) 21.5 1926 SvD s.11 sp.1-7/Ny lyrik/Anders Österling
- 94) 27.5 1926 AB s.7 sp.3-5/Hjärtats sånger. Pär Lagerkvists nya diktsamling/J.L. [John Landquist]
- 96) 2.6 1926 DN s.4 sp.4-6/Ny vers/B.B-n. [Bo Bergman]
- 97) 7.6 1926 StD s.6 sp.4-5/Lyrik/Gvs. [Herbert Grevenius]
- 101) 18.7 1926 ST s.8 sp.1-3/Lyrik/Erik Blomberg

DET BESEGRADE LIVET (13-20 oktober 1927)

- 102) 23.10 1927 DN s.5 sp.1-3/Pär Lagerkvist/O.H-g. [Olle Holmberg]
 103) 25.10 1927 StD s.7 sp.1-3/Pär Lagerkvists nya bok/ Kjell Strömberg
 105) 27.10 1927 ST s.12 sp.5-7/En diktares tro/Olof Rabenius
 106) 29.10 1927 SvM s.3 sp.1-4/Den nya skalderegligionen/ [Osignerad]
 107) 30.10 1927 SvD s.8 sp.1-3/En bekännelseskraft/Anders Österling
 110) 3.11 1927 SocD s.3 sp.3-5/Livet och människan/G.Rdt.
 111) 10.12 1927 FDP (bil.) s.5 sp.1-4/De intellektuellas opium/ P.Fr. [Per Freudenthal]

HAN SOM FICK LEVA OM SITT LIV (4-11 oktober 1928)

- 113) 6.10 1928 AB s.7 sp.1-2/Intressant afton på Dramaten. Pär Lagerkvists "Han som fick leva om sitt liv"/R.G.B. [Ruben G:son Berg] (teater)
 114) 6.10 1928 Arbn s.5 sp.4-5/"Han som fick leva om sitt liv"/ K.F-m [Karl Fernström] (teater)
 115) 6.10 1928 DN s.1 sp.5-7/Pär Lagerkvist-premiären på Dramaten/B.B-n. [Bo Bergman] (teater)
 116) 6.10 1928 FD s.7 sp.4-5/Ett Pär Lagerkvist-drama/Hinke Berggren (teater)
 118) 6.10 1928 NDA s.7 sp.1-4/Pär Lagerkvistpremiär på Dramatiska teatern/C.B-n. [Carl Björkman] (teater)
 119) 6.10 1928 SocD s.1 sp.5-6 + s.7 sp.5-6/Han som fick leva om sitt liv. Fredagens Lagerkvistpremiär på Dramatiska teatern/ I.P. [Ivan Pauli] (teater)
 120) 6.10 1928 StD s.13 sp.1-3/"Han som fick leva om sitt liv" på Dramatiska teatern. En Lagerkvistpremiär på gott och ont/Kj.S-g. [Kjell Strömberg] (teater)
 121) 6.10 1928 ST s.1 sp.3-7 + s.17 sp.5/Mannen som fick leva om sitt liv. Lars Hanson åter på Dramaten. En intressant och vacker föreställning/Daniel Fallström (teater)
 122) 6.10 1928 SvD s.3 sp.5-7 + s.22 sp.5-7/Han som fick leva om sitt liv. Dramatiska teaterns Pär Lagerkvistpremiär/ A.Ö. [Anders Österling] (teater)
 123) 1.12 1928 SvM s.14 sp.6-7 + s.15 sp.1-3/En märklig bok/Rich. Nordin.

KÄMPANDE ANDE (23-30 oktober 1930)

- 126) 9.11 1930 SvD s.6 sp.4-7 + s.7 sp.1/Pär Lagerkvists noveller/Gösta Attorps
 127) 10.11 1930 DN s.6 sp.1-6/Kämpande andar/T.F-t. [Torsten Fogelqvist]
 129) 14.11 1930 AB s.5 sp.1-2/Mästarnoveller/John Landquist
 130) 19.11 1930 SvM s.4 sp.3-7 + s.5 sp.1/Det litterära famlandet efter religionen/Gustaf Fredén
 133) 25.11 1930 StD s.8 sp.1-3/Litterär naivism/Kjell Strömberg
 134) 26.11 1930 FDP s.5 sp.5-6/En kämpande ande/I.B-d. [Ingeborg Björklund]
 136) 6.12 1930 ST s.3 sp.1-3/Pär Lagerkvists nya noveller/ Harald Schiller
 137) 2.2 1931 NDA s.7 sp.5-7/Pär Lagerkvists noveller/Nils Erdmann

KONUNGEN (15-22 september 1932)

- 138) 29.9 1932 AB s.6 sp.4-5/Konungen, Pär Lagerkvists nya drama/Ture Janson
- 140) 2.10 1932 ST s.7 sp.4-7/Lagerkvists nya drama/Gvs. [Herbert Grevenius]
- 141) 3.10 1932 DN s.6 sp.1-3/Försök till tolkning av ett drama/O.H-g. [Olle Holmberg]
- 142) 4.10 1932 SvD s.11 sp.3-4/Pär Lagerkvists nya skådespel/A.Ö. [Anders Österling]
- 144) 15.10 1932 FD (bil.) s.3 sp.3-6/Två dramer/T.N. [Ture Nerman]
- 145) 16.10 1932 NDA (bil.) s.2 sp.1-4/Läst!/ C.B-n. [Carl Björkman.]
- 147) 26.10 1932 SvM s.7 sp.4-6/Konung och tiggare/Erik Hj. Linder
- 149) 23.12 1932 SocD s.7 sp.5-7/Pär Lagerkvists nya drama/Gösta M. Bergman

Se recension nr 160.

VID LÄGERELD (24 november - 1 december 1932)

- 150) 2.12 1932 DN s.7 sp.2-5/Stor lyrik/S.S-r. [Sten Selander]
- 152) 10.12 1932 FD (bil.) s.3 sp.2/Vid Lägereld/T.N. [Ture Nerman]
- 154) 14.12 1932 SvM s.7 sp.2-3 + s.10 sp.6-7/Pär Lagerkvists dikter/Erik Hj.Linder
- 155) 17.12 1932 SvD s.13 sp.1-7/Vid lägereld/Anders Österling
- 156) 18.12 1932 SocD s.10 sp.1-3/Stämmingsdikt/Victor Svanberg
- 158) 21.12 1932 ST s.8 sp.1-4/Pär Lagerkvists nya dikter/Gunnar M. Silfverstolpe
- 160) 28.1 1933 AB s.6 sp.4-5 + s.14 sp.1-2/Pär Lagerkvist [Om Konungen och Vid lägereld]/ Hans Larsson

BÖDELN (2-9 november 1933)

- 161) 7.11 1933 ST s.11 sp.1/Din broders blod ropar/Gvs [Herbert Grevenius]
- 163) 12.11 1933 NDA (bil.) s.2 sp.2/Pär Lagerkvist:Bödeln/Carl Björkman
- 164) 12.11 1933 SvD s.8 sp.2-3/Pär Lagerkvists nya bok/G.A. [Gösta Attorps]
- 165) 14.11 1933 DN s.5 sp.1-4/Mänsklighetens bödel/O.H-g. [Olle Holmberg]
- 166) 16.11 1933 Ny Dag s.4 sp.2/Pär Lagerkvist om bödelsvälde och rashat/Hjorvard [Gustav Johansson]
- 170) 30.11 1933 AB s.5 sp.1-2/Bödeln-Pär Lagerkvists poetiska vision/John Landquist
- 172) 2.12 1933 FD (bil.) s.2 sp.3-6/Bödeln. En tidsdikt av Pär Lagerkvist/T.N. [Ture Nerman]
- 173) 11.12 1933 SocD s.6 sp.4-7 + s.7 sp.1/Bödeln. Pär Lagerkvists nya bok/Erik Blomberg

DEN KNOTNA NÄVEN (8-15 november 1934)

- 174) 19.11 1934 DN s.4 sp.3-6/Trosbekännelse till Västerlandet/T.F-t. [Torsten Fogelqvist]
- 175) 20.11 1934 ST s.8 sp.5-7/Ny bön på Akropolis/Kjell Strömberg

- 176) 22.11 1934 SocD s.8 sp.7 + s.9 sp.1/Kämpande humanism/Nils Beyer
 178) 24.11 1934 SvM s.8 sp.1-2 + s.10 sp.2-4/Kämpande humanism/Erik Hj. Linder
 180) 2.12 1934 SvD (bil.) s.11 sp.1-5/Pär Lagerkvists nya bok/G.A. [Gösta Attorps]
 182) 5.12 1934 Arbn s.5 sp.5-6 + s.6 sp.1/Mänsklighetens fiender/V.B. [Viktor Brand = A.V. Johansson]
 184) 22.12 1934 Ny Dag s.3 sp.4/Humanisten Lagerkvists resa/E.P. [Edvin E. Persson]
 185) 18.3 1935 Arbn s.6 sp.6/Front mot barbariet/Alf Kåre
 Se recension nr 197.

I DEN TIDEN (14-21 november 1935)

- 190) 25.11 1935 AB s.4 sp.4-5 + s.5 sp.1-2/Lagerkvist skriver satirer/J.L. [John Landquist]
 192) 30.11 1935 ST s.10 sp.3-4/Barnens århundrade/Kjell Strömberg
 193) 30.11 1935 SvD (bil.) s.1 sp.7 + s.2 sp.3/Lagerkvists nya bok/A.Ö. [Anders Österling]
 194) 3.12 1935 DN s.4 sp.1-4/Ur led är tiden/O.H-g. [Olle Holmberg]
 195) 10.12 1935 Arbn s.3 sp.6/Våldet är ej mänsklighetens räddning/V.B. [Viktor Brand = A.V. Johansson]
 196) 15.12 1935 SocD s.10 sp.2-4/Pär Lagerkvists tidssatirer/E.B-g. [Erik Blomberg]
 197) 21.12 1935 FD (bil.) s.5 sp.3-6 + s.8 sp.6/Kulturpatos och satir [Om Den knutna näven och I den tiden] /T.N. [Ture Nerman]
 198) 23.12 1935 Ny Dag s.6 sp.1/Antifascistisk liberal individualist/Hjorvard [Gustav Johansson]

MANNEN UTAN SJÄL (15-22 oktober 1936)

- 199) 27.10 1936 ST s.8 sp.2-5/Lagerkvists nya drama/Herbert Grevenius
 201) 3.11 1936 AB s.13 sp.3-4/Pär Lagerkvists nya drama/J.L. [John Landquist]
 204) 15.11 1936 SocD s.3 sp.1-5/Pär Lagerkvists nya skådespel/Karin Boye
 205) 21.11 1936 SvM s.4 sp.3-5 + s.7 sp.5-7/Ett drama om mannen som fick en själ/Erik Hj. Linder
 207) 21.12 1936 FD s.10 sp.1-2/Pär Lagerkvists nya drama/Pueblo
 208) 24.12 1936 Arbn s.12 sp.4/Pär Lagerkvist och tidens onda makter/ [Osignerad]
 210) 7.1 1937 Ny Dag s.6 sp.5/Metafysik/W. [Bertil Wagner]

GENIUS (11-18 november 1937)

- 211) 12.11 1937 NDA s.14 sp.2-3/Människans genius/Martin Strömberg
 213) 17.11 1937 AB s.5 sp.3-4/Evighetens ambassadör/T.J. [Ture Janson]
 215) 21.11 1937 DN s.6 sp.2-4/Pär Lagerkvists nya dikter/Bo Bergman
 216) 24.11 1937 FD s.8 sp.1-2/Två lyriska temperament/Malte Glebing
 217) 28.11 1937 SocD s.8 sp.1-2/Pär Lagerkvists nya dikter/Erik Blomberg

- 218) 2.12 1937 SvD (bil.) s.2 sp.2-4/Pär Lagerkvists nya dikter/Sten Selander
 221) 8.12 1937 ST s.14 sp.2-3/Nya Lagerkvist-dikter/Gunnar Mascoll Silfverstolpe
 222) 11.12 1937 SvM s.18 sp.1-3/Profet och drömmare/G.O-n. [Gunnar Ollén]

SEGER I MÖRKER (23 februari - 2 mars 1939)

- 224) 4.3 1939 DN s.4 sp.5-7/Pär Lagerkvists nya drama/Bo Bergman
 225) 8.3 1939 ST s.8 sp.4-7/Svensk tidsdramatik/Herbert Grevenius
 226) 13.3 1939 SvD s.12 sp.2-5/Pär Lagerkvists nya drama/S.S-r. [Sten Selander]
 228) 16.3 1939 SocD s.4 sp.1-7 + s.5 sp.1-2/Ny svensk dramatik/Nils Beyer
 229) 20.3 1939 AB s.6 sp.1-2/En pjäs av Lagerkvist/John Landquist
 231) 31.3 1939 SvM s.4 sp.1-4/Sege i mörker/E.Hj.L [Erik Hjalmar Linder]

DEN BEFRIADE MÄNNISKAN (1-7 december 1939)

- 233) 20.12 1939 ST s.6 sp.3-5/Kämpande ande/Anders Österling
 234) 15.1 1940 SvM s.4 sp.1-3/Den befriade människan/Erik Hj.Linder.
 236) 21.1 1940 NDA s.5 sp.5-6/Pär Lagerkvists livstro/K.H. [Knut Hagberg]

SÅNG OCH STRID (26 september - 3 oktober 1940)

- 237) 1.10 1940 DN s.4 sp.2-4/Pär Lagerkvists nya dikter/B.B-n. [Bo Bergman]
 238) 2.10 1940 NDA s.4 sp.3-6 + s.10 sp.5-6/Pär Lagerkvist går från klarhet till klarhet/Karl Ragnar Gierow.
 239) 8.10 1940 AB s.6 sp.4-5/Lagerkvists nya dikter/J.L. [John Landquist]
 243) 15.10 1940 SvM s.4 sp.1-4/Lagerkvists nya dikter/Erik Hj. Linder
 245) 28.10 1940 ST s.6 sp.3-5/Sång och strid/Gunnar M. Silfverstolpe
 246) 30.10 1940 SvD s.11 sp.1-7/Lagerkvists nya dikter/Sten Selander

MIDSOMMARDRÖM I FATTIGHUSET (20-27 november 1941)

- 248) 22.11 1941 AB s.13 sp.1-2/Midsommardröm på fattighuset/PGP [Per-Gustaf Peterson] (teater)
 249) 22.11 1941 Arbn s.5 sp.5-6/"Midsommardröm i fattighuset" på Blanche-Teatern/K.F-m. [Karl Fernström] (teater)
 250) 22.11 1941 DN s.10 sp.1-5/"Midsommardröm i fattighuset" på Blancheteatern/O.R-t [Oscar Rydqvist] (teater)
 251) 22.11 1941 NDA s.5 sp.2-5/Midsommardröm i fattighuset. Lagerkvistpremiären på Blancheteatern/E.W-n. [Erik Wettergren] (teater)

- 252) 22.11 1941 Ny Dag s.3 sp.5-6/Pär Lagerkvist på Blanche/
Hjorvard [Gustav Johansson] (teater)
- 253) 22.11 1941 Soc.D s.18 sp.3-4/Blanche: Midsommardröm i fat-
tighuset/Nils Beyer (teater)
- 254) 22.11 1941 ST s.11 sp.3-5/Blancheteatern: Midsommardröm i
fattighuset/Herbert Grevenius (teater)
- 255) 22.11 1941 SvD s.7 sp.5-7/Den blå blomman på fattighuset/
S.S-r. [Sten Selander] (teater)

HEMMET OCH STJÄRNAN (5-12 november 1942)

- 259) 7.11 1942 DN s.4 sp.3-4/Pär Lagerkvist 1942/I.H. [Ivar
Harriel]
- 260) 7.11 1942 SocD s.5 sp.3-5/Pär Lagerkvists nya dikter/Helge
Åkerhielm
- 261) 9.11 1942 AB s.14 sp.3 /Pär Lagerkvists nya dikter/T.J.
[Ture Janson]
- 263) 14.11 1942 SvD (bil.) s.1 sp.5-7 + s.2 sp.1/Pär Lager-
kvists dikter/S.S-r. [Sten Selander]
- 264) 16.11 1942 ST s.6 sp.3-7/Tre lyriker/Anders Österling
- 268) 6.12 1942 AT s.5 sp.1-3 + s.6 sp.1 /Lagerkvists nya dikter/
Erik Blomberg
- 269) 7.12 1942 SvM s.11 sp.1-2/Ängest och idyll/Gunnar Ollén

DVÄRGEN (2-11 november 1944)

- 271a) 14.11 1944 DN s.6 sp.1-4/Människan och dvärgen/Ingemar
Wizelius
- 272) 14.11 1944 Ny Dag s.4 sp.5-6/Det ondas problem/ N.Å. [Per-
Olov Zennström]¹⁾
- 273) 14.11 1944 ST s.7 sp.1-3/Den onda dvärgen/ Anders Österling
- 274) 18.11 1944 SvD (bil) s.1 sp.5-7 + s.2 sp.1-3/Om ondskans
väsen/ S.S-r. [Sten Selander]
- 275) 21.11 1944 AT s.5 sp.1-3/Narr på allvar /Stig Ahlgren
- 276) 21.11 1944 Expr s.8 sp.1-3/Dr Jekyll and Mr Hyde/ Ivar
Harrie
- 277) 23.11 1944 AB s.14 sp.3-4/Den elaka dvärgen/ J.L. [John
Landquist]
- 280) 28.11 1944 MT s.4 sp.4-6/Den onda dvärgen/ Ivan Pauli
- 281) 28.11 1944 SvM s.4 sp.1-4/Dvärgen utan själ/ G[ustaf] Fredén

1) Som svar på en förfrågan till redaktionen för Ny Dag skriver Per Francke i ett brev till avhandlingsförfattaren i april 1967: "Sign. N.Å. har jag tyvärr inte fått fullständig klarhet om. Mycket talar för att det i själva verket är Ny Dags dåvarande kulturredaktör Per-Olov Zennström som skrivit recensionen (själv kan han inte erinra sig det men erkänner att mycket talar mot honom), och anledningen till att han snickrat till denna tillfälliga sign. skulle i så fall vara att det på samma sida fanns införd - under namn - en artikel av Zennström om en Nexö-bok. En Zennströmsign. till på samma sida kunde ju anses vara en för mycket. Men, som sagt det är inte till fullo bevisat och jag vet f.n. intet sätt att nå bekräftelse."

DE VISES STEN (16-23 oktober 1947)

285)	23.10	1947	MT s.4 sp.4-6 /De vises sten/ Nils Beyer
286)	24.10	1947	DN s.6 sp.2-4/Pär Lagerkvists nya skådespel/ S.af Gm [Sten af Geijerstam]
287)	24.10	1947	ST s.8 sp.5-7 /Han sitter vid smältdegeln/ Herbert Grevenius
288)	24.10	1947	SvD s.8 sp.4-5/Lagerkvists nya skådespel/ S.S-r. [Sten Selander]
289)	31.10	1947	Ny Dag s.4 sp.1-2/Lagerkvist och Hellström/O.M. [Olle Moberg]
291)	6.12	1947	SvM s.4 sp.1-4/Geniet och medmänniskorna/Gustaf Fredén
292)	18.12	1947	Arbn s.6 sp.1-2 /De vises sten/ V.H. [Viveka Heyman]
294)	28.2	1948	AT s.2 sp.1-4 + s.3 sp.1-2/Hjärtats alkemi/James Rössel

LÅT MÄNNISKAN LEVA (10-23 mars 1949)

296)	19.3	1949	ST s.5 sp.3 /Härlig är jorden/ Gvs. [Herbert Grevenius]
297)	19.3	1949	SvD s.5 sp.5 /Förkunnaren Lagerkvist/S.S-r. [Sten Selander]
298)	25.3	1949	Expr s.4 sp.1-3/Det segrande livet/ Per Erik Wahlund
299)	27.3	1949	MT s.3 sp.1 /Pär Lagerkvist .../Nils Beyer

BARABBAS (1-7 september 1950)

300)	7.9	1950	AB s.4 sp.3-6 /Barabbas, den frikände/ John Landquist
301)	7.9	1950	AT s.3 sp.1-2 /Korset och kedjan/ J.R. [James Rössel]
302)	7.9	1950	DN s.4 sp.1-3 /Frälsaren och rövaren/ Olle Holmberg
303)	7.9	1950	Expr s.4 sp.1-4 /Barabbas den frikände/ Ivar Harrie
306)	7.9	1950	MT s.4 sp.4-7 /Barabbas den villrådige/ Nils Beyer
307)	7.9	1950	ST s.4 sp.3-6 /Martyr utan tro/ Victor Svanberg
308)	7.9	1950	SvD s.7 sp.1-8/Mannen utan Gud/ Sten Selander
309)	13.9	1950	SvM s.4 sp.1-4/Barabbas - den utvalde/Gustav Fredén
310)	14.9	1950	Arbn s.6 sp.2-4/Se Barabbas, människan/ Mauritz Edström
314)	19.10	1950	Dagen s.3 sp.1-7 /Gudsförnekelse i litterär form/ Gustav Stenholm

BARABBAS. Skådespelet (25-31 januari 1953)

315)	30.1	1953	ST s.4 sp.3-6/ Pär Lagerkvist/ Erik Hj. Linder
316)	31.1	1953	AB s.2 sp.3-6 /Den korsfäste Barabbas/PCP [Per-Gustaf Peterson] (teater)
317)	31.1	1953	AT s.2 sp.3-5 /Barabbas på Dramaten/ A. Gunnar Bergman (teater)
318)	31.1	1953	Arbn s.8 sp.3-4 /Den evige tvivlaren/Lasse Bergström (teater)

- 319) 31.1 1953 DN s.7 sp.5-6 /"Barabbas" på Dramaten/ Ebbe Linde (teater)
- 320) 31.1 1953 Expr s.4 sp.1-4/Vår vantros apostel/ Ivar Harrie (teater)
- 322) 31.1 1953 MT s.2 sp.4-6/Barabbas på Dramaten/Nils Beyer (teater)
- 323) 31.1 1953 Ny Dag s.4 sp.4-5 /Barabbas på Dramaten/ Sam J. [Sam Johansson] (teater)
- 324) 31.1 1953 ST s.9 sp.1-4 /Barabbas på Dramaten / Erik Hj. Linder + Scenbilderna /M.S-g. [Martin Strömberg] (teater)
- 325) 31.1 1953 SvD s.16 sp.3-5 /"Barabbas" på Dramaten/ S.S-r. [Sten Selander] (teater)

AFTONLAND (21 oktober 1953)

- 329) 20.10 1953 DN s.4 sp.1-3/Lagerkvists "Aftonland" /Olof Lagercrantz
- 330) 20.10 1953 ST s.4 sp.3-7/Lagerkvists Aftonland/ Bengt Holmqvist
- 331) 20.10 1953 SvD s.5 sp.3-5/Lagerkvists nya dikter/ Sten Selander
- 332) 21.10 1953 AB s.2 sp.3-6 /Fattigdomen är min prydnad/ Axel Liffner
- 333) 21.10 1953 Arbn s.4 sp.1-4 /Pär Lagerkvists Aftonland/ Sigvard Cederroth
- 334) 21.10 1953 Expr s.4 sp.1-4/Stor dikt- och menlös/ Bo Strömstedt
- 336) 21.10 1953 MT s.2 sp.3-6/Skymmande väg/ Artur Lundkvist
- 337) 21.10 1953 SvM s.4 sp.3-6 /Den speglade stjärnan / Gustaf Fredén
- 340) 5.11 1953 AT s.3 sp.2-4 /Lagerkvist och enkelheten/ Stig Sjödin
- 342) 20.11 1953 Ny Dag s.2 sp.3-5 /Ett tidevarv rings ut /Kurt Aspelin

SIBYLLAN (10 november 1956)

- 344) 9.11 1956 AB s.2 sp.4-6 /Modern bitterhet i antik klädnad. Pär Lagerkvists Sibyllan/ John Landquist
- 345) 9.11 1956 Expr s.5 sp.1-5/Pär Lagerkvists stilexperiment: skriva konventionellt. Skakande suggestion av mötet med Gud /Ivar Harrie
- 347) 10.11 1956 DN s.4 sp.3-6 /Pär Lagerkvists Pythia/Olof Lagercrantz
- 350) 10.11 1956 MT s.2 sp.4-7 /Sibyllans monolog/ Artur Lundkvist
- 351) 10.11 1956 ST s.4 sp.3-6 /Mysterium tremendum /Erik Hj. Linder
- 352) 10.11 1956 SvD s.8 sp.3-5 /Sibyllan/Gunnar Brandell
- 353) 10.11 1956 SvM s.4 sp.3-6 /Drabbad av Gud / Gunnar Ander

AHASVERUS DÖD (14 oktober 1960)

- 356) 13.10 1960 AB s.2 sp.3-6 /"Bortom all helig bråte måste det heliga själv finnas"/ Axel Liffner
- 358) 14.10 1960 DN s.4 sp.2-5 /Kan Ahasverus dö? /Olof Lagercrantz

- 359) 14.10 1960 Expr s.4 sp.1-5/Jesu olycksbroder Ahasverus/
Ivar Harrie
- 362) 14.10 1960 ST s.4 sp.1-5/Berättarkonstens Rembrandt/ Artur
Lundkvist
- 363) 14.10 1960 SvD s.5 sp.1-3 /Förföljd av en gud/Gunnar Bran-
dell
- 367) 7.12 1960 Ny Dag s.3 sp.3-5/Bortom all helig bråte/ Olof
Hansson

PILGRIM PÅ HAVET (25 oktober 1962)

- 368) 24.10 1962 AB s.2 sp.3-5 /Det högsta, det heligaste finns
bara som en dröm/ Axel Liffner
- 369) 24.10 1962 Expr s.4 sp.1-3/Lagerkvist får frid på havet?/
Ivar Harrie
- 371) 25.10 1962 DN s.4 sp.1-4/Berättelse på havet/ Olof Lager-
crantz
- 374) 25.10 1962 ST s.4 sp.1-6 /Havet och kärleken/Artur Lund-
kvist
- 375) 25.10 1962 SvD s.5 sp.1-4 /På havet bortom gott och ont/
Gunnar Brandell
- 378) 26.10 1962 Dagen s.2 sp.5-7 /Pilgrim på havet/ Ivar Lund-
gren

DET HELIGA LANDET (29 november 1964)

- 380) 27.11 1964 Expr s.4 sp.1-5 /Final i drömlandet/ Ivar Harrie
- 381) 28.11 1964 AB s.4 sp.1-4 /F d förbrytaren och pilgrimmen
kommer till klarhet om att offret tjänade till
ingenting / Axel Liffner
- 383) 28.11 1964 Dagen s.2 sp.1-5 /Pilgrim vid målet/ Gösta Fri-
demar
- 384) 28.11 1964 DN s.4 sp.1-5/Vid livets slut/Ingemar Wizelius
- 386) 28.11 1964 ST s.7 sp.3-5/ Till landet utan namn /Göran O.
Eriksson
- 387) 28.11 1964 SvD s.5 sp.1-6/Slutet på romanen om Tobias /
Åke Janzon

2. ÖVRIG LITTERATUR

- Andersen, Erik Skøtt, "Fem anmeldere og deres håndvaerk", Politisk revy, 68, 1966, s.14-16.
- Beardsley, Monroe C., Aesthetics. Problems in the Philosophy of Criticism, New York 1958.
- Beriger, Leonard, Die Literarische Wertung. Ein Spektrum der Kritik, Halle-Saale 1938.
- Björck, Staffan, Romanens formvärld. Studier i prosaberättarens teknik, fjärde upplagan, Stockholm/Lund 1957.
- Brunius, Teddy, "Fyrtiotalets kritik", i Teddy Brunius, Ord och övertygelser, Stockholm 1955, s.133-149.
- Budd, Richard W., Robert K. Thorp and Lewis Donohew, Content Analysis of Communications, New York 1967.
- Carlsson, Anni, Die deutsche Buchkritik von der Reformation bis zur Gegenwart, Bern 1969.
- Christofferson, Birger, Svenska kritiker och deras metoder. Essayer, Stockholm 1962.
- Dictionary of World Literary Terms. Forms, Techniques, Criticism, ed. by Joseph T. Shipley, new, enlarged and completely revised edition, London 1970.
- Forser, Tomas, och Arne Fredholm, "Litteratur om värderingar av litterära texter. En bibliografi" (Nordisk sommaruniversitet...), /Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 1969, stencil/.
- Fredholm, Arne, "Gymnasisters litterära värderingskriterier", Svensklärarförenings årsskrift 1970, s.61-100.
- Frennberg, Susanne, "Birger Sjöbergs andra genombrott. 'Kriser och kransar' och kritiken", Birger Sjöberg sällskapet. Möten och förvandlingar, Stockholm 1965, s.111-163.
- Frye, Northrop, Anatomy of Criticism. Four Essays, Princeton, N.J. 1957.
- Glötz, Peter, Buchkritik in deutschen Zeitungen (Schriften zur Buchmarkt-Forschung 14), Hamburg 1968.
- Hadenius, Stig, och Lennart Weibull, Press radio tv. En bok om massmedia i dagens samhälle, andra reviderade upplagan, Stockholm 1972.
- Holsti, Ole R., Content Analysis for the Social Sciences and Humanities, Reading, Mass. 1969.
- Jaensson, Knut, Fredrik Böök som litteraturkritiker (Studentföreningen Verdandis småskrifter 416), Stockholm 1939.
- Journalist i press, radio, tv, huvudred. Erik Westerberg, Stockholm 1967.
- Jørgensen, John Chr., Litteraer vurderingsteori og vurderingsanalyse. En introduktion (Borgens Billigbøger 107), København/Holstebro/1971/.
- Linder, Erik Hjalmar, "Pär Lagerkvist", i Erik Hjalmar Linder, Fyra decennier av nittonhundratalet (Ny illustrerad svensk litteraturhistoria V), tredje bearbetade och utökade upplagan, Stockholm 1958, s.374-416.
- Litteraturvetenskap. Nya mål och metoder, Stockholm 1966.
- Lundgren, W.E., "Den stora tidningsaffären", Svenska Dagbladets årsbok trettiofjärde årgången. Händelserna 1956, Stockholm 1957, s.83-87.
- Nordberg, Bengt, Recensenter och läsare. Stil- och ordstudier i några lyrikrecensioner (Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 1), Lund 1968.

- Purves, Alan C., with Victoria Rippere, Elements of Writing about a Literary Work. A Study of Response to Literature (National Council of Teachers of English Research Report No. 9), Champaign, Ill. 1968.
- Rosengren, Karl Erik, Sociological Aspects of the Literary System, Stockholm/Lund 1968.
- Skaaret, Lennart, "God" och "dålig" litteratur. Gymnasister och deras lärare om två berättelser (Litteraturläsning i skolan 1), Stockholm/Falköping 1971.
- Skandinavisk annonstaxa, utg. av AB S. Gumaelii Annonsbyrå, 1912-1923.
- Svensk annonstaxa, utg. av Svenska tidningsutgivareföreningen och annonsbyråernas förening, 1931-1941.
- Svensk bokhandelstidning, 1912-1953.
- Svensk litteratur i kritik och debatt, en antologi sammanställd av Sven Nilsson och Rolf Yrliid, Stockholm 1972.
- Tollin, Sven, Svensk dagspress 1900-1967. En systematisk och kom-
menterad kartläggning, Stockholm 1967.
- TS-boken, utg. av Tidningsstatistik AB, 1942-1964.
- Wellek, René, Concepts of Criticism, edited and with an introduction by Stephen G. Nichols, Jr., New Haven Conn. 1963.
- Yrliid, Rolf, "Om litteraturkritik: Tre om Enquist", Lundagård, 4, 1967, s.9-10, 21.
- Yrliid, Rolf, Pär Lagerkvists kritiker. En recensjonsbibliografi, Lund 1970.

Summary

The purpose of this investigation is to draw up and test a model for describing literary reviews. The plan of presentation is as follows: Firstly, a proposal for a schematic description of literary reviews is presented, and is applied to a defined material consisting of reviews. Then an investigation is made of the extent to which a number of factors are of importance to the appearance of these literary reviews, and finally the effect of these factors on the reviewer's choice of value criteria is studied.

In the introductory chapter it is established that the research hitherto carried out on criticism in dailies is somewhat limited and that it has almost exclusively worked with traditional qualitative methods. The method used in the present study, quantitative content analysis, is presented and an account given of the review material used as a basis for the investigation. It consists of 256 reviews of works by Pär Lagerkvist, i.e. all the reviews of first editions of Pär Lagerkvist's work up to and including Det heliga landet (1964) in national dailies printed and published in Stockholm.

Chapter Two opens with an account of the types of review which occur in the material. The content and form of the literary review are then analyzed and split up into categories. As regards the material the critic deals with, a distinction is first made between literary and non-literary subject-matter, i.e. between the subject-matter consisting of literary texts to which the critic refers, and other subject-matter. The literary subject-matter is then divided into (1) text reviewed, i.e. the text which is the immediate reason for the review (2) other texts by the author under review and (3) texts by other authors. The non-literary subject-matter is divided in a similar way into (4) autobiographical content, i.e. that which has to do with the critic himself and (5) other non-literary content.

The formal aspect of the review analyzed is - to use a term taken over from the literature on the theory of the novel - what is called the critic's presence in the review. The poles which the critic may swing between are information and analysis respectively. In an informative review the critic interposes the work under review between himself and the reader, whereas in an analytical review he interposes himself between the work and the reader. The classification of form is intended to make it possible to determine whereabouts between these two poles a particular review belongs. Information is considered to be (1) accounts of the structure of texts and (2) accounts of the contents of the text by means of (a) summary or (b) quotation, while (3) accounts of reading experiences and (4) accounts of evaluations of texts read are classified under analysis. Furthermore, information is also considered to cover (5) presentation of direct facts while (6) generalizing judgements and (7) evaluations of non-literary phenomena are considered to be analysis. The blocks which arise when

form and content categories are combined may be seen in Fig. 2:1. The chapter concludes with a description of the Pär Lagerkvist review expressed in quantifiable terms with the aid of this model. (Table 2:1 and Fig. 2:2). It is established that in the average review in Lagerkvist criticism 79 per cent of the subject-matter is made up of the text under review, 10 per cent of other texts by the author being reviewed and 1 per cent of texts by other authors. In information and analysis, the analytical methods of presentation prove to predominate and on an average amount to 66 per cent of the review. By far the most outstanding form category is accounts of reading experiences which in all are responsible for 45 per cent of the review length while accounts of the contents of the text occupy 29 per cent and accounts of evaluations 16 per cent of the total review.

Chapter Three starts out from the hypothesis that the ratio between the parts of the Lagerkvist review which were calculated in the preceding chapter are dependent on a number of background factors. In this chapter, by grouping the reviews in different combinations whose average values and distribution are compared, the importance of the following six factors is assessed: (1) the length of the review (2) the kind of book reviewed, i.e. the genre (3) the date of origin of the review (4) particular qualities in the book reviewed (5) the political bent of the newspaper publishing the review (6) special characteristics of the critic.

It appears that no major differences between the superior categories literary and non-literary subject-matter are observable when the material is divided up. The only change that can be noticed in this respect is that reviews of books on controversial topics and books of ideas show a tendency to include less literary and consequently more non-literary subject-matter than other reviews. The sub-categories of the literary subject-matter on the other hand are influenced both by the length of the review and by special qualities in the book reviewed and special characteristics of the critic. What primarily happens is that the proportions between the amount of space devoted to the text reviewed and the amount used for other texts by the same author change.

As regards the form of the review the personality of the critic is of great importance to the apportionment between information and analysis. It is further established that in the superior category analysis there is a connection between the length of the review and the ratio between accounts of reading experiences and of evaluations just as the ratio between the two variants of the information category accounts of contents, i.e. quotation and summary, are dependent on the kind of book reviewed.

Chapter Four takes up the extent to which the background factors enumerated in the preceding chapter have influenced the choice of value criteria by Lagerkvist critics. The material for the investigation is made up of the explicit value judgements made in the reviews, which in the previous chapter were classed as accounts of evaluations of texts read. The scale of value categories used covers twenty-one categories. Two principal groups may be distinguished. The first is composed of value judgements without a value criterion being stated - (1) completely vague value statements and (2) vague evaluations but with the value judgement stated in terms of effectiveness - and the second consists of value judgements with the value criterion stated; it may be either aesthetic or non-aesthetic. Value judgements with an aesthetic value criterion stated are divided up in the following way: (3) originality (4) classicality (5) beauty (6) truth to life (7) imaginativeness (8) sensibility (9) clarity (10) complexity (11) authenticity (12)

methodicalness (13) humour (14) seriousness (15) concentration and (16) variety. The value judgements with a non-aesthetic value criterion stated are divided up according to the following three qualities: i.e. (17) moral quality (18) religious quality and (19) political quality. These nineteen categories have then been supplemented by the two remainder categories (20) other aesthetic quality and (21) other non-aesthetic quality.

The total occurrence of the different categories in the material and their frequency i.e. the percentage of reviews with a certain value category are shown in Table 4:1. On an average in Lagerkvist criticism, 4.8 different value categories per review are used. The distribution in the material is presented in the form of a bar chart in Fig. 4:1.

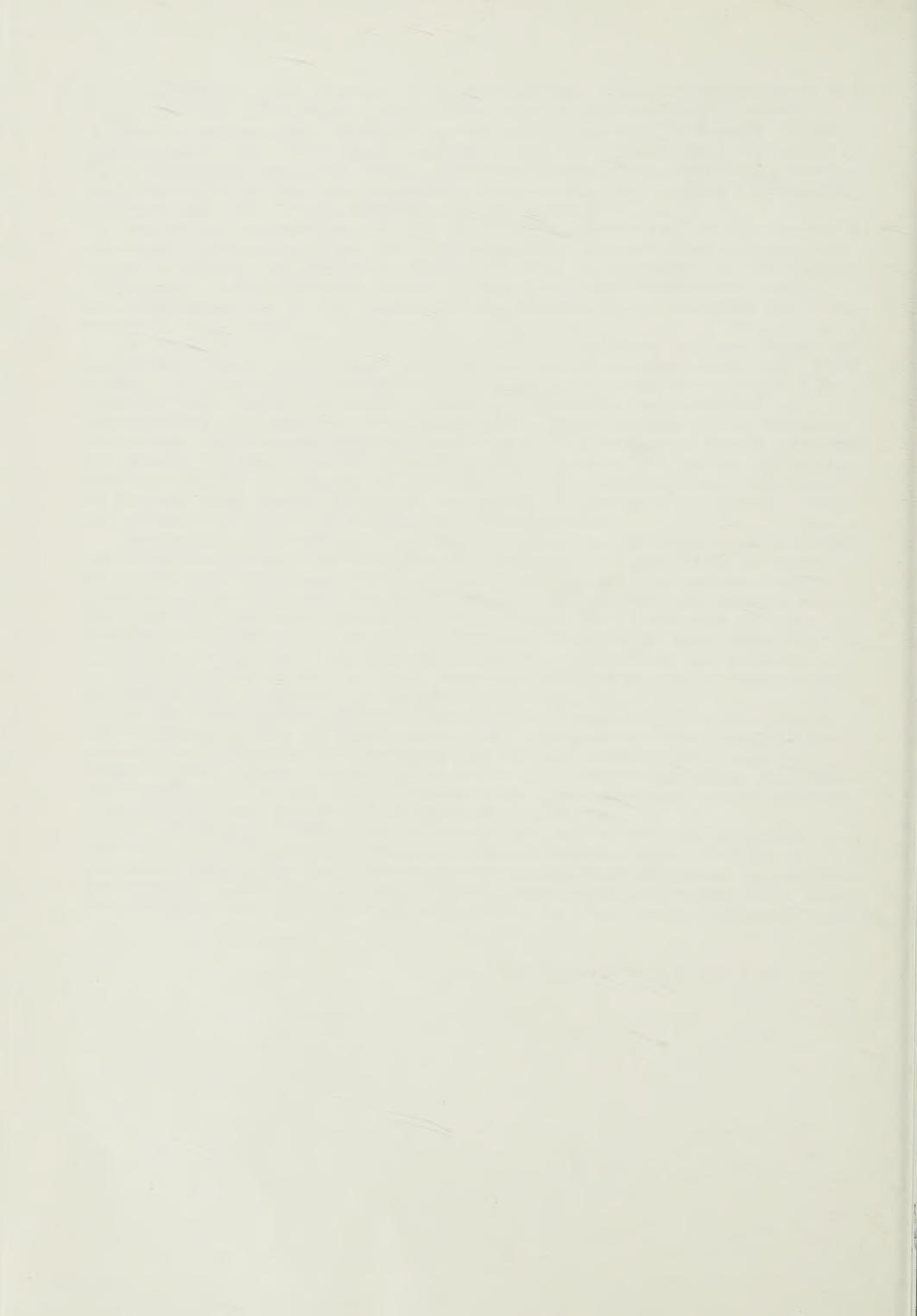
As regards the effect of the variables studied on the number of different value categories per review, it is established that this number is directly dependent on the length of the review and the kind of book being reviewed. Although the material studied is confined to reviews of Pär Lagerkvist's works there is no reason to assume that these observations are valid only for these reviews. It should be possible to assume that the number of value criteria used generally increases with the length of the review, and that as a rule more value criteria are found in reviews of poetry than in reviews of books belonging to other genres.

Concerning the choice of criteria made by the critic an interdependence is observed between this choice and the kind of book reviewed, the politics of the paper publishing the review and possibly also date of origin. Observations on the importance of the kind of book and the newspaper's political leanings to the choice of value criteria are considered to have a more general validity, while this must be questioned as regards the effect of the time variable. In this case the criticism may be suspected of reflecting a change in Lagerkvist's writing.

In the concluding chapter the results attained are related to two investigations of the teaching of literature dealing with the evaluation criteria of teachers and senior high-school pupils. Among other things, there is found to be closer agreement between the critic's and the teacher's methods of evaluation than between that of critics and senior high-school pupils.

In a technical appendix is presented the method of approach used in the codings and the statistical calculations and in an excursus making use of conventional qualitative methods is sketched the way in which the picture of Pär Lagerkvist which emerges from the reviews has changed from his début in 1912 up to Marianne (1967).

Translated by Muriel Larsson

LITTERATURRECENSIONENS ANATOMI

är en undersökning av dagskritikens utformning och dagskritikernas värdekriterier vid bedömningen av Pär Lagerkvist. Den presenterar en modell för beskrivning av litteraturrecensioner i kvantitativa termer, som sedan testas på ett recensionsmaterial bestående av stockholmspressens anmälningar av Pär Lagerkvists böcker. Undersökningen visar, att dessa litteraturrecensioners utseende och kritikernas val av värdekriterier i flera avseenden kan föras tillbaka på ett antal bakomliggande faktorer, bl a den recenserade bokens genre och recensions-tidningens politiska färg. I ett särskilt avsnitt skisseras hur den bild av Pär Lagerkvist som framträder i recensionerna förändras från författarens debut 1912 till *Mariamne* (1967).

ROLF YRLID

har tidigare bl a givit ut recensionsbibliografin *Pär Lagerkvists kritiker* (1970) och varit medredaktör för antologin *Svensk litteratur i kritik och debatt 1957 - 70* (1972).

